

**ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ ÇOCUĞA GÖRELİK
UNSURLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Belgüzar (Karakaş) Doğan

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL BİLİMLER VE TÜRKÇENİN EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EKİM, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren(....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı:

Soyadı :

Bölümü :

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı :

İngilizce Adı :

ETİK İLKERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı:

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Belgüzar Doğan tarafından hazırlanan “ Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarının Çocuğa Görelik Unsurları Açısından İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Fatma AÇIK

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı

Başkan: Prof. Dr. İhsan KALENDEROĞLU

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı

Üye: Dr. Öğretim Üyesi Yağmur Özge UĞURELLİ

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Yozgat Bozok Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 20/09/2019

Bu tezin Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma YEL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

.....

Aileme

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans eğitimim boyunca öğrencisi olduğum ve bu çalışmamda benden yardımlarını esirgemeyen, bana yol gösteren, beni sabırla dinleyen ve görüşlerinden faydalandığım değerli danışmanım Prof. Dr. Fatma AÇIK hocama teşekkür ederim. Eğitim hayatım boyunca bana huzurlu bir çalışma ortamı sağlayan, benden desteğini hiçbir zaman esirgemeyen ve bana her zaman inançla yardım eden kıymetli aileme, ayrıca bu zorlu süreçte maddi ve manevi desteğini esirgemeyen kıymetli eşim Ali Osman DOĞAN'a ve arkadaşım Sümeyye USTA'ya teşekkür ederim.

ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ ÇOCUĞA GÖRELİK UNSURLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Belgüzar (Karakaş) Doğan

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EKİM 2019

ÖZ

Bu çalışmada, 2017 Türkçe dersi öğretim programına göre hazırlanan MEB yayınları ortaokul 5.6.8.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin çocuğa göreliği, metin türlerinin programa uygunluğu ve ders kitaplarına tercih edilen yazarların/şairlerin çocuk edebiyatçısı olup olmadığının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, betimsel yöntemlerden analitik düşünceyi esas alan doküman analizi model olarak kullanılmıştır. Metin türleri öncelikle edebi metinler, öğretici metinler ve şiir olarak sınıflandırılmıştır. İçerik değerlendirmesinde kullanılan ölçütlerden hareketle, dil anlatım, tema, ileti, kahramanlar ve çevre öğelerine yönelik kontrol ölçekleri oluşturulmuştur. Sınıflandırılan bu metinler oluşturulan kontrol listelerindeki ölçekler doğrultusunda, dil ve anlatım özellikleri, izleği, iletisi, kahramanları ve çevre ilkeleri açısından değerlendirilmiştir. Metinlerin, dil ve anlatım özellikleri ile karakter bakımından ait olduğu sınıf düzeyinin üstünde olduğu; konu, izlek ve iletinin ise birbiriyle uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ders kitaplarında türlerin, programda belirtilen dengeli dağılıma göre yer almadığı, metinleri seçilen yazarların/şairlerin, kitabı hazırlayanların önceliğine ve tema başlıklarına göre tercih edildiği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler:5.,6., 8. Sınıf Türkçe ders kitapları, çocuğa görelik, 2017 Türkçe dersi öğretim programı

Sayfa Adedi: 160

Danışman: Prof. Dr. Fatma AÇIK

THE EXAMİNİNG OF MIDDLE SCHOOL TURKISH TEXTBOOKS RELATIVE TO THE CHILD İN TERMS OF ELEMENTS

Post Graduate Thesis

Belgüzar (Karakaş) Doğan

GAZİ UNİVERSTY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

October 2019

ABSTRACT

This study, intended to be determined texts child relativism, genres of the text appropriate programme and preferred author to textbooks whether he/she is a child literary MEB publishing 5.6,8.th year Turkish Course Books prepared according to the 2017 Turkish teaching program. Initially, genres of the text were classified as literary, poetry and didactic texts. Based on criteria used in content evaluation control scales were developed language and expression, themes, message, character and social and natural environment elements. Classified this texts, created checklist in line with scales were evaluated in terms of their language and expression, their themes, their message, their characters and social and natural environment. Texts, language and expression and character with regard to well above the child's level, subject, theme and message were found to be compatible with each other. As a result of research findings it was determined, species in textbooks are not included in the balanced distribution specified in the program, the authors of these elected texts the priority of the authors and preferred by theme titles.

Key Words: 5., 6., 8. Class Turkish textbooks, child relativism, 2017 Turkish Lesson Curriculum

Page Number: 160

Supervisor: Professor Doctor Fatma AÇIK

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	vi
ABSTRACT.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
Problem Durumu	3
Problem Cümlesi.....	5
Alt Problemler	6
Araştırmanın Amacı	6
Araştırmanın Önemi.....	6
Varsayımlar	7
Sınırlılıklar.....	8
Tanımlar	8
BÖLÜM II.....	10
KURAMSAL ÇERÇEVE	10
1. Çocuk Eğitiminde Ders Kitaplarının Yeri ve Önemi	12
2. Öğretim Programı-Ders Kitabı İlişkisi	14

3. 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı	16
4. Türkçe Eğitiminde Metin Seçimi.....	17
4.1. Öğretici (Bilgilendirici) Metinler	19
4.2. Edebi (Anlatısal/Kurmaca) Metinler.....	19
5. Türkçe Ders Kitaplarında (5-6.-8.Sınıf) Yer Alan Metinlerin İncelenmesine İlişkin Kriterler	22
5.1. Ders Metinleri ve Türkçe Öğretim Programına Uygunluk.....	23
5.2.Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerde Çocuğa Görelik.....	28
6. İlgili Araştırmalar	31
BÖLÜM III	36
YÖNTEM.....	36
Araştırmanın Modeli	36
Evren ve Örneklem	36
Verilerin Toplanması.....	36
Veri Toplanmasında Kullanılan Ölçütler	37
<i>Türkçe Ders Kitabında Tercih Edilen Metinlerde Çocuğa Görelik</i>	
<i>Unsurları.....</i>	<i>37</i>
<i>Dil ve Anlatım Ölçeği</i>	<i>39</i>
<i>Tema/İzlek Ölçeği.....</i>	<i>39</i>
<i>İleti/Ana Düşünce Ölçeği.....</i>	<i>39</i>
<i>Karakter Ölçeği.....</i>	<i>40</i>
<i>Çevre Ölçeği.....</i>	<i>40</i>
<i>Metin Türü ve Yazar/Şair Dağılımı Ölçeği.....</i>	<i>41</i>
Verilerin Çözümlemesi.....	41
BÖLÜM IV	42
BULGULAR VE YORUM	42
1.Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	42
1.1.2017 Yılı Türkçe Öğretim Programına Göre 5.6.8.Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metin Türlerinin Programa Uygunluğu	42
2.İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	45

2.1.2017 Yılı Türkçe Öğretim Programına Göre 5. 6. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Çocuk Yazarlarının Ve Şairlerinin Dağılımı.....	45
3.Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	48
3.1. Ortaokul 5.6.8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Çocuğa Görelilik Açısından Değerlendirilmesi.....	48
Yazınsal Özellikler Açısından Çocuğa Görelilik Öğeleri	48
3.1.1.Ortaokul5.Sınıf Türkçe Ders Kitabında İncelenen Metinlerin Çocuğa Göreliliğinin Değerlendirilmesi.....	51
1.Tema Çocuk Dünyası.....	51
“Oyuncak” Metni	51
1. Dil ve Anlatım.....	51
2. Tema/İzlek.....	52
3.İleti.....	52
4.Karakterler	52
5. Çevre.....	52
“Çocukluk” Metni	53
“Alis Harikalar Diyarında-Tavşanın Peşinden” Metni.....	54
“Güneşin Uyuduğu Yer” Metni	55
2.Tema Milli Mücadele Ve Atatürk.....	56
“Bilmeyen Var Mı?” Metni.....	56
“Mustafa Kemal’in Kağnısı” Metni.....	58
“15 Temmuz” Metni	59
“Küçük Ağa” Metni.....	60
3.Tema Erdemler.....	61
“Güvercin” Metni	61
“Karagöz İle Hacivat” Metni	63
“Püf Noktası” Metni.....	64
“Yunus Emre’den Seçmeler” Metni	65
4.Tema “Bilim Ve Teknoloji”	66
“Uzayda Bir Gün” Metni	66
“Sarımsak Soslu Makarna” Metni	67
“Bir Dâhiyle Konuşmak” Metni	67
“Jules Verne’den Geleceğe Dair” Metni.....	68
5.Tema Milli Kültür	68
“Anadolu Sevgisi” Metni.....	68
“Forsa” Metni.....	69
“Tamburi Cemil Bey Enstrümanları Anlatıyor” Metni.....	70
“Çocuk Doğru Söyledi” Metni	71
6.Tema “Okuma Kültürü”	72
“Okuma Kitaplarım” Metni	72
“Kitabın Serüveni” Metni	73

“Keramet Kavukta Mı?” Metni.....	73
7.Tema “Sağlık Spor”	74
“Anadolu’nun Cirit Oyunları” Metni.....	74
“Sağlıklı Yaşıyorum” Metni.....	75
“Cazgır” Metni	75
“Hasta” Metni.....	76
8.Tema Doğa Ve Evren	77
“Yüksek Evde Oturanın Türküsü” Metni.....	77
“Reçete” Metni	78
“Kar Tanesinin Serüveni” Metni.....	78
“ Ben Bir Çınar Ağacıydım ” Metni	79
3.1.2. Ortaokul 6.Sınıf Türkçe Ders Kitabında İncelenen Metinlerin Çocuğa	
Göreliliğinin Değerlendirilmesi.....	80
1.Tema Biz Ve Değerlerimiz.....	80
“Affet Babacığım” Metni	80
“Dostlar Beni Hatırlasın” Metni	81
“Sevmenin Ölçüsü Ölçsüz Sevmektir” Metni.....	83
“Aslan, Tilki, Bir De Geyik” Metni	83
“Bal Gibi İsim Tamlaması” Metni.....	84
2. Tema Milli Mücadele Ve Atatürk.....	85
“Mustafa Kemaller Tükenmez” Metni	85
“ Şehit Bacı ” Metni	86
“Atatürk Öğretmenler Birliği Kurultayında” Metni	87
“Hasan Ali Yücel’in Türk Gençliğine Seslenişleri” Metni	87
3.Tema Dünya ve Çevre.....	88
“İnnisfree’deki Göl Adası” Metni.....	88
“Güneş Nasıl Çalışır” Metni.....	89
“Akdeniz’le Röportaj” Metni	89
“Muhteşem Karıncalar” Metni	90
4.Tema Milli Kültürümüz	91
“Çayda Çıra” Metni.....	91
“Bizimki Türkçe Sevdası” Metni	92
“Anadolu’da Renkler Üstüne” Metni.....	92
“Evliya Çelebi” Metni	93
“23 Nisan” Metni.....	94
5.Tema Vatandaşlık Bilinci	94
“Görevini Unutan Saat” Metni.....	94
“Çiftçinin Nasihati” Metni.....	96
“Emeğin Değeri” Metni	97
“Sınıf Başkanı” Metni.....	98
“Fuat Engin’le Tüketici Sohbetleri” Metni	99
6.Tema Sanat Ve Toplum	99

“Bir Zamanlar Anadolu’da Filminin Oluşum Süreci” Metni.....	99
“İlk Türk Piyanosu” Metni	100
“Küçük Ressam” Metni.....	101
“Öyle Denmez” Metni	102
7.Tema Bilim ve Teknoloji	103
“Çılgın Dedemin Zaman Makinesi” Metni	103
“Mazhar Osman Uzman” Metni.....	104
“İlim Öğren” Metni.....	104
“İletişim Alanındaki İcatlar” Metni	105
8.Tema Sağlık, Spor ve Oyun.....	106
“Oyuna Hadi” Metni.....	106
“Nerede Ve Nasıl Spor Yapmalıyız?” Metni	107
“Organlardan Mektup Var” Metni.....	107
“Kenan Sofuoğlu” Metni	108
“Atari Merakı” Metni.....	108
3.1.3. Ortaokul 8.Sınıf Türkçe Ders Kitabında İncelenen Metinlerin Çocuğa	
Göreliliğinin Değerlendirilmesi.....	110
1.Tema Okuma Kültürü	110
“Kitaplarla Kurulan Dostluk” Metni.....	110
“Okuma Serüvenim Nasıl Başladı?” Metni	111
“Sarı Traktör” Metni.....	112
“Okumak” Metni.....	113
“Kütüphaneler” Metni	113
2. Tema Atatürk	114
“İşte Onun Evrensellik Anlayışı” Metni.....	114
“Onuncu Yıl Nutku” Metni.....	115
“Atatürk Ve Bilim” Metni	115
“Atatürk’te Millet Sevgisi” Metni	116
“Gazi Mustafa Kemal’in Balıkesir Hutbesi” Metni.....	117
3. Tema Milli Kültür	117
“Türküler Dolusu” Metni	117
“Evliya Çelebi” Metni	119
“Orta Oyunu” Metni	120
“Yunus Emre” Metni.....	120
“Bağlamacıya” Metni.....	121
4.Tema Kişisel Gelişim	122
“Empati İle Yaşamak” Metni.....	122
“Karanfiller Ve Domates Suyu” Metni.....	123
“Martı” Metni.....	124
“Hellen Keller” Metni	125
“Adam Olmak” Metni	125
5.Tema Toplum Hayatı.....	126

“Ergenekon Destanı” Metni	126
“Misafirliklerimiz” Metni.....	127
“İmece” Metni	128
“Tasmalı Güvercin” Metni.....	128
“Seyfi Baba” Metni	130
6. Tema Zaman Ve Mekân	131
“Güney İlleri” Metni	131
“Bir Göl Nasıl Bingöl Oldu?” Metni	132
“Zamanı Kazanmak Veya Kaybetmek” Metni	133
“Türk Evinde Türk Dili, Türk Dilinde Türk Evi” Metni.....	134
“Yurdum” Metni.....	135
BÖLÜM V.....	137
SONUÇ VE TARTIŞMA.....	137
Sonuçlar	137
Öneriler.....	146
KAYNAKLAR.....	148
EKLER.....	157
EK 1. Türkçe 5.Sınıf Ders Kitabı	158
EK 2. Türkçe 6.Sınıf Ders Kitabı	159
EK 3. Türkçe 8.Sınıf Ders Kitabı	160

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. <i>Cumhuriyetten günümüze Türkçe Öğretim Programlarında Çocuk Edebiyatı Ürünleri</i>	15
Tablo 2. <i>2017 Türkçe Öğretim Programında Sınıf Düzeylerine Göre Yer Alan Türler</i>	17
Tablo 3. <i>İçerik Değerlendirmesinde Kullanılan Ölçütler</i>	37
Tablo 4. <i>Dil ve Anlatım Ölçeği Tablosu</i>	39
Tablo 5. <i>Tema/İzlek Ölçeği Tablosu</i>	39
Tablo 6. <i>İleti/Ana düşünce Ölçeği Tablosu</i>	40
Tablo 7. <i>Karakter Ölçeği Tablosu</i>	40
Tablo 8. <i>Çevre Ölçeği Tablosu</i>	40
Tablo 9. <i>Ortaokul 5.sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metin Türlerinin Temalara Göre Sayısal Dağılımı</i>	42
Tablo 10. <i>Ortaokul 6.sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metin Türlerinin Temalara Göre Sayısal Dağılımı</i>	43
Tablo 11. <i>Ortaokul 8.sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metin Türlerinin Temalara Göre Sayısal Dağılımı</i>	44
Tablo 12. <i>Ortaokul 5.sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin Yazar/Şair Tercihleri Bakımından Değerlendirilmesi</i>	45
Tablo 13. <i>Ortaokul 6.sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin Yazar/Şair Tercihleri Bakımından Değerlendirilmesi</i>	46

Tablo 14. Ortaokul 8.sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin Yazar/Şair Tercihleri

<i>Bakımından Değerlendirilmesi.....</i>	<i>47</i>
--	-----------

BÖLÜM I

GİRİŞ

Eğitim, çocuğun hayata atıldığı ilk andan itibaren başlayan bir süreçtir. Bireyin eğitimi doğduğu anda başlar ve ölünceye kadar devam eder. Çeşitli kaynaklardan ve yaşamın kendisinden bilgi edinmeye hazır bulunan çocuk, her olaya merak duygusuyla yaklaşır ve karmaşık bulduğu her şeyi çözmeye çalışır.

Çocuk ve onun eğitimi toplumun geleceği açısından son derece önemlidir. Gelecekle ilgili umutlarımızın güçlü olması için öncelikle çocuklarımızın zihinsel, fiziksel ve sosyal açıdan kendileriyle ve çevreleriyle uyum içinde bulunmaları, dolayısıyla sağlıklı bir kişiliğe sahip olmaları gerekmektedir. Her açıdan gelişme döneminde olan çocuğa verilen eğitim, içinde yaşayacağı ve bireyi olacağı toplumun şekillenmesi açısından son derece önemlidir (Erdal, 2009, s. 1).

Eğitim içerisinde önemli bir yere sahip olan ana dili eğitimi öğretimi informal olarak doğum sonrasında başlayıp ölünceye kadar devam ederken, formel olarak da tüm eğitim-öğretim hayatımız boyunca karşımıza çıkar.

Ana dili Türkçe derslerinin temel ilkesini Yıldız (2003), “öğrencilere bugün ve gelecekte dil kullanımı açısından her türlü beklentiye karşılık verebilecek becerileri kazandırmak” olarak ifade etmektedir. Bu beceriler, okuma, yazma, konuşma ve dinleme/izleme başlıklarında toplanır. Dil eğitiminin en önemli malzemesi metindir. Metin olmadan bu becerilerin geliştirilmesi söz konusu olamaz.

Çocuk kendini her ortamda ifade etmek ister. Bu ifade biçimi, doğru, güzel ve etkileyici olmalıdır. Bu yüzden dili kullanabilme düzeyi önemlidir. Dilin en iyi kullanıldığı metinler edebi eserler olduğuna göre, çocuk için edebiyat ihtiyacı ömür boyu sürecektir. Şimşek’e (2007) göre çocukta güzellik duygusu doğuştan vardır. Edebiyat, çocukta var olan bu güzellik duygusunu harekete geçiren unsurlardan biridir. Edebi metinler önce taşıdıkları ses ve ritimle çocuğun ilgisini çeker. Çocuk, dilin kelime ve anlam yönünden önce sesine ilgi duyar. Çocukların küçük yaşlardan itibaren şiirden hoşlanmaları dikkat çeker.

Hoşlanma dilin ritmik bir ifade biçimine dönüşmesinden kaynaklanır. Bu, olayın duygusal boyutudur. Öyleyse çocuğun duygusal dünyasına hitap eden bir güzellik ögesi olarak edebiyatın ve edebi metinlerin önemi artmaktadır. Edebiyat, çocuğun zekâ, hayal gücü, problem çözme becerisi gibi beyin faaliyetlerini geliştirecek bir unsurdur. Çocuğun edebiyattaki sembollerle gerçek hayattaki somut öğeleri birbiriyle ilişkilendirmeye çalışması zihinsel gelişimini hızlandıracaktır.

“Türkçe derslerinde temel kaynak olan ders kitabı, öğretmenden sonra en önemli araç konumundadır” (Küçük, 1996). Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği’nde ders kitabı, “örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılmak üzere, içeriği öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, gerekirse fasikül halinde de üretilen basılı eser” olarak tanımlanmıştır (MEB, 1995).

Türkçe öğretimini gerçekleştirebilmenin en önemli materyali ders kitaplarıdır dolayısıyla kitaplarda yer alan metinlerin seçimi ana dili eğitimi açısından hayati önem taşımaktadır. Eğitimde, özellikle dil eğitiminde, metinlerin yeri çok önemlidir. Metin üzerine yapılan ilk çalışmalarda metin, dilsel birimlerin ve cümlelerin belirli bir düzende bir araya gelişi olarak görülmüştür. Metin, bilgi, duygu ve düşüncelerin çeşitli biçim, anlatım ve noktalama özelliklerine göre yerleştirildiği yapılardır. Bu yapılara yerleştirme işlemi peş peşe sıralama şeklinde değil, mantıklı bir düzenleme ile gerçekleştirilir (Güneş, 2013a, s. 606).

“Türkçe öğretiminde temel araç, ders ve öğrenci çalışma kitaplarıdır. Nitelikli bir ders kitabı, paralel hazırlanmış öğrenci çalışma kitabını gerektirir. Bununla birlikte bir ders kitabının içeriği, biçimsel özelliği, dil ve anlatımı, ölçme ve değerlendirme bölümleri, öğreticilik..vb. bakımlardan o sınıf seviyesi için belirlenen kazanımları edindirebilecek yapıda olması gerekmektedir” (Göçer, 2007, s. 112).

Eğitim programları çağın gerektirdiği ihtiyaçları karşılamak, var olan programın eksiklerini gidermek, eğitim alanındaki gelişmeleri uygulamaya koymak gibi farklı amaçlarla zaman zaman düzenlenir ya da tümüyle yenilenir. Bu çerçevede Türkçe programları da kimi dönemlerde düzenlenmiş ya da yenilenmiştir. Türkçe derslerinin esaslarını, hedeflerini, içeriğini ve yöntemleri kapsayan temel kaynak Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunca hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı’dır.

Öğretim programının ne olduğu ya da olmadığı konusunda süregelen bir tartışma olsa da eğitimcilerin bazı ortak noktalarda bir araya geldikleri söylenebilir. Varış (1996) öğretim programını, “eğitim programı içinde ağırlık taşımakta, genellikle belli bilgi kategorilerinin bir sistem dâhilinde düzenlenmesiyle oluşmaktadır” şeklinde tanımlamıştır. Öğretim programları öğrencilerin öğrenme yaşantılarını bir sistem içinde düzenler. Planlanmış etkinlikler kişinin gelişim ve öğrenme sürecini etkileyeceğinden, bir öğretim programı oluşturma, yürütme ve değerlendirme işi yoğun bilgi ve tecrübe isteyen süreçlerdir.

Öğretim programı, Türkçeyi doğru ve etkili kullanan, kendini ifade eden, iletişim kuran, iş birliği yapan, girişimci ve sorun çözen, bilimsel düşünen, anlayan, araştıran, inceleyen, eleştiren, sorgulayan, yorumlayan, haklarını ve sorumluluklarını bilen, çevresiyle uyumlu, şartlandırmaya karşı duyarlı, okumaktan ve öğrenmekten zevk alan, bilgi teknolojilerini kullanan, üreten ve geleceğine yön veren bireyler ve bu bireylerden oluşmuş bir toplum hedeflemektedir.

Bu çalışmanın amacı metinlerin, çocuğa görelilik unsurlarını taşıyıp taşımadığını ve değişen çağla birlikte farklılaşan programların somut göstergesi olan ders kitaplarında (5.6.8.sınıf) yer alan çocuk edebiyatı türlerinin güncellenen Türkçe Öğretim Programı (2017) ile ne derece uyumlu olduğunu incelemektir.

Çalışmada 2017 Programına göre hazırlanmış 5.6.8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki (MEB Yayınları) metinler, çocuk edebiyatı türleri kapsamında edebi ve öğretici ürünler olarak incelenmiştir. Bunun için her sınıf düzeyinde Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarına ait üç kitapta yer alan metinler, çocuğa görelilik unsurları açısından incelenmiş, türler ile türlerin kullanım sıklığı ve tercih edilen yazarlar/ şairler bakımından değerlendirilerek bulgular ortaya konulmuş, bu bulgulardan hareketle sonuçlara gidilmiştir.

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın yapılma sebebini ortaya koyan “Problem Durumu”, “Amaç”, “Önem”, “Sayıltılar”, “Sınırlılıklar” ve “Tanımlar” bulunmaktadır.

Problem Durumu

İnsan düşünen, düşündükleriyle yeni şeyler üretebilen, ürettiklerini başkalarıyla paylaşma ihtiyacı duyan sosyal bir varlıktır. İnsanın hayatını devam ettirebilmesi için diğer insanlarla iletişim kurması gerekmektedir. İletişimin gerçekleşmesi için ortak bir dil anlayışının olması gerekir. Ortak dili oluşturma yolunda ortak metinleri okumaktan geçer.

“İnsan konuşma yeteneğiyle doğar. Fakat dil doğuştan bilinmez. Çocuk içinde yaşadığı toplumun dilini, ana dilini uzun bir çıraklık süresince öğrenir” (Banguoğlu, 2004, s. 9).

Dil, insanı diğer canlılardan ayıran en temel özelliklerden biri olmanın yanında, insanlar arası iletişimin de temel ögesidir. Her ne kadar çocuğun, dili düzgün bir şekilde kullanmaya başlamadan önce de çevresi ile iletişim kurduğu bilinmekteyse de gerçek anlamda bir iletişim iyi bir dil kazanımına bağlıdır. Dilin etkili kullanımında büyük rol oynayan edebiyat çocuğun hayal gücü, zekâ, problem çözme becerisi gibi bilişsel yönlerini geliştirmenin yanında ana dilinin inceliklerini de kavratır.

Sağır (2002), çocuğa verilecek metinlerdeki dilin; ana dilin zenginliklerini, imkânlarını yansıtmak yeterlilikte olmasını ifade ederken, Demirel (2009), metinlerin çocuğa göre olup olmadığını belirlemenin edebiyat incelemelerinin başlıca öğeleri olan; dil, üslup, konu, tema, kişiler, bakış açısı ve anlatıcı gibi unsurların tespit edilmesi ile mümkün olacağı şeklinde açıklamaktadır.

2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı temel dil becerileri olan okuma, dinleme/izleme, konuşma ve yazma becerilerinden oluşmaktadır. Bu becerilerin öğrencilere kazandırılması metinler aracılığıyla sağlanmaktadır. Türkçe öğretiminde metinler temel araç-gereçlerdendir ve Türkçe dersinde metin üzerinde çalışmalar yapılır. Bu nedenle, Türkçe ders kitapları hazırlanırken dikkat edilmesi gereken en önemli unsurların başında kitaplara alınacak metinlerin niteliği ile bu metinlerin Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki kazanımlara ve öğrenci düzeyine uygunluğu gelmelidir. Metinler, öğrencilerin sözcük dağarcığının zenginleşmesinde, tür bilgisi kazanımının sağlanmasında, estetik zevk kazandırılmasında etkilidir. Türkçe ders kitaplarında bulunan metinler; anlama, anlatma becerisini geliştirici ve dil bilgisi öğretimini tam ve eksiksiz bir biçimde gerçekleştirecek nitelikte olmalıdır.

Türkçe eğitiminin temel amacı Sever'e(2008) göre anlama ve anlatma becerileri gelişmiş, okuma kültürü edinmiş, düşünen duyarlı bireyler yetiştirmek olmalıdır. Türkçe Dersi Öğretim Programının hedefi ise anlama, sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma ve değerlendirme gibi zihinsel becerileri kazandırmaktır. Kişiliğin gelişmesi için duygu, düşünce, değer yargısı gibi soyut alanların işlendiği metinlere; becerilerin geliştirilmesi için ise üzerinde uygulama yapılacak araç gereçlere gereksinim duyulmaktadır. Bu noktada, metinler öğretimi somutlaştırmak için iyi bir araç olmaktadır.

Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuk duyarlılığıyla örülmüş, çocuk düzeyine uygun bir dille kaleme alınmış metinlerdir. Muhatap ise öncelikle çocuktur. Bundan, söz konusu metinleri çocuklar dışında hiç kimsenin okuyamayacağı anlamı çıkarılmamalıdır. Zira nitelikli bir çocuk edebiyatı ürününden yetişkinler de zevk alabilir. Önemli olan duyarlılığın doğallığı, dilin güzelliği, konunun çocuğa göreliği, kurgunun çekiciliği ve serüvenin akıcılığıdır. Bu çerçevede çocuk edebiyatının kaynakları şu şekilde sıralanabilir (Dilidüzgün, 2004):

- ✓ Yetişkinler için üretilen ancak çocuklar için uyarlanmasıyla oluşan kitaplar (Robinson Crouse, Gulliver'in Seyahatleri, vb.).
- ✓ Halk edebiyatından alınan masal, ninni, tekerleme, bilmece gibi sözlü kültür ürünleri.
- ✓ Yaş grubunun gereksinimleri, algıları ve özellikleri düşünülerek hazırlanmış kitaplar.

Çocuk edebiyatı, çocuk duyarlılığını kaybetmemiş her yaştan yetişkin yazar ve şairin vücudunda getirdiği bir edebiyattır. “Anlaşıyor ki çocuk edebiyatı yalnız çocukların değildir. O, bütün büyüklerin de, yıllarca önce kaybetmiş oldukları bahtiyar dünyalarına yeniden dönüşleridir. Sanatkâr ellerden çıkmış bir çocuk edebiyatına, çocuklar kadar biz büyükler de muhtacız” (Okay, 1991, s. 49).

Edebiyatın pek çok türü (masal, şiir, hikâye, roman, tiyatro, fabl, efsane, biyografi, gezi yazısı ve fıkra vb. gibi) Türkçe ders kitaplarında kullanılabilir. 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programında sınıf düzeylerine göre yer alan; çizgi roman, fabl, hikâye, karikatür, masal, efsane, destan, mizahi fıkra, roman, tiyatro, şarkı, türkü, şiir gibi edebi metinler ortaokulun tüm sınıf düzeylerinde yer alması gereken türlerdir. Anı, dilekçe, efemera ve broşür, e-posta, haber metni-reklam, kılavuzlar, makale, fıkra, söyleşi, deneme, mektup, özlü sözler, sosyal medya mesajları gibi öğretici türler 5.sınıfta, anı, blog, efemera ve broşür, e-posta, haber metni-reklam, kılavuzlar, makale, fıkra, söyleşi, deneme, mektup, özlü sözler, sosyal medya mesajları 6.sınıfta, anı, biyografi-otobiyografi, blog, dilekçe, efemera ve broşür, e-posta, haber metni-reklam, kılavuzlar, gezi yazısı, makale, fıkra, söyleşi, deneme, mektup, özlü sözler, sosyal medya mesajları 8.sınıf Türkçe ders kitabında yer alması gereken öğretici türlerdir (MEB, 2017, s.20). Bu türlerin her birinin çocuk için ayrı bir yere sahip olduğu bilinmelidir. Sözelimi en genel manada masallar, bir taraftan çocuğun duygu ve hayal gücünü geliştirirken diğer taraftan çocuğa iyilik-kötülük, güzellik-çirkinlik gibi kültürel ve ahlaki değerlerin kazandırılmasına yardımcı olur. Romanlar, çocukların ve gençlerin hayatı ve insanı tanımlarına katkı sağlar. Fıkralarsa çocukların olaylardan ders almasına, meselelere farklı bakış açıları ile bakmasına ve hayal güçlerini zenginleştirmesine yardımcı olur.

Problem Cümlesi

2017 Türkçe Dersi Öğretim Programına göre hazırlanan Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları 5.,6., 8.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin çocuğa yönelik öğelerinin uygunluk düzeyi nedir?

Alt Problemler

- 1.2017 yılı Türkçe dersi öğretim programına göre 5.6.8.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metin türlerinin programa uygunluğu ne düzeydedir?
- 2.2017 yılı Türkçe dersi öğretim programına göre 5. 6. 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan çocuk yazarlarının ve şairlerinin dağılımı nasıldır?
- 3.Ortaokul 5.6.8.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin çocuğa görelilik açısından değerlendirilmesine şekildedir?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından dağıtılan (2017-2018) 5.6.8.sınıf Türkçe ders kitaplarına alınan metinlerin, çocuğa görelilik unsurlarını değerlendirmeyi ve edebi ve öğretici türler kapsamında çocuk edebiyatı ürünleri açısından dağılımını incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda, metinlerin çocuğa görelilik ilkesini taşıyıp taşımadığını, ders kitaplarında yer alan metin türlerinin Türkçe dersi öğretim programı ile uygunluğunu ve metin seçiminde çocuk edebiyatı yazarlarının/şairlerinin dağılımını tespit etmeyi ve bu tespitlerden yola çıkarak önerilerde bulunmayı hedeflemiştir.

Araştırmanın Önemi

“İslamiyet öncesi Türk destanlarında çocuğun kendisine bir yer bulduğu ve bir değer olarak benimsendiği hatta Dede Korkut Hikâyelerinde çocuğun kendisini ispat edinceye kadar adsız bırakıldığı ancak kesinlikle değersiz görülmediği bilinmektedir. Sosyal hayatta kendisine bir yer edinen çocuğa kültürel hayatta da yer verilmesi kaçınılmaz olmuş, çocuğa ait bir edebiyatın gerekliliği meselesi karşımıza çıkmıştır” (Arıcı, 2016, s.5).

Çocuk edebiyatının ayrı bir edebiyat alanı olup olmadığı tartışmaları bir yana, çocukluk çağının özellikleri göz önüne alındığında, yetişkinler için yazılmış olan edebiyat eserlerinin çocukların duygu, düşünce ve beklentileri ile ilgilerine her zaman uygun düşmeyebileceği rahatlıkla görülebilir.

Sever (2003, s.13) çocuk kitaplarını; “çocukların olay, olgu ve durumların sanatçı bakış açısıyla yorumlanmasına tanık oldukları görsel ve yazılı araçlardır. Kitaplar okul öncesi dönemden başlayarak çocukları renk, çizgi ve sözcüklerin estetik diliyle tanıştıran, onlara anadilinin güzelliğini duyumsatan ilk araçlardır. Çocuklara dil bilinci ve duyarlılığı edindirerek edebiyat dünyasının kapısını aralama, okuma istek ve alışkanlığı kazandırma gibi temel işlevleri de göz önüne alındığında, çocuk kitaplarının çocuğun eğitim yaşamında önemli bir değişken olduğu gerçeği ortaya çıkar” şeklinde tanımlamıştır.

Çocuğun kitapla ilk tanıştığı dönem 0-6 yaş arasındır. Bu dönemde kitap, dinleme ve okuma etkinliklerinin gerçekleştirildiği bir iletişim aracıdır. Erken yaşlarda oluşturulacak okuma alışkanlığı nitelikli çocuk edebiyatı ürünleri ile mümkün olacaktır. 6 yaş sonrasında ise kitap, dört temel beceri etkinliklerini içeren bir araç konumunu kazanır. Bu bağlamda kitaplar; ders kitapları, yardımcı kitaplar, edebi kitaplar vs. şeklinde türlere ayrılır. Özellikle anadili dersleri için kitap, vazgeçilmez bir ders materyalidir.

Ders kitapları, eğitim programlarının tamamlayıcısı olmakla birlikte öğretmen ve öğrencilere de kaynaklık etmektedir. Çünkü iyi ve doğru hazırlanmış bir ders kitabı, hem öğretmenlere hem de öğrencilere büyük yarar sağlar. Hatta diğer araç gereçler olmadığında bile öğretmene yol gösterip istenen sonuca ulaşılmasına yardımcı olur. Yani eğitim ve öğretim sürecindeki etkinliklere kılavuzluk edip öğretmeni ve öğrenciyi amaçlar doğrultusunda yönlendirir. Öğrencilerin de elinde bulunması nedeniyle en yaygın kaynak ders kitabıdır. Geçmiş anlamak ve geleceği kurmak, ana dil bilincini toplumun tüm bireylerine benimsetmekle mümkündür. Kullanılan dili tüm yönleriyle tanımak, onu doğru ve eksiksiz kullanmak her bireyin görevi ve de zorunluluğudur. Burada ise temel görev Türkçe öğretmenlerine dolayısıyla Türkçe ders kitaplarına düşmektedir. Türkçe öğretmenin en temel aracı olan ders kitapları, içerdiği ders metinleriyle bu sorumluluğu üzerine almaktadır.

Türkçe ders kitaplarında okutulacak metinler belirlenirken öğrencilerin yaş, merak ve hayal dünyalarına yönelik tercihler yapılmalıdır. Öğretmen dil bilgisi kurallarını metinler aracılığıyla öğretecek, dört temel dil becerisini bu metinler aracılığıyla kazandırıp geliştirecek ve öğrencilerine okuma alışkanlığı kazandıracaktır. Bu sebeple ders kitaplarındaki metinlerin titizlikle seçilmesi gerekmektedir.

Bu araştırma, metinlerin çocuğa görecelik unsurlarına uygunluğunu değerlendirme, metin seçiminde çocuk edebiyatı türlerinden yararlanma ve çocuk edebiyatı yazarlarını ve şairlerini tercih etme hedeflerinin gerçekleştirilmesi bakımından önemlidir.

Varsayımlar

Araştırmada;

1. 2017 yılına ait üç adet ders kitabı (Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları 5.6.8.sınıf) seçilmiştir. Kitaplar evreni temsil etme açısından yeterli görülmüştür.

2. Problem konusunun alt yapısını ve kavramsal çerçeveyi ortaya koymak açısından yapılan kaynak taraması, yapılan çalışmayı yansıtmaya adına yeterli görülmüştür.
3. Kullanılan yöntem bu çalışmanın amacına, konusuna ve ele alınan sorunların çözümüne uygundur.
4. Seçilen örneklemin evreni temsil edecek nitelikte ve nicelikte olduğu varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. Çalışma, EBA (Eğitim Bilişim Ağı)’ da var olan 2017 basım üç adet ilköğretim ikinci kademe ders kitabı (5.6.8.sınıf) ile sınırlandırılmıştır. 7.sınıf ders kitabı, EBA’ da mevcut olmadığı için çalışmaya dâhil edilmemiştir.
2. Çalışma, doküman analizi yöntemiyle elde edilen verilerle sınırlıdır.

Tanımlar

Çocuk:“İki yaşından ergenlik çağına kadar süren büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu veya henüz erinlik dönemine erişmemiş kız veya erkek” (Alaylıoğlu ve Oğuzkan, 1974).

Çocuk Edebiyatı:“Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlılıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacı ile gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyattır” (Şirin, 1998).

Metin:“Metin, çok farklı düzeylerde dille iletişimde bulunmak amacıyla oluşturulan anlatma ve anlaşma aracıdır” (Aktaş, 2009, s. 188).

Metin Türü:“Edebiyat eserlerinin biçimlerine, teknik özelliklerine ve konularına göre ayrıldığı çeşitlere metin türleri denir”(Kavcar, Oğuzkan ve Aksoy, 2002).

Ders Kitabı:“Ders kitapları; genel olarak ders konularına ait bilgileri sıralı ve doğru bir biçimde, öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmelerini sağlamak amacıyla hazırlanan, ülkelerin eğitim-öğretim programlarına uygun olması gereken yazılı gereçlerdir” (Çakır, 1997, s. 7).

Eğitim Programı:“Bir eğitim kurumunun ya da bir sosyal çevrenin, bireylerin yaşantılarını düzenlemek ve zenginleştirmek için yürüttüğü tüm etkinliklerdir” (Ertürk, 1982).

Öğretim Programı:“Okulda ya da okul dışında bireye kazandırılması planlanan bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri kapsayan yaşantılar düzeneği”(Demirel. 2006: 6).

Çocuk Edebiyatı Ürünleri:“Çocukluk çağında bulunan kimselerin hayal, duygu ve düşüncelerine hitap eden sözlü ve yazılı bütün eserlerdir. Masallar, hikâyeler, romanlar, anılar, biyografik eserler, gezi yazıları, şiirler vd. bu eserlere girer” (Oğuzkan, 1977, s. 12).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

Kavcar (1999, s.2) edebiyat ve eğitim ilişkisini;“Edebiyat, çağlar boyunca insanoğlunun duyduğu, düşündüğü ve yaptığı her şeyi en zengin ve etkili biçimde ortaya koyan bir sanattır. Eğitim bakımından değeri, insana çok çeşitli duyma, düşünme ve hareket etme örnekleri vermesi” şeklinde açıklamaktadır.

İnsan hayatı için derin anlamları olan kitabın bireyin hayatına mümkün olduğunca erken girmesi önemli ve gerekli bir ihtiyaçtır. Gelişimin en hızlı olduğu ve ileride kişinin hayatını yönlendirecek olan davranış ve alışkanlıkların okul öncesi dönemde atıldığı düşünülünce çocukların bu dönemde kitapla tanıştırılması daha fazla önem kazanmaktadır. Dolayısıyla bu dönemde çocuklara sunulacak olan kitabın niteliği büyük önem taşımaktadır. Okul öncesi dönemde kitaplarla başlayan ilişki, ilköğretim ve ortaöğretim sürecinde ders kitapları ile devam etmektedir.

Ders kitapları, eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek üzere öğrencinin öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden öğretim materyallerinden biri, hatta birçok durumda tek öğretim materyalidir (Halis,2002, s. 51). Türkiye genelinde edebiyat ve Türkçe öğretiminde en genel olarak kullanılan araç-gereç, ders kitabıdır ve Türkçe dersinin amaçları ile öğrenme alanları ve sınıflara göre kazanımların gerçekleştirilmesinde büyük bir görev üstlenmektedir (Lüle Mert, 2013).

Öğrenciye kazandırılmak istenen hedef davranışlar, kazanımlar, ahlaki bilgiler, gelenek ve görenekler, dil bilgisi çalışmaları, anlam bilgisi, okuduğunu anlama ve anlatma becerileri, Türkçe ders ve öğretmen kılavuz kitabı ile sağlanacağından, geliştirilen öğretim programlarının içeriği bu noktada büyük önem arz etmektedir. Türkçe derslerinin esaslarını, hedeflerini, içeriğini ve yöntemleri kapsayan temel kaynak Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunca hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı’dır. Öğretim programının ne olduğu ya da olmadığı konusunda süregelen bir tartışma olsa da eğitimcilerin bazı ortak noktalarda bir araya geldikleri söylenebilir. Öğretim programları

öğrencilerin öğrenme yaşantılarını bir sistem içinde düzenler. Planlanmış etkinlikler kişinin gelişim ve öğrenme sürecini etkileyeceğinden, bir öğretim programı oluşturma, yürütme ve değerlendirme işi yoğun bilgi ve tecrübe isteyen süreçlerdir.

Günümüzde özellikle bilim ve teknolojiadaki hızlı değişimler eğitim sistemlerini de etkilemektedir. Son yıllarda meydana gelen öğretme ve öğrenme anlayışındaki gelişmeler, iletişim imkânlarının artması ve eğitim ortamlarının çeşitlenmesi, öğrenme ortamındaki rollerinin değişmesi, sürekli gelişen dünyada ihtiyaçların farklılaşması, “yaşam boyu öğrenme” ve “öğrenmeyi öğrenme” gibi evrensel yaklaşımların dünyaca kabul görmesi ve benzeri nedenler program geliştirme yaklaşımlarının sürekli sorgulanmasını ve geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Gelişim sürecindeki çocuğun anlama ve kavrama düzeyini dikkate alarak duygu ve düşünce dünyasına seslenen eserlerle buluşturulması gerekir. Bireyin gelişim evrelerine ve bu süreçteki bilişsel kapasitesine bakıldığında çocuklar için yapılacak edebiyatın yetişkinlere yönelik yapılan edebiyatla aynı olamayacağı da ortaya çıkmaktadır. Özellikle de daha çok soyut düşünmeye yönelik olan yetişkin edebiyatının somut düşünme aşamasında olan çocuk için pek de anlam taşımayacağı düşünüldüğünde çocuklar için yapılacak olan edebiyatın çok daha titiz ve özel olması gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Eyüp, 2016). Çocuk edebiyatını yetişkin edebiyatından ayıran unsurlar; hedef kitlesi yani çocukların anlama koşulları, dil düzeyi, eğitim gereksinimi ve dünya ile olan gereksinimi gibi unsurlardır.

Hazırlanan edebiyat eserleri çocuğun gelişim özelliklerini dikkate alarak onun daha geniş/büyük bir dünya ile tanışmasını, kendisini ifade etme yollarını keşfetmesini, zihninde şekillendiremediği unsurları anlamasını sağlamalıdır. Bunun için de çocuğun neye ihtiyacı olduğunu ve bunu en iyi hangi şekilde çocuğa aktarabileceğini bu işin uzmanlarının çok iyi bilmesi gerekmektedir aksi takdirde oluşturulan eserin çocuğa hiçbir katkısı olmayabilir. Bu alanda çalışmak yazarlar için biraz daha zordur denilebilir. Zira bir yetişkin olarak çocuğun dünyasına, gerçekliğine girmek, olaylara, objelere, kişilere, evrene onun baktığı pencereden bakmak ve görünenlerin onun hayal gücüyle nelere dönüşebileceğini, nasıl anlamlandırıldığını saptayabilmek çok kolay değildir (Eroğlu, 2016).

1. Çocuk Eğitiminde Ders Kitaplarının Yeri ve Önemi

Formal eğitimin yaygınlaşmasıyla öğrenciler okullarda eğitim almaya başlamışlardır. Öğrencilerin dersin takibini sağlaması, öğrendiklerini pekiştirmesi, sözlü iletişimin eksiklerinin tamamlanması, tekrara olanak sağlaması ve öğretmenlere anlatacaklarını hatırlama olanağı vermesi bakımından bir yazılı materyal ihtiyacı doğmuştur ve bu ihtiyacı gidermek amacıyla, ders kitapları, eğitimde kullanılmaya başlanmıştır.

Yeni eğitim sistemimizde; ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabı olmak üzere üçlü kitap sistemine geçilmiştir. Bu doğrultuda MEB Talim Terbiye Kurulu Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği'nin ilk maddesinde; **MADDE 1-** (1) Bu yönetmeliğin amacı, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı örgün ve yaygın eğitim kurumlarında okutulacak ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı, öğretmen kılavuz kitapları ile Bakanlıkça hazırlanacak, satın alınacak veya hibe yoluyla sağlanacak diğer eğitim araç-gereçlerinin Türk millî eğitiminin genel amaç ve temel ilkelerine uygun olarak niteliklerinin belirlenmesi, hazırlanması, hazırlatılması, incelenmesi, incelenmesi, değerlendirilmesi, kabulü, uygunluk süresi, ilanı, yayımlanması, dağıtımı, inceletme ve inceleme ücretleri ve ders kitapları üreten yayınevlerinde aranacak kriterlerle ilgili usul ve esasları düzenlemektir (12.9.2012) ifadesi yer almaktadır.

Ders kitaplarının kullanılmasının farklı nedenleri vardır. Birinci neden, öğretimin düzenli bir biçimde sürdürülmesidir. Ders kitapları, eğitim programına uygun olarak hazırlanır. Eğitim programındaki amaçlar, içerik, etkinlikler ve değerlendirme özelliklerine uygun bilgiler, ders kitabında sırayla yer alır. İkinci neden ise bir öğretim aracı olarak kitabın kullanılmasıdır. Pek çok öğretmenin ders kitabı seçmesinin üçüncü nedeni, ders kitabının kullanışlı olmasıdır (Şahin ve Yıldırım, 1999).

Demirel ve Kiroğlu (2005) ders kitabını, bir eğitim programında yer alan hedef içerik öğrenme öğretme süreci ile ölçme değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanmış ve öğrenme amaçlı kullanılan basılı öğretim materyali olarak kabul etmektedir.

Ders kitabının niteliğine ve işlevine dikkat çeken Seven ve Kılıç (2003) bir kitabın ders kitabı olarak nitelendirilebilmesi için ilgili dersin, ders programıyla örtüşmesi başta olmak üzere, programın hedef ve davranışlarının gerektirdiği strateji, yöntem ve teknikleri uygulamaya uygun bir araç olması gerektiğini vurgulamaktadır. Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse eğitim araçları, öğrenimin konusuna, sınıfın ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olarak eğitimcinin kullandığı her şeydir, biçiminde ifade edilebilir.

Ders kitapları programı yansıtmak zorundadır. Bu nedenle programda yer verilen ve öğrenciye kazandırılmak istenen bilgi, beceri ve değerlere ders kitaplarında yer verilmelidir. Eğitim ve öğretimde kullanılan araçlar içerisindeki önemine binaen iyi ve doğru hazırlanmış bir ders kitabı sayesinde hem öğretmenler hem de öğrenciler istenen hedeflere daha etkili ve hızlı ulaşabilir. Yani eğitim ve öğretim sürecindeki etkinliklere kılavuzluk edip öğretmeni ve öğrenciyi amaçlar doğrultusunda yönlendirilebilir.

“Türkçe dersi diğer bütün derslerle bağlantılıdır. Bu derste öğrenci; okuma, anlama, konuşma, yazma, dinleme gibi becerileri kazanmışsa diğer derslerde de başarılı olacaktır. Türkçede en önemli ve yaygın olan materyal ders kitabıdır. Bu nedenle kitapların her açıdan kaliteli olması gerekmektedir” (Kaya, 2005, s. 1).

Ders kitapları, öğretim programlarında yer alan konulara ait bilgileri planlı ve düzenli bir biçimde inceleyip açıklayan, bilgi kaynağı olarak öğrenciyi dersin hedefleri doğrultusunda yönlendiren ve eğiten temel bir ortamdır. Ders kitapları, öğretim sürecinin vazgeçilmez araçları olan tamamlayıcı öğretim materyalleridir (Ünsal ve Güneş, 2002).

Kitaplar eğitim aracı olmanın yanı sıra okul öncesi dönemden itibaren çocuğun bilişsel, duygusal, sosyal ve dil gelişimine önemli derecede katkıda bulunur. Dinleme yeteneğini geliştirir, ana dilini daha iyi öğrenmesini sağlar. Bu şekilde kelime hazinesi zenginleştiği için duygu ve düşüncelerini ifade etmesi kolaylaşır. Kendini ve dış dünyayı tanımasını sağlar. İyilik, paylaşma, sevgi, yardımseverlik gibi soyut kavramları öğrenmesine de yardımcı olur.

Uzuner (2010) içinde bulunduğumuz bilgi çağında bireyin doğrudan ilişki kurduğu en önemli bilgi ve kültür aracının kitap olduğunu, kitabın çocuğun gelişiminde ve eğitiminde önemli bir rol oynadığını, ayrıca eğitim öğretim sürecinde öğretmen ve öğrencilerin en sık yararlandıkları araçların başında ders kitaplarının geldiğini, bu nedenle kitapların eğitim ve öğretimin amaçlarına ulaşılmasında büyük öneme sahip olduğunu ileri sürmüştür.

Ders kitapları eğitim ve öğretimin temel taşı durumundadır. Pek çok yazılı ve görsel materyal eğitim ortamlarında kullanılıyor olmasına rağmen ders kitapları, önemini ve kullanım değerini kaybetmiş değildir. Kolay ulaşılabilir olması, her öğrencide bulunması, eşitlik ilkesiyle çelişmemesi, evde tekrara imkân vermesi sebebiyle ders kitapları, Türkçe öğretmenlerinin ilk rehber kaynağı konumundadır.

2. Öğretim Programı-Ders Kitabı İlişkisi

Okulların eğitim ve öğretim sürecindeki başarısı öğretmen, fiziki imkânlar, çevre, öğrenci niteliği, çalışma sistemi gibi çok farklı etkenlerle yakından ilgilidir. Bu etkenlerin en önemlilerinden biri de eğitim-öğretim programlarıdır. “Program; etkinlik ya da işlemlerin önceden saptanmış sırasını ya da zamanını gösteren bir plan, tasarlama, izlence. Belli bir okulda yer alan belli bir dersin ayrıntılı öğretim konuları” (Öncül, 2000, s. 913) olarak tanımlanmaktadır. Program, konu hakkında belirlediği başlıklar ve zaman sınırlaması ile eğitimin sistemli bir süreç halinde gelişimini sağlamaktadır.

Eğitim programları bireyin ve toplumun özellikleri ve gereksinimleri ile konu alanının özelliklerini dikkate alan bir yaklaşımla hazırlanmalı ve geliştirilmelidir. Hazırlanan eğitim programları ülkenin siyasetinden, politikasından, kültüründen, ekonomik düzeyinden, çevresel koşullarından etkilenir ve tüm bunların toplamı, eğitim politikalarını oluşturma sürecine yansır. Altun’a (2007) göre programlar çoğunlukla bilimsel bir arka plana dayansa da dünyanın gidişi, devletin ve toplumun beklentileri de program tasarımında etkili olmaktadır.

Batur ve Tutsak (2011) ders kitaplarının, eğitim programının tamamlayıcısı ve sınıf içi uygulamalarda öğretmene ve öğrenciye rehberlik eden bir araç olduğunu ifade etmektedir. Tüm bu etkinlik ve çalışmaların yapılabilmesi için ise ders kitaplarındaki metinlerin temel araç olarak belirlenmesi son derece önemlidir. Ders kitaplarının öğretim süreçlerindeki rolünü arttıran en temel özelliği öğretim programlarının taşıyıcısı olmalarıdır. Öğretim programlarının; kazanımlar, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme değerlendirme olmak üzere dört temel ögesi vardır.

Ders programları daha yaratıcı ve özgür düşünen insanlar yetiştirme yönünde değiştirilse bile böyle bir programı uygulayacak öğretmenlere sahip olmayınca, eğitimdeki başarının eskisinden daha çok düşeceği ve bunun suçlusunun yeni programlar olacağı unutulmamalıdır. Yeni programlarda ders kitaplarını kaldırmak mümkün olmadığına göre, kitap formatında ciddi değişiklikler yapmak gerekmektedir. Kitaplar bol miktarda ve değişik öğrenme stillerine hitap edebilecek şekilde malzemeler sunmalı ve bu ders kitapları sanal kütüphaneler, belge, ses, görüntü depolama sistemleri ile desteklenmelidir (Ergün, 2005, s. 80).

Ders kitapları programı yansıtabilmelidir ve program öğrenciye öğretim programını iyi incelemiş, analiz etmiş öğretmenler rehberliğinde sunulmalıdır. Bunlardan birinin eksiklik göstermesi ise öğrenciler açısından olumsuz sonuçlara yol açabilir. Bu sebeple öğretim programını uygulama ve etkin kılmada ders kitaplarının düzenlenmesine dikkat etmenin önemi artmaktadır. Ders kitaplarının, öğretim programının uygulanmasında temel

kaynaklar olduğu göz önünde bulundurulduğunda, öğretim programının bileşenlerini tam anlamıyla yansıtmayı beklenir.

Ders kitapları, eğitim programlarının hem tamamlayıcısı konumundadır hem de sınıf içi uygulamalarda rehber niteliğinde öğretmen ve öğrencilere kaynaklık etmektedir. Ders kitabı, programda yer alan hedeflerle tutarlı olarak konuların işlendiği, öğrencilere bilgi, beceri ve alışkanlıkların kazandırıldığı temel bir kaynaktır. Öğrencilerin ilgi, yetenek ve öğrenme hızlarını dikkate almaktan çok o dersin programında yer alan hedeflere ve işlenecek konulara göre hazırlanmaktadır. Çocuğun düzeyini dikkate almadan hazırlanan ders kitapları öğretim sürecinin başarısız olmasına neden olacağından, Türkçe ders kitaplarında okutulacak metinler belirlenirken öğrencilerin yaş, merak ve hayal dünyalarına yönelik tercihler yapılmalı, metin türleri programda belirtildiği şekilde öğrencilerin sınıf düzeylerine uygun olarak aktarılmalıdır.

Çocuk edebiyatına ait eserlerin yıllara göre dağılımı Türkçe Öğretim Programlarındaki yeri Tablo 1’de gösterilmiştir:

Tablo 1

Cumhuriyetten günümüze Türkçe Öğretim Programlarında Çocuk Edebiyatı Ürünleri

Edebi Türler							
	1924-1968	1968	1981	2005-2006	2015	2017	2018
5.Sınıf	Masal, Hikaye, Şiir, Efsane		Masal, Roman, Piyas	1.-5.Sınıfta metin türleri;şiir,öyküleyici metinler ve bilgilendirici metinler olarak üçe ayrılmıştır.	Hikaye, Fabl, Masal	Çizgi roman, Fabl,Hikaye, Karikatür,Masal, Efsane,Destan, Mizahi fıkra, Roman,Tiyatro, Şarkı,Türkü,Şiir	Çizgi roman, Fabl,Hikaye, Karikatür,Masal, Efsane,Destan, Mizahi fıkra, Roman,Tiyatro, Şarkı,Türkü,Şiir
6.Sınıf	Şiir, Hikaye	Masal, Tiyatro, Destan, Şiir	Tiyatro, Roman	Masal, Fabl, Şiir, Tiyatro	Tiyatro	Çizgi roman, Fabl,Hikaye, Karikatür,Masal, Efsane,Destan, Mizahi fıkra, Roman,Tiyatro, Şarkı,Türkü,Şiir	Çizgi roman, Fabl,Hikaye, Karikatür,Masal, Efsane,Destan, Mizahi fıkra, Roman,Tiyatro, Şarkı,Türkü,Şiir
8.Sınıf	Şiir, Hikaye	Masal, Tiyatro, Destan, Şiir	Tiyatro, Roman	Masal, Destan, Şiir, Tiyatro	Roman, Destan	Çizgi roman, Fabl,Hikaye, Karikatür,Masal, Efsane,Destan, Mizahi fıkra, Roman,Tiyatro, Şarkı,Türkü,Şiir	Çizgi roman, Fabl,Hikaye, Karikatür,Masal, Efsane,Destan, Mizahi fıkra, Roman,Tiyatro, Şarkı,Türkü,Şiir

Öğretici Türler							
	1924-1968	1968	1981	2005-2006	2015	2017	2018
5. Sınıf	Gezi Yazısı, Anı, Biyografi	Mektup, Bildiri, Dilekçe	Biyografi	1.-5.Sınıfta metin türleri;şiir, öyküleyici metinler ve bilgilendirici metinler olarak üçe ayrılmıştır.	Haber metni	Anı,Dilekçe, Efemera ve Broşür,e-posta, Haber metni-reklam,Kılavuzlar, Makale,Fıkra, Söyleşi,Deneme, Mektup,Özlü Sözler,Sosyal medya mesajları	Anı,Dilekçe, Efemera ve Broşür,e-posta, Haber metni-reklam,Kılavuzlar, Makale,Fıkra, Söyleşi,Deneme, Mektup,Özlü Sözler,Sosyal medya mesajları
6. Sınıf	Fıkra, Makale, Mektup, Tenkit, Gezi yazısı, Dilekçe, Özlü Sözler	Makale, Fıkra,Özlü sözler, Söyleşi, Anı,Gezi yazısı, Biyografi, Bibliyografi	Makale, Eleştiri, Deneme, Anı, Sohbet	Mektup, Deneme, Anı	Anı, Mektup, Gezi yazısı	Anı,Blog,Dilekçe, Efemera ve Broşür, e-posta,Haber metni-reklam, Kılavuzlar, Makale,Fıkra, Söyleşi,Deneme, Mektup,Özlü Sözler,Sosyal medya mesajları	Anı,Blog,Dilekçe, Efemera ve Broşür, e-posta,Haber metni-reklam, Kılavuzlar, Makale,Fıkra, Söyleşi,Deneme, Mektup,Özlü Sözler,Sosyal medya mesajları
8. Sınıf	Fıkra, Makale, Mektup, Tenkit, Gezi yazısı, Dilekçe, Özlü Sözler	Makale, Fıkra, Özlü sözler, Söyleşi,Anı ,Gezi yazısı, Biyografi	Biyografi, Anı	Makale, Eleştiri, Deneme, Anı, Sohbet	Makale, Deneme, Fıkra	Anı,Biyografi-Otobiyografi,Blog, Dilekçe,Efemera ve Broşür,e-posta, Haber metni-reklam,Kılavuz, Gezi yazısı	Anı,Biyografi-Otobiyografi,Blog, Dilekçe,Efemera ve Broşür,e-posta, Haber metni-reklam,Kılavuz, Gezi yazısı

3. 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı

2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın temel felsefesi, merak duygusu aşılanmış, iş birliği ve iletişim yönü yüksek, eleştirel düşünme becerisine sahip, yenilikçi düşünebilen, estetik bilinci olan, disiplinler arası etkileşime açık bireyler yetiştirmeyi amaçlamasıdır.

Programın başında; öğretim programının temel felsefesine, temel becerilere, değerler eğitimine, ölçme değerlendirme yaklaşımına ve rehberlik kısmına yer verilmiş, Ölçme ve Değerlendirme ayrı bir başlık olarak ele alınmıştır. 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda kazanımlar sınıf düzeylerine göre verilmiş, Rehberlik ayrı bir başlık olarak ele alınmıştır. Program, öğretme- öğrenme yaklaşımında etkinlik çeşitliliğine vurgu yapmaktadır.

2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı ölçme değerlendirmeyi bilişsel, duyuşsal ve psikomotor olarak ele alır. Süreç ve performans temelli bir ölçme değerlendirme yaklaşımı olan 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda değerlendirme ve ölçmede amaç yargı değil tanıdır. 4.-8. Sınıfta ise süreç değerlendirmenin yanında sonuç değerlendirme de önem kazanır. Değerlendirme araçlarının 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda açıklandığı görülür.

Kullanılacak metinlerin özelliklerine temalardan sonra yer verilmiş, sınıf düzeyinde metin türlerine değinilmiştir. Programda ders kitabı nitelikleri içerik olarak daha zengindir.

2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda çocuk edebiyatı türleri şu şekilde yer almıştır:

Tablo 2

2017 Türkçe Dersi Öğretim Programında Sınıf Düzeylerine Göre Yer Alan Türler

	Edebi Türler	Öğretici Türler
5.Sınıf	Çizgi roman, fabl, hikâye, karikatür, masal, efsane, destan, mizahi fıkra, roman, tiyatro, şarkı, türkü, şiir	Anı, dilekçe, efemera ve broşür, e-posta, haber metni-reklam, kılavuzlar, makale, fıkra, söyleşi, deneme, mektup, özlü
6.Sınıf	Çizgi roman, fabl, hikâye, karikatür, masal, efsane, destan, mizahi fıkra, roman, tiyatro, şarkı, türkü, şiir	Anı, blog, efemera ve broşür, e-posta, haber metni-reklam, kılavuzlar, makale, fıkra, söyleşi, deneme, mektup, özlü sözler, sosyal medya mesajları
8.Sınıf	Çizgi roman, fabl, hikâye, karikatür, masal, efsane, destan, mizahi fıkra, roman, tiyatro, şarkı, türkü, şiir	Anı, biyografi-otobiyografi, blog, dilekçe, efemera ve broşür, e-posta, haber metni-reklam, kılavuz, gezi yazısı, makale, fıkra, söyleşi, deneme, mektup, özlü sözler, sosyal medya mesajları

4. Türkçe Eğitiminde Metin Seçimi

Günay (2003, s.35) metni; “Belirli bir bildirişim bağlamında bir ya da birden çok kişi tarafından sözlü ya da yazılı olarak üretilen bir dil dizgesi bütünüdür. Bir başka deyişle, bildirişim değeri taşıyan, eyleme yönelik devingen bir bütündür” olarak tanımlamaktadır.

Akyol (2006, s.203) ise metni; “Bir kitabın içindeki kısımları, başlı başına tek bir konuyu, makaleyi veya birkaç paragraftan oluşan ve bir ana fikre sahip olan yazıları anlatmak için kullanılmaktadır” şeklinde tanımlamaktadır.

Halliday ve Hasan’a göre de (1976, s. 1-2) metni cümleler bütünü olarak görmek yanlış olur: “Metin, dilin kullandığı birimdir. O cümlecik ya da cümle gibi dilbilimsel bir birim değildir ve büyüklüğüyle tanımlanamaz. (...) Metin, biçimsel değil anlamsal bir birliktir. Metin, cümlelerden oluşmaz, cümleler tarafından gerçekleştirilir ya da cümleler içinde kodlanır.” Buna göre, “metin, sözlü veya yazılı, mensur veya manzum, diyalog veya monolog olabilir. Tek bir atasözünden tüm bir oyuna, bir anlık yardım çağrısından bir topluluktaki tüm gün süren bir tartışmaya kadar her şey metin olabilir.” Metnin özünde biçimsel bir birlik değil, anlamsal bir birlik vardır. Metin, kendisini oluşturan cümlelerin toplamından farklıdır.

Demiray (1963, s. 21) metin türlerini; çocuk edebiyatında büyüklerin edebiyatında olduğu gibi anlatım tarzı, nesir ve nazım olarak ikiye ayırır. Bu iki tarzda ifade edilen konular pek çeşitlidir. Bunlardan başlıcaları tamamıyla hayali, gerçek veya gerçeğe benzeyen olaylar, icatlar, keşifler ve tabiatla ilgili bilgilerdir, şeklinde aktarmaktadır.

Bu sınıflandırmalar arasından düzyazı metinler için “öğretici metinler” ve “edebî metinler” ana başlıkları uygun görülmektedir. Şiir ise ayrı bir başlık altında ele alınmaktadır. Kavcar ve diğerleri (2003) anlatım türlerini şiir, hikâye/öykü, roman, deneme, eleştiri, anı, gezi yazısı, mektup, makale, fıkra, röportaj, tiyatro şeklinde sıralarken daha çok öğretici ve edebî türler üzerinde durmaktadır. Oğuzkan (2000) ise türleri; masal, fabl, destan, efsane, hikâye, roman, biyografi, anı/hatıra, gezi yazısı, doğa ve fen olaylarını anlatan eserler, şiir ve tekerlemeler olarak sınıflandırmıştır.

Aktaş ve Gündüz’e (2001) göre yazılı anlatım türleri form yazıları, öğretici/didaktik türler ve edebî türler olarak üç kısma ayrılabilir. Özgeçmiş, dilekçe, mektup, telgraf, rapor, karar, ilan/duyuru, tutanak, tebliğ gibi türler, kalıplaşmış ve alışılmış şekillerde sunulan form yazıları; makale, eleştiri, deneme, fıkra/köşe yazısı, sohbet/söyleşi, röportaj, gezi yazısı, anı/hatıra, günlük/günce biyografi, otobiyografi, gibi didaktik nitelikteki öğretici türler; destan masal, fabl, hikâye/öykü, roman, şiir, tiyatro gibi okuyucuda estetik duygu, haz uyandıran edebî türlerdir.

Metin türünün önemini Akyol (2006, s.160), öğretimde kullanılan metinlerin sınıflandırılması, öğretmene dersi daha iyi planlama ve öğretmede; kitap yazarlarına da metnin düzenini oluşturmada yardımcı olacağı şeklinde açıklamaktadır.

4.1. Öğretici (Bilgilendirici) Metinler

Başta makaleler (araştırma inceleme yazıları) ve ansiklopedi maddeleri olmak üzere doğrudan doğruya bilgi aktarmaya yönelik metinlerdir. Eleştiri, deneme, söyleşi, köşe yazısı, hayvan masalı (fabl), anı, günce, yaşam öyküsü/öz yaşam öyküsü gibi türler de insanları aydınlatmak gibi bir görev yüklendiklerinde öğretici metin kapsamında değerlendirilirler.

Öğretici metinleri okuma, bilgilendirme amaçlı yapılır. Genel kültürü arttırmak ve alan bilgisini geliştirmek için girişilen bir okuma etkinliğidir. İlgi duyulan konular, kavramlar, öğretici metinler yoluyla daha yakından tanınır.

“Bilgilendirici metinler, az bildiği veya bilmediği bir konuda okuyucuyu bilgilendirme amacı taşıyan metinlerdir. Hikâyeler gibi sabit bir yapısı yoktur. Bu yüzden anlaşılması daha zordur” (Akyol, 2006, s. 160). Bu tür metinlerde verilen bilgilerin ve dile getirilen düşüncelerin mantıklı bir yapı içinde sunulması çok önemlidir.

Sağlam mantık örgüsüne sahip, gerçekle çelişmeyen ve öğrencilerin zihinsel dönemleriyle uyumlu metinler, öğreticiliğin sağlanmasının en önemli ölçütüdür. Türkçe öğretiminin ulaşmayı amaçladığı hedefe varabilmesinde ders kitapları ve bu kitaplardaki metinlerin önemli bir işlevi vardır. Metinlerin anlaşılabilir nitelikte olması, onu okuyanları hayata hazırlamakta, dil becerilerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bu amacın gerçekleştirilmesinin en temel aracı da Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki metinlerdir (Sever, 2002).

Metinlerin öğretici olabilmesi için okunanın kişiden kişiye değişmemesi, başka bir anlatımla her okuyanın aynı sonuca varması gerekmektedir. Burada bahsedilen metinlerin taşıdığı nesnel ve öznel ifadelerin dağılımıdır. Nesnel yargılar kişiye göre değişmeyen herkes tarafından genel geçer ve doğru kabul edilen yargılardır. Daha çok açıklama ve tartışma özelliği gösteren metinlerdeki yargılar nesneldir. Nesnel yargıların öğreticilik niteliği öznel yani sübjektif yargılara göre daha ön plandadır. Metinde geçen nesnel yargılar, bilimsel içeriğe ve sayısal verilere dayandırılmalıdır. Kişiden kişiye değişmeyen temel gerçeklerin ders kitaplarında yer alması, kitapların bilimsel ve öğreticilik özelliğine katkı sağlamaktadır.

4.2. Edebi (Anlatısal/Kurmaca) Metinler

Kişi, yer, zaman gibi unsurlar olay çevresinde birleşerek edebi eseri meydana getirirler. Bu tür metinlerde yazardan başka bir de anlatıcı vardır, olayı dinleyici ya da okuyucuya aktarır. Destan, masal, mesnevi, öykü, roman vb. anlatılacak olayı aradan çıkardığımızda ortada bir söz yığını kalır. Kurmaca metinlerde olay, gösterme ve betimlemelerle

zenginleşerek, tamamlanarak karşımıza çıkar. Kurmaca eserler anlatma ve göstermeden meydana gelirler. Anlatmada olay nakledilir, göstermede okuyucunun gözleri önünde canlandırması sağlanır, mekân ve şahıslarla ilgili özellikleri dikkatlere sunmada tasvirlerden yararlanılır.

Akyol'a (2008) göre öyküleyici metinlerin pek çok yararı vardır. Bu yararlardan bazıları şöyledir; çocukların kişilik ve dil gelişimine katkı sağlar, kendisi ve başkalarının hareketleri üzerine yorum yapar, kelime hazinesini zenginleştirir, içinde yaşadığı kültürün ve sosyal değerlerin aktarılmasını sağlar. Öyküleyici metin türlerinden masal, fabl, hikâye, efsane, destan, roman, tiyatro, anı ve gezi yazısından masal, fabl, hikâye, anı ve gezi yazısı metin türlerini kullanmak ilköğretim birinci kademe öğrencileri için daha etkili, zevkli ve heyecanlıdır. Çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmak için masal, fabl, hikâye metin türünün daha çok üzerinde durulması gerekir.

Yazılı veya sözlü yargılar bütünü olan metin, Türkçe dersinin temel materyalidir. Öğrenciler farklı kişilik ve zekâ durumlarına sahip bireyler oldukları için metin seçilirken öğrencilerin bireysel farklılıklarına dikkat edilerek, sınıftaki bütün öğrencileri kapsayacak metinler seçilmeli ve öğrencilere yönelik metinler düzenlenip, en doğru ve etkili şekilde sunulmalıdır.

Bu noktada kullanılacak edebi metinler çocuğu biçimlendiren, onu nesne olarak görmeyen, adam yerine koyan ve yaşadıklarını, kaygılarını anlatan, kendini anlatabilmesine köprü oluşturabilecek nitelikte olmalıdır (Neydim, 2003, s. 94). “Çocuğa verilecek metinlerdeki dilin, ana dilin zenginliklerini, imkânlarını yansıtacak yeterlilikte olması gerekir” (Sağır, 2002, s. 15).

Ders kitaplarının temel aracı olan metinlerin; öğrencinin ilgisine, isteğine, ön bilgilerine, biyolojik, zihinsel ve psikolojik özelliklerine uygun olması ve hem öğretici hem estetik zevk verici nitelikte olması gerekir. Ders kitaplarına seçilen metinler, yazım hataları içermemeli, yabancı sözcüklerden arındırılmış olmalı, öğrencilerin kelime servetini geliştirmeli, anlama ve anlatma zihinsel ve dil süreçlerine katkı sağlamalıdır. Ayrıca programda hedeflenen kazanımlara ulaşmayı kolaylaştırmalı ve resimlerle tutarlılık sağlamalıdır.

2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ders kitaplarına alınacak metinlerin nitelikleri şu şekilde ifade edilmektedir:

1. Ders kitaplarına alanda yaygın olarak kabul görmüş yazar ve eserlerden, edebî değer taşıyan metinler alınmalıdır.
2. Seçilen metinler ikincil aktarımlar yerine yazarın eserinden alınmalıdır.
3. Ders kitaplarında “Bu kitap için yazılmıştır.” ifadesini içeren metinler kullanılmamalıdır. Yalnızca 1.sınıf ders kitaplarında ders kitabının yazarı/yazarları tarafından yazılan en fazla iki metne yer verilebilir.
4. Aynı yayınevine ait kitaplarda bir sınıf düzeyi için seçilen metin, başka bir sınıf düzeyinde kullanılmamalıdır.
5. Öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmek amacıyla aynı yazar ve/veya şairlerden (serbest okuma metinleri hariç, ders kitabı yazarı/yazarları tarafından yazılan metinler dâhil) en fazla iki metin seçilmelidir.
6. Dünya edebiyatından seçilen metinler, doğru ve nitelikli çevirilerden alınmalıdır.
7. Ders kitabında temaları destekler nitelikte edebî ve estetik değer taşıyan serbest okuma metinlerine yer verilmelidir.
8. Tamamı ders kitabına alınamayacak uzunluktaki roman, hikâye, tiyatro, destan gibi türlerdeki eserlerden yapılan alıntılarda eserdeki bağlamın yakalanabilmesi için metnin başında eserin seçilen bölümüne kadar olan kısmın kısa özeti verilmelidir. Seçilen metnin eserin hangi bölümünden alındığına dair kısa bir açıklama yapılmalıdır.
9. Metinlerdeki eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler (argo ve küfür, olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar, cinsellik, şiddet vb. içeren unsurlar) metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla çıkarılmalıdır.
10. Yazarın söyleyişinden ya da Türkçenin dönemsel söyleniş özelliklerinden kaynaklı yazım farklılıkları hata olarak nitelendirilip düzeltilmez. Metin içerisinde yer alan dönemsel farklılıklara (yazım ve noktalama) yönelik açıklamalar dipnot şeklinde verilmelidir. Ayrıca bu hususlardan öğretim amaçlı olarak yararlanılabilir.
11. Ders kitabında gazete haberi, reklam, dilekçe, tutanak, öz geçmiş, ağ günlüğü (blog), sosyal medya uygulamalarında yer alan yazı türlerinde ders kitabının yazarı/yazarları tarafından üretilen metinler de kullanılabilir. Bu türler 3 ve 5. maddelerdeki açıklamalar kapsamında değerlendirilmez.

12. Metinlerde tema ve kazanımlara uygun olarak metnin bütünlüğü ve tutarlılığı korunmak kaydıyla bazı bölümler çıkarılarak kısaltmaya gidilebilir. Çıkarılan bölümler parantez içinde üç nokta ile gösterilmelidir.

13. Çeşitli metinler içinde yer alan kimi bağımsız ve kendi iç bütünlüğüne sahip anı, fıkra, anekdot vb. bölümler metin olarak seçilebilir.

14. Yazar ve şairlerin biyografilerinde yalnızca edebî yönleri ön plana çıkarılmalıdır.

5. Türkçe Ders Kitaplarında (5-6.-8.Sınıf) Yer Alan Metinlerin İncelenmesine İlişkin Kriterler

Türkiye Bilimler Akademisi 2007 yılında hazırladığı raporda; ders kitaplarının içeriğinin, yetersiz, eksik ve yanlış bilgilerle dolu ve bazı derslere ilişkin yanlış yöntem önerilerinin bulunduğunu; estetik duygusuna ulaşmada yetersiz olmakla kalmayıp, daha çok bilgi vermeye yönelik olarak hazırlanmış kitapların, öğrencilere sanatsal, estetik ve psikolojik becerileri kazandırmaktan çok uzakta olduğunu altını çizmiştir.

Sağlam mantık örgüsüne sahip, gerçeğe çelişmeyen konu ve içerik, metinlerdeki öğreticiliğin en temel noktasıdır. Konu, metnin ne ile ilgili olduğudur. Türkçe ders metinlerinde işlenecek konular öğrenci seviyesine, onların ilgilerine, algılarına ve psikolojik özelliklerine uygun olmalı, düşünce ve araştırma yeteneklerini geliştirmeli, milli değer ve kültürümüzle çelişmemelidir. Bu doğrultuda kitaba alınacak metinlerin içeriği son derece önemlidir. Metinlerin içeriği ne kadar nitelikli olursa öğrenme o kadar çabuk ve etkili olacaktır.

Gürkan ve Gökçe (2009) öğrencinin başarısında ve derse karşı olumlu tutumlar oluşturulmasında ders kitaplarının önemli bir yeri olduğunu ifade etmiş ve nitelikli bir ders kitabının toplumsal yapıya ilişkin değerleri ve kültürel unsurları da içermesi gerekir diyerek zihniyet unsurunun önemine vurgu yapmıştır.

Ders kitabının ve metinlerin incelenmesine yönelik kriterler Ders Kitapları ile Eğitim Araçlarının İncelenmesi ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönergede ifade edilmiştir. Bu yönergeye göre ders kitaplarında yer alacak metinler;

- Eğitim ve öğretim programını kapsayacak şekilde düzenlenmelidir.
- Yaşayan Türkçe metinlerde doğru, güzel ve etkili kullanılmalıdır.
- Metinler, çocuğun seviyesine ve çocuğa görelik anlayışına uygun olarak yalın bir anlatımla aktarılmalıdır.

- Metinlerde tercih edilen dilde, Türk Dil Kurumunun güncel Türkçe Sözlüğü dikkate alınmalıdır.
- Metinler, eğitim ve öğretim programının amaçladığı kazanımları kapsamalıdır.
- Metinleri destekleyici görsel tasarım, öğrencinin gelişim düzeyi dikkate alınarak yapılmalıdır.
- Eğitim ve öğretim programlarında yer alan amaçlar doğrultusunda öğrenmeyi pekiştirecek metinlere yer verilmelidir.
- Öğrenmeyi kolaylaştırmak için, öğrencinin dikkatini çekecek farklı metin türlerine yer verilmelidir.
- Öğrencilerin hedef bilgi ve becerilerini geliştirmelerine yardımcı olacak çeşitli kaynaklardan okuma metinlerine yer verilmelidir.

5.1. Ders Metinleri ve Türkçe Öğretim Programına Uygunluk

Bir ülkenin eğitiminin en önemli yapı taşlarından biri ders programlarıdır. Ders programları ne derece sağlıklı ise verilen eğitim de o derece başarılı olacaktır. Bununla birlikte unutulmamalıdır ki program ne kadar iyi olursa olsun onu uygulayacak ve hayata geçirecek olan öğretmendir. Bu açıdan program geliştirme çalışmalarının en önemli aşamalarından biri hizmet içi eğitimidir (Yıldırım, 1994).

Ders metinlerinin program hedefleri yönüyle ilgili olarak çeşitli yargılara karşılık vermesi beklenmektedir. Bu yargılar şu şekilde sıralanabilir:

1. Metinler Türk milli eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olmalıdır.
2. Metinler, dersin amaçları ile kazanımlarını gerçekleştirecek nitelikte olmalıdır.
3. Metinler, öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyelerine uygun olmalıdır.
4. Metinler tutarlılık ve bütünlük ilkelerine uygun olmalıdır.
5. Metinler, öğrencinin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır.
6. Metinler, okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıracak nitelikte olmalıdır.
7. Metinler, programda belirtilen temalar ve alt temalarla bağlantılı olmalıdır.
8. Metinler, Atatürk ilkelerine ters düşmemelidir.
9. Metinler, öğrencilere kendilerini ifade edebilme olanağı tanımalıdır.
10. Metinler, öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirebilmelidir.
11. Metinler, öğrencilerin anlama ve anlatma becerilerini geliştirmeye uygun olmalıdır.
12. Metinler öğrencilerin dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini bütün olarak geliştirebilecek nitelikte olmalıdır.

Türkçe dersi öğretim programının temel amacı dört temel dil becerisi olan okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerilerini geliştirmektir. Program hedefleri belirlenirken tüm bu temel becerilere ait alt kazanımlar oluşturulmuştur. Metinlerin aktarımında ve eğitim öğretim faaliyetlerinde etkinlikler yoluyla bu becerilerin geliştirilmesi esas alınmıştır.

“Ülkemizde çocuklara okuma alışkanlığı kazandırma konusunda, ailelerin, eğitim kurumlarının ve yayıncıların bilimsel yaklaşımlarla hazırlanmış programları yoktur. Çocuklar için kitap seçimi, eğitim düzeyi yüksek ailelerde bile bilinçli olarak gerçekleştirilen bir faaliyet olmaktan uzaktır” (Aktaş ve Gündüz, 2008). Okuma alışkanlığını yerleştirmede en önemli kaynaklardan birisi ders metnidir. Öğrencilerin sınıfta okuduğu metinler ne kadar eğlenceli ve teşvik edici olursa okuma bilinç ve sevgisi de o oranda yerleşecektir.

Sever (2003) okuma yazma becerisinin kazanılmaya başlandığı ilköğretim çağlarında çocukların öğretimde karşılaştıkları metinlerin, ileriki dönemlerinde okuma alışkanlığı edinmiş birer okur olarak yetişmesine katkı sağlayacağına dikkat çekmektedir.

Kitapların, Türkçenin güzel kullanıldığı metinlerden oluşturulmasına özen gösterilmelidir. Çocuklarda dil sevgisinin doğması, bu dille konuşma ve yazma hevesinin oluşması ve dil bilincinin gelişmesi bu sayede mümkün olacaktır. Metinlerde çocuklara sunulanlar onların ufkunu genişletmeli, olaylara, kavramlara ve durumlara eleştirel bakmayı öğretmelidir. Bireylerin karşılaştırma, ilişki kurma, benzerlik ve farklılıkları belirleme, düşünme ve fikir üretme yetisini geliştirmelidir. Öğrencilerin okuyup dinlediklerini anlamalarını, düşündüklerini söz ve yazı ile anlatabilmelerini kendine amaç edinen Türkçe dersinde, temel araç olan ders kitaplarında yer alan metinler, anlama ve anlatma çalışmalarını yürüten ana malzemelerdir.

Türkçe Dersi (5-8) Öğretim Programında okuma metninin kazanımları; akıcı okuma, okuduğunu anlama ve söz varlığını geliştirme şeklinde yer almaktadır.

Okuma becerisinin tamamlayıcısı dinleme becerisidir. Dinleme, okumadaki sembollerin seslendirilmiş hali olarak düşünülebilmektedir. Dinleme becerisi de Türkçenin doğrudan doğruya anlama kısmıyla ilgilidir. Okuma ve dinleme kazanımları birbirine son derece bağlı kazanımlardır. Metnin sağladığı iletişim, metnin kaynak kişi tarafından okunması ve alıcı tarafından dinlenmesiyle oluşmaktadır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı (5-8) dinleme becerisini de ayrı bir alan olarak görmüş ve alt başlıklar halinde kazanımlar oluşturmuştur. Dinleme metnlerinin kazanımları; dinleme kurallarını uygulama, dinlediğini anlama ve dinleme stratejilerine uygun dinleme şeklinde yer almaktadır. İncelenen ders kitaplarında dinleme metnlerine yer verilmemiş, dinleme metnlerinin isimleri verilmiştir.

Dinleme kazanımlarında da okuma kazanımları gibi anlamamanın ve kelime hazinesinin önemine değinilmiştir. Dolayısıyla hem dinleme hem de okuma becerisinin yeterince gelişmesinde, Türkçe ders kitaplarında tercih edilecek metinlere önemli görevler düşmektedir.

Okuma ve dinleme tek taraflı beceriler gibi düşünülebilmektedir. Çünkü öğrenciden geri bildirim söz konusu değildir. İletişim söz konusu olduğunda ise konuşma ve yazma becerileri akla gelmelidir. Konuşma becerisi iletişimin önemli unsurlarındandır. Konuşarak kendini ifade edebilmek ve konuşma kurallarını kullanarak saygı çerçevesinde konuşmalar yapabilmek, kazanılması gereken önemli beceri dallarındandır. Bu sebeple ders metinleri öğrencilerin konuşmalarında, kendilerini ifade etmelerinde, konuşma planı yapmalarında örnek teşkil edebilecek nitelikte olmalıdır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı (5-8) konuşma becerisi ile ilgili bazı kazanımlar oluşturmuştur. Konuşma metinlerine yönelik kazanımları şöyle sıralayabiliriz:

- Konuşma Kurallarını Uygulama
- Konuşma Strateji, Yöntem ve Tekniklerine Uygun Konuşma

Konuşmanın alternatifi ise yazmaktır. Coşkun (2007) yazmanın, insanların her türlü duygu ve düşüncelerini yakın ve uzak çevresindeki, hatta gelecekteki insanlara etkili bir biçimde ulaştırılmasını olanaklı kılan bir araç olduğunu belirtir. Göğüş'e (2007) göre ise yazı, konuşmanın somutlaşmış şeklidir ve kalıcılık yönüyle konuşmadan daha üstündür.

Yazma becerisi sonradan edinilmesi yönüyle konuşma ve dinleme becerilerinden ayrılarak okuma becerisine yaklaşmaktadır. Yazma becerisi hazırlık ve süreç isteyen planlı bir beceri alanıdır. Maltepe (2006) yazma sürecinin psikolojik, dil bilgisel ve bilişsel süreçler içermesi nedeniyle öğrencilerin en çok zorlandıkları dil becerisi olduğunu ifade etmiştir. Yazma becerisinin iki yönü bulunmaktadır. Bunlar imla, sayfa düzeni gibi unsurlardan oluşan biçim yönü ve ifade etme unsurundan oluşan anlatma yönüdür.

Yazma metni kazanımları (5-8) Türkçe Dersi Öğretim Programında; yazma kurallarını uygulama, kendini yazılı olarak ifade etme, tür, yöntem ve tekniklere uygun yazma şeklinde ifade edilmiştir.

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri doğrultusunda hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı ile öğrencilere bazı becerilerin kazandırılması amaçlanmıştır. Metinlerin programla uygunluğu açısından bu becerilere bakacak olursak, şöyle bir değerlendirme yapılabilir;

- Dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin ders kitabındaki metinler yoluyla geliştirilmesi,
- Ders kitaplarındaki metinler aracılığıyla çocukların Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarının sağlanması,
- Çocukların okuduğu, dinlediği/izlediği metinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması,
- Metinlerle okuma yazma sevgisi ve alışkanlığını kazanmalarının sağlanması,
- Çocukların okuduğu metnin ana düşüncesinden yola çıkarak duygu ve düşüncelerini bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerinin sağlanması,
- Dinlediği metinden hareketle çocuğun keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerinin geliştirilmesi,
- Metinler sayesinde okuma alışkanlığı kazanarak kitaplardan ya da çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme, bilgiyi düzenleme, sorgulama, kullanma ve üretme becerilerinin geliştirilmesi,
- Okudukları metinleri anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla metni değerlendirmelerinin ve sorgulamalarının sağlanması,
- Ders kitaplarına seçilecek metinlerle millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi,
- Metinler aracılığıyla Türk ve dünya kültür ve sanatına ait estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması amaçlanmıştır.

Programda öğrencilere kazandırılması istenen temel beceriler ise:

Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma,

* Eleştirel düşünme,

*Yaratıcı düşünme,

* İletişim,

* Problem çözme,

*Araştırma,

*Bilgi teknolojilerini kullanma,

* Girişimcilik,

*Karar verme,

*Metinler arası okuma,

*Kişisel ve sosyal değerlere önem verme olarak aktarılmıştır. Çocuklara yerleştirilmesi hedeflenen tüm bu becerilerin kazandırılması da Türkçe ders kitaplarına seçilecek metinler sayesinde olacaktır.

Türk Millî Eğitimi'nin genel hedeflerinden biri de ilköğretimde derslerde ve ders dışı etkinliklerde Türkçenin doğru, güzel ve etkili kullanılmasıdır. Bu sebeple metinler hem dil öğretiminde hem de dili işlevsel olarak kullanmada temel araçtır.

Son zamanlarda önemi anlaşılan ve yapılandırmacı yaklaşımla birlikte daha çok duyuya seslenmeyi amaçlayan ders kitapları görsellere ve grafiklere yer vermektedir. Bu sebeple görsel sunu ve görsel okuma becerileri, gelişen dünyada öğrencilerin sıklıkla başvuracağı beceri alanlarından. Medya okuryazarlığı, gördüğü şekli veya resmi yorumlayabilme yeteneğinin öğrencilere kazandırılması, metnin görsel yönüyle ilgilidir. Görsel sunu, duygu düşünce ve bilgilerin resmedilmesine dayalı bir beceri iken görsel okuma; resim, sembol ve şekillerin yorumlanmasına dayanır.

Kitapların taşınması gereken en önemli nitelik, hedef kitleye yani öğrenciye dönüklüktür. Öğrencilerin metinleri ilgiyle okuması, seçilen metinlerin onlara hitap etmesi, yaşlarına, gelişim evrelerine uygun olması ve ilgilerini çekebilmesi ders metinlerinin en temel görevi olmalıdır. Sever (2006) edebi ve öğretici nitelikli metinlerin; öğrencinin seviyesine uygun, ana dilinin özelliklerini taşıyan, anlatım gücünü ve güzelliğini yansıtan metinler olması gerektiğini ileri sürer.

5.2.Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerde Çocuğa Görelilik

“Çocuk edebiyatı ile ilgili eserlerde çocuğun seviyesine ve ilgi dünyasına uygun bir yapı kullanmak gerekir. Çocuk edebiyatının çocuk için eser oluşturma sürecinde en önemli ilkesi "çocuğa görelilik" olmalıdır. Bütün unsurları dil ve üslubu, kahramanları, teması, resimleri, renkleri, sözcükleri ve kurgusu hep "çocuğa görelilik" merkezinde yapılandırılmalıdır” (Demirel, 2010).

Bu nedenle “çocuğa görelilik” ilkesine göre çocuklara mesajlar vermek en doğru metotlardan biridir. Çocuğa görelilik ilkesi denildiğinde;

- ✓ Çocuğun hayal gücüne seslenen,
- ✓ Onun rahatça ve zevk alarak okuyup anlayabileceği dili ve anlatımı kendinde barındıran,
- ✓ Onun ilgi duyabileceği konuları işleyen,
- ✓ Onu duygu ve düşünce yönünden besleyen,
- ✓ Olay örgüsü karmaşık olmayıp onun kavrayabileceği düzeyde olan metinler akla gelir.

Sever (2008, s.17) çocuğa göreliği;“Çocuğun ilgilerini, gereksinimlerini, dil evrenini göz önünde tutmayı, hazırlanacak okuma metnini bunlarla örtüştürmeye zorlar” şeklinde tanımlamaktadır. Çer (2016a, 2016b); “Farklı bir söyleyişle çocuk edebiyatı yapıtları, çocuğun doğasını, bakış açısını, dil ve anlam evrenini, ilgi ve gereksinimlerini yansıtan gerçekliği ile yazınsal ölçütler ve sanatçı duyarlılığını öncelediği oranda çocuğa göre olur” demektedir.

Çocuk edebiyatı kültürü içinde en duyarlı yaklaşımları çocuğa görelilik belirler. Çocuğa görelilik, çocuğun büyüme ve gelişme çağına, sözcük ve kavram bilgisine, anlama düzeyine uygun bir duyarlılık sergilemedir. Çocuğa göreliğin ölçüsünü çocuk bakışı belirler.

Çocuğun üst düzey düşünebilmesi, dil bilinci ve duyarlılığı kazanabilmesi, insana, yaşama ve doğaya duyarlı olabilmesi, toplumsal, bilişsel, dilsel ve kişilik olarak gelişebilmesi, gizilgüçlerinin açığa çıkartılabilmesi ve okuma kültüründe yer edinebilmesi için çocuğa göre olan metinler Türkçe öğretiminin vazgeçilmez birer uyararı olmalıdır.

Çocuk merkeze alınmadan yazılmış olan ders kitaplarındaki metinlerin birçoğunda çocuğa görelilik ile çocuksuluk birbirine karıştırılmıştır. Çocuksu olan metinde anlatımın kuru, yavan, sığ ve tekdüze olduğundan bahseden Dilidüzgün (2000, s.261), bu tür metinlerde, dilin acemice ve özensiz bir şekilde kullanıldığını, ayrıca bu metinlerin edebi değerinin olmadığını belirtir.

Özdemir'e (1983) göre çocuğa görelilik ilkesi, çocuğun ilgi ve beklentilerini, gereksinimlerini, dil evrenini göz önünde tutmayı, hazırlanacak okuma metnini bunlarla örtüştürmeyi zorunlu kılar. Çocuksuluğu ise tam tersine dilin acemice kullanımı ve ilkelik olarak görür. Çocuğun çeşitli evrelerdeki tüm gelişim özellikleri, yaş özellikleri, toplumsal ve sosyal etmenler, çocuğun yaşadığı coğrafyanın özellikleri, çocuğun beğeni düzeyi ve seviyesine uygunluk gibi farklılıklar bu ilkenin temel aldığı özelliklerdir.

“Çocuğa göre deyince, çocuklar için yapılacak edebiyatın çocuğun büyüme ve gelişme çağlarına, psikolojisine, sözcük ve kavram ilgisine, algılama dünyasına uygun bir duyarlılık anlaşılmalıdır” (Şirin,1998, s. 19). Sever (2003) ise, sanatçı eğer çocuğa göre eser oluşturmak istiyorsa sanatçının önce çocuk gerçekliğine inanmasını ve bunu bir sorumluluk olarak hissetmesi gerektiğini söyler. Sanatçının kendisini anlatması, anlatılacak olanı bulması ve bunu nasıl anlatacağını belirlemesi çocuk gerçekliğine dayalıdır. İçinde bulunduğu toplumun kendine has dinamiklerini hem basit hem de düşünsel anlamda yansıtabilen metinler çocuğa göredir.

Çocuk edebiyatında çocuğa göreliğin ölçütlerinden biri dil anlatımıdır ve yazarın dil bilinci çocuğa ulaşmayı sağlar. Sadelik, anlatımla uyumlu olunca edebiyat tadı oluşur. Çocuklar için oluşturulan metinler öncelikle çocuğa göre olmalı ve çocuk dünyasını yansıtmalıdır. Bir metin çocuk duyarlığını başarıyla yansıtıyor ve çocuk kalbinin duyarlıkları ile özdeşleştiriyorsa çocuğa göredir.

Çocuğa görelilik ve çocuksuluk farklı şeylerdir. Çocuğa görelilik onun ilgi ve gereksinimlerini, dil evrenini göz önünde tutarak hazırlanacak olan okuma metnini bunlarla örtüşmeye zorlar. Çocuksuluksa tam tersine dilin acemice kullanımı, daha doğrusu anlatımda ilkeliktir. Çocuğun dil ve anlam evrenine uygun olmayan, yapay ve çocuksu bir biçimin kullanıldığı kitaplar, anadili sevgisinin ve bilincinin gelişimini engelleyici bir etken olarak görülmelidir (Sever, 2003, s. 9).

Metin seçiminde ve de işlenişinde öğrenme-öğretme ilkelerinden faydalanma, çocuğa görelilik ilkesinin gerçekleşebilmesi için gereklidir. Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin öğrenciyi ders kitabının dışındaki yazılı kültüre ve bilgi kaynaklarına yakınlaştırması, çocuğa edebiyat dünyasını merak ettirmesi, çocuğu başka sanatsal eylemlere yönlendirmesi ancak nitelikli ve çocuğun düzeyine uygun edebi ve bilgilendirici metinlerle buluşması ile mümkün olacaktır.

Çocuk gerçekliği kavramının alt değişkenlerini (başlıklarını) oluşturan çocuğun yaş düzeyine ilişkin gelişimsel alanları ve özellikleri; bize o yaş düzeyindeki çocuğun öğrenme gereksinimleri hakkında ipuçları sunar. Bu öğrenme gereksinimlerini bilmek; hangi

gereksinimin nasıl yanıtlanması gerektiğine ilişkin eğitim – öğretim ortamlarını, araç gereçlerini ve içeriğini doğru bir biçimde bilimsel ve sanatsal uyarılarla nasıl düzenleyebileceğimize ilişkin veriler sağlar.

Sanatçı, çocuk kitaplarında kurmaca bir dünya içerisinde estetik kaygıyı önceleyerek renk, çizgi ve sözcüklerle yapılandığı imgelerle çocuğun düşsel bir serüven içerisinde olmasını sağlamalıdır. Çocuğun duyularını geliştirecek şekilde estetik bir beğeni oluşturmali, çocukta sanatsal bir etki bırakabilmeli ve çocuğa hayal kurma ve düşünme yetisi vermelidir.

“Türkçe ders kitapları, çocukların düzeyine uygun ve her türün en nitelikli örneklerini içeren birer kaynak olarak onları çeşitli türdeki yapıtları okumaya yönlendirmelidir. Türkçe ders kitaplarındaki metinler, çocukların sanatsal ve estetik gelişim evrelerine uygun olan sanatsal yapıtlarla desteklenmelidir” (Sever, 2008, s. 468). Bu sayede ders kitapları, çocuğun kendini kahramanların yerine koymasını, hayal ve düşünce evrenini geliştirmesini, söz ve davranışlarını değerlendirmesini, dil bilinci ve duyarlılığı kazanmasını sağlamakla beraber eğitsel özelliklerin çocuğa göre hazırlanması gerektiğinin önemini ortaya koyar.

Çocuğun kitapla etkileşim kurabilmesi için öncelikle kitabın çocuk gerçekliğine uygun olması gerekir. Çocuk gerçekliği, çocuğun doğasının, ilgi ve gereksinmelerinin, bakış açısının, dil ve anlam evreninin yaş ve gelişimsel olarak farklılığını ortaya koyar. Bu farklılığın çocuk kitaplarına yansması, gerek Türkçe öğretiminin gerekse çocuk ile kitap arasındaki ilişkinin niteliğini etkileyebilir; çünkü bu gerçekliğin yansıtıldığı edebi nitelikli bir kitapta, çocuğun gizemli, olağanüstü, ilginç, eğlenceli, sıra dışı durum ve varlıklarla karşılaşması ya da başa çıkamadığı olaylara yönelik uygun çözüm yolları üretmesi, kitaba yoğunlaşmasını sağladığı gibi onun okuma ve okuduğunu anlama becerisini de geliştirir. Çocuk, metni anlamaya yönelik sorular sorabilir, neden-sonuç ilişkisi kurabilir, sonuca yönelik kestirimde bulunabilir, olaylar arasında ilişki kurarak karşılaştırma yapabilir ve değerlendirmelerini dile getirebilir.

“Çocuk kitaplarında doğal olarak çocuklara dönük hazırlanan metinlerde de yazar, kural ya da kurallar koymaktan, yaptırımcı yargılar oluşturmaktan çok özellikle, çocukların gelişim özelliklerini de göz önünde bulundurarak onlara neden-sonuç ilişkisiyle anlamlandırabilecekleri yaşam durumları sunmalıdır” (Sever, 2010, s. 22). “Çocuk edebiyatının ortaya çıkış nedeni, çocuğun gerçeklerinin, alımlama biçiminin, dünyayı

algılama biçiminin yetişkinlerden çok farklı olmasından kaynaklanmaktadır” (Dilidüzgün, 2004, s. 19).

6. İlgili Araştırmalar

Baş’ın (2003) ‘Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metin Türleri Üzerine Bir İnceleme’ adlı çalışmasında, biri Millî Eğitim Bakanlığı biri de özel bir yayınevinde hazırlanmış 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinler tür yönüyle incelenmiştir. Araştırmada; her iki ders kitabında da edebi türler yeterli sayıda bulunurken, bilgi veren türlere yeterince yer verilmediği, MEB ve özel yayınevinde hazırlanan 6.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metin türlerinin, 6. sınıf öğrencisinin bilişsel ve sosyal gelişim seviyesine uygun olduğu ve ders kitaplarının tür çeşitliliği açısından bir fark göstermediği sonucuna varılmıştır.

Coşkun ve Taş (2008), 1924’ten 2006 yılına kadar hazırlanan 15 Türkçe öğretim programını, Türkçe ders kitaplarına metin seçiminde tür, tema, içerik, uzunluk, kaynak ve yazar tercihi bakımından değerlendirmişlerdir. Çalışmanın sonuçları geçmişten günümüze yaklaştıkça Türkçe öğretim programlarında kitaplara alınacak metinlerin seçimi ile ilgili daha çok sayıda değişkene ve daha belirleyici ifadelerle yer verildiğini ortaya koymaktadır.

Danışoğlu (2006), “Eğlendirici Yazınsal Türlerin Türkçe Öğretiminde Kullanımı ve Bu Çerçeve 2004-2005 Türkçe Öğretim Programının Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezinde çocukların dilsel gelişimleri, okuma alışkanlığı kazanmaları ve yaratıcı yazmalarına destek olabilecek yazınsal türlerin, 2004-2005 Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Türkçe 1-5. sınıf ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitaplarında kullanılmasının önemini belirtmiştir. Yapılan araştırma sonucunda Türkçe ders kitaplarının çocuğun gelişim düzeyi, beklenti ve tutumları göz önüne alındığında Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda yer alan eğlendirici ve yazınsal türlere yönelik kazanımları yeterince yansıtmadığı görülmüştür.

Durukan (2008), “İlköğretim İkinci Kademe (2005) Türkçe Dersi Öğretim Programında Genel Amaçlar-Hedef/Kazanımlar İlişkisi” adlı çalışmasında Türkçe öğretim programının genel amaçları ile kazanımların ilişkisini araştırmış ve her genel amaçla karşıladığı kazanımı eşleştirmiştir. Hedeflerin/kazanımların, dil becerilerinin geliştirilmesine ve üst düzey zihinsel becerilerin artırılmasına yönelik genel amaçları karşılayabildiği; fakat değer ve tutumlara yönelik genel amaçları karşılayamadığı sonuçlarına ulaşmıştır.

Düğdü (2010), “1981 ve 2005 Türkçe Programlarına Göre Hazırlanmış İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Masal ve Fabl Metinlerinin İşleniş Süreçlerinin Karşılaştırılması” adlı yüksek lisans tezinde, Türkçe ders kitaplarında yer alan masal ve fabl örneklerinin 1981 ve 2005 programına göre işleniş aşamaları incelenmiştir. Araştırma sonucunda işleniş uygulamalarının, sözcük dağarcığının gelişmesinde ve kavrama yeteneğinin gelişmesinde daha etkili olduğu görülmüştür. 1981 programı yazarların tanıtımı ve türlerle ilgili çalışmalar bakımından daha kapsamlı bulunmuştur.

Gömleksiz ve Bulut (2007), “Yeni İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın Uygulamadaki Etkinliğinin Değerlendirilmesi” adlı makalede 784 sınıf öğretmenine anket düzenlemiştir. Araştırma sonunda öğretmen görüşlerine göre programda öngörülen kazanımların, kapsamın ve eğitim durumlarının sınıf içi uygulamalarda etkili olduğu; değerlendirme boyutunun ise uygulamalarda etkili olamadığı sonucuna ulaşmıştır.

Kabadayı (2006), “İlköğretim Okullarında Okutulan 5.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin 1981-2004 Türkçe Öğretim Programlarına Uygunluğunun İncelenmesi” başlıklı tezinde İlköğretim 5.sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin kültürümüzü ne kadar yansıttığını; bireylere manevi, milli ve sosyal açıdan neler kazandırdığını, 1981 ve 2004 Türkçe Öğretim Programlarında yer alan davranış/kazanımlarla ne kadar uyum içerisinde olduğunu değerlendirmiştir.

Kolaç (2009), “İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür Açısından Değerlendirilmesi” isimli betimsel nitelik taşıyan araştırmasında 2007 yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanarak okullara dağıtılan ilköğretim Türkçe ders kitaplarında (1-5; 6-8) yer alan metinlerin niteliği ve türlere göre dağılımını araştırmıştır. Araştırma verileri doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Türkçe ders kitaplarında yer alan toplam 237 metin tür özellikleri açısından incelenmiş, metinlerin türlere göre dağılımına bakılmıştır.

Mutlu (2012), “Türkçe Eğitiminde (İlköğretim) Program Amaçlarının Hedefleri Gerçekleştirmedeki Rolü” adlı doktora tezinde ikinci kademe ilköğretim Türkçe öğretim programının amaç-kazanımlarının gerçekleşme düzeyinin belirlenmesi ve Türkçe öğretim programının amaç-kazanımlarının gerçekleşme düzeyini etkileyen faktörlerin farklı değişkenlerle incelenmesini amaçlamıştır. Araştırmada betimsel tarama modelini kullanmış, öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutumunu belirlemek için tutum ölçeğinden faydalanmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenler için de öz-yeterlik algı ölçeğini

kullanmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin kazanımlara erişimi ile Türkçe dersine olan tutum arasında yüksek anlamda bir ilişki olmadığına ulaşılmıştır.

Mutlu ve Ayrancı (2017), “2006, 2015 ve 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırılması” adlı çalışmada 2015 İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı (1-8. Sınıflar), 2006 İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8.Sınıflar) Öğretim Programı ve 2017 Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programları ders özelliği açısından çeşitli yönlerden karşılaştırılmaya çalışılmıştır. Araştırma kapsamında betimsel yöntem kullanılmıştır. Sonuç olarak 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programlarının olumlu yönlerinin rehberlik ve değerler eğitimi bölümünün bulunması, öğrenciyi merkeze alması, programın yapısına yer verilmesi, metin niteliklerinin açıklanması, kazanımların sınıf düzeylerinde verilmesi, temaların açıklanması, öğrenme yaklaşımının ortaya konulması olduğu söylenilebilirken geliştirilmesi gereken yönlerinin ölçme değerlendirme, yöntem ve teknikler kısımları olduğu, örnek ders işlenişinin açıklanması gerektiği, temel dil becerilerine vurgunun artırılması gerektiği, öğrenme alanı oranlarının verilmesi gerektiği, etkinlik örnekleriyle desteklenmesi gerektiği söylenebilir. Ayrıca önceki programlarda var olan öğretilmesi gereken kelime listelerinin 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda olmadığı saptanmıştır.

Payza (2015), ‘Ortaokul 5.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının İncelenmesi’ adlı tezinde, Talim Terbiye Kurulunca belirlenmiş beş adet 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin belirli ölçütler doğrultusunda incelenmesini amaçlamıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi veri toplama tekniği olarak kullanılmış ve kitaptan alınacak metinler metin tarama yöntemiyle incelenerek yorumlanmıştır. Metinlerin MEB tarafından belirlenen genel amaçlarla çelişmediği saptanmıştır. Metin uzunluğu göz önünde bulundurulduğunda okuma, anlama, konuşma, yazma temel becerilerini geliştirme konusunda yeterli olmadığı, Türk dilinin özelliklerini yansıtacak biçimde TDK’nin belirlediği yazım ve noktalama kurallarına uygun olmadığı, dil ve anlatım özelliklerinin Türkçe metinleri için nitelikli olmadığı belirlenmiştir.

Sinan ve Demir (2011), ‘ İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Anlatısal Metinlerin Yapı Özellikleri Ve Programa Uygunluğu’ adlı çalışmada, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki anlatısal tipteki 12 metni yapısal olarak incelemiş ve bu metinlerin İlköğretim 6, 7 ve 8. Sınıflar Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndaki kazanımlarla ve temalarla uygunluğunu belirlemeye çalışmışlardır. Elde edilen veriler,

Türkçe Öğretim Programı'ndaki kazanımlar ve temalarla uygunluğu bakımından açıklanmaya çalışılmıştır.

Solak ve Yaylı (2009), “İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarının Türler Açısından İncelenmesi” adlı çalışmada farklı yayınevlerine ait Türkçe ders kitaplarını incelemişler, yayınevlerinin ders kitaplarına metinleri dengeli dağıtmadıklarını görmüşlerdir. Araştırmaları sonucunda yayınevlerinin ders kitabı hazırlama noktasında yeteri kadar özenli davranmadıklarını gözlemlemişlerdir.

Tırıl (2016), ‘İlköğretim 5.-8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin, Öğrencilerin Estetik Gelişimine Katkısı ve Türkçe Öğretim Programına Uygunluğu’ adlı çalışmada ilköğretim 5. 6. 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirleri çeşitli açılardan analiz etmeyi, şiirlerde yer alan unsurları ve şiirlerin Türkçe Öğretim Programındaki kazanımlara uygunluğunu belirlemeyi amaçlamıştır. Doküman inceleme tekniği ile MEB Yayınevine ait Türkçe ders kitaplarındaki şiirleri incelemiştir.

Ungan (2006), ‘ Fabl Türünün Çocuk Edebiyatındaki Yeri ve Günümüzde Bu Türden Yararlanma Olanakları’ adlı çalışmada fabl türünün çocuk edebiyatındaki yerini ve günümüzde bu türden yararlanma olanaklarını değerlendirmiştir. Edebiyat ve eğitim anlayışı içerisinde fabl türünün kendine özgü bir yeri olduğunu vurgulamış, fablın çok amaçlı kullanıma müsait olması, görselliğin katılmasıyla televizyon ekranına taşınabilirliği, içeriği ve farklı şahıs kadrosuyla zenginlik oluşturma açısından çocuk eğitimi üzerinde farklı bir yere sahip olduğunu ifade etmiştir. Televizyon yöneticileri çizgi film oynatırken, fabl ya da hayvan figürlerini içeren çizgi filmlere gösterimde öncelik verilerse çocukların erken yaşta yabancı kültüre maruz kalmaları kısmen önlenmiş olacağı sonucuna varılmıştır.

Ungan ve Demir (2016), ‘ Günümüz Çocuk Edebiyatı Yazarları ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme’ adlı çalışmada günümüz çocuk edebiyatı yazarları ve şairleri üzerine bir inceleme yapmışlardır. Araştırma genel tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Araştırma sonucunda yaşayan 132 günümüz çocuk edebiyatı yazarına ve bu yazarların eserlerine ulaşılmıştır. Çocuk edebiyatı alanında eser veren yazarların sayıca oldukça fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca özellikle öykü ve masal türünde eser sayısının çok fazla olduğu; ancak şiir, oyun, deneme, fıkra türlerinde çok az eser olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Üründü (2011), ‘ 6-8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Tema Ve Metin Türü Yönünden İncelenmesi’ adlı tez çalışmasında 6-8. sınıf Türkçe ders kitaplarını tema ve metin türü yönünden incelemiştir. Çalışmasında tarama modelini kullanmıştır. Kuram çerçevesinde yapılandırmacılık, çoklu zekâ kuramı, tematik yaklaşım ve metin türleri üzerinde durmuştur. Türkçe ders kitaplarını tema dağılımları, tema-alt tema uygunluğu, tema tasarımları, disiplinlerarasılık (tematik yaklaşım), alternatif çoklu zekâ etkinlikleri ve metin türlerinin doğru belirlenmesi bakımından incelemiştir. Ders kitaplarının farklı sınıflarda tema, alt tema; aynı sınıf düzeyinde de alt tema tekrarına düştüklerini gözlemlemiştir. Bazı metinlerin ana temaya uygun olmadığını hatta aynı metnin farklı kitaplarda farklı temalara dâhil edildiğini görmüştür. Metin türü ayrımında gerekli hassasiyetin gösterilmediğini saptamıştır. Metin türlerinden söyleşi ve deneme türünün birbiriyle karıştırıldığı; anı türünde aktaranın belirtilmediği; düşünce yazısı, didaktik metin gibi genel adlandırmaların tür olarak verildiği; bazı metinlerde de türün iyi örneği kullanılmadığı sonuçlarına varmış ve bunlara yönelik önerilerde bulunmuştur.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemini açıklamak amacıyla sırasıyla “Araştırmanın Modeli”, “Evren ve Örneklem”, “Verilerin Toplanması” ve “Verilerin Çözümlemesi ve Analizi” başlıklarına yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup çalışma betimsel bir nitelik taşımaktadır. Araştırmada ortaokul 5.6.8.sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler, doküman analizi yöntemiyle incelenerek çocuğa görelilik, tür ve çocuk edebiyatı yazarları ve şairleri açısından yorumlanmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ortaokullara gönderilen 5.6.8. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metinler oluşturmaktadır. Çalışmada 2017-2018 eğitim öğretim yılları içinde ortaokul 5.6.8.sınıflarda okutulan Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarına ait Türkçe ders kitaplarındaki metinlerden örneklem alma yoluna gidilmiştir.2017-2018 eğitim öğretim yılları içinde ortaokul 5.6.8. sınıflarda okutulan Türkçe ders kitaplarındaki metinler incelenmiştir. Çalışma, EBA (Eğitim Bilişim Ağı)’ da var olan 2017 basım üç adet ilköğretim ikinci kademe ders kitabı (5.6.8.sınıf) ile sınırlandırılmıştır. 7.sınıf ders kitabı, EBA’ da mevcut olmadığı için çalışmaya dâhil edilmemiştir. Araştırmanın örnekleminde yer alan dinleme/izleme metinleri hariç tüm metinler çalışmaya dâhil edilmiştir.

Verilerin Toplanması

2017-2018 eğitim öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından okullara gönderilen 5.6.8.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinler çocuğa görelilik, tür ve çocuk edebiyatı yazarlarına ve şairlerine yer verilmesi açısından ayrı ayrı incelenmiştir.

Veri Toplanmasında Kullanılan Ölçütler

Türkçe Ders Kitabında Tercih Edilen Metinlerde Çocuğa Görelik Unsurları

2017-2018 yılı 5.6.8. sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programına göre Türkçe ders kitaplarında tercih edilen metinlerde çocuğa görelik unsurları arasında sayılan konu, tema, ana düşünce, kahramanlar, dil ve anlatım ile çevre/mekân gibi başlıklar ele alınarak değerlendirme yapılmış, bu değerlendirme sonucunda hangi sınıf düzeyinde hangi metinlerin çocuğa görelik unsurlarına uygun olup olmadığı incelenmiştir.

Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerin incelenmesinde aşağıda tablo halinde verilen maddeler kullanılmıştır. Bu maddeler akademik çalışmalar ve yüksek lisans tezleri taranarak belirlenmiştir. Maddelerin geçerlilik ve güvenilirliğinin sağlanması için uzman görüşü alınmıştır. Uzmanların ortak görüşleriyle belirlenen maddeler içerik değerlendirmesinde kullanılan ölçütler adı altında aşağıda verilmiştir. Türkçe ders kitabında bulunan metinler bu maddeler ışığında incelenmiştir. İçerik değerlendirmesinde kullanılan ölçütlerden hareketle, dil anlatım, tema, ileti, kahramanlar ve çevre öğelerine yönelik kontrol ölçekleri oluşturulmuştur.

Tablo 3

İçerik Değerlendirmesinde Kullanılan Ölçütler

İÇERİK DEĞERLENDİRMEDE KULLANILAN ÖLÇÜTLER		
1	Metinlerde cümleler kısa ve basit olmalıdır.	Sever 2000
2	Metinlerde kurallı cümlelerin sayısı devrik cümlelerden fazla olmalıdır.	Sever 2010, Karatay2011
3	Metinlerde çocukların yaş ve gelişim düzeylerine uygun şekilde deyim ve atasözleri kullanılmalıdır.	Şirin 2000, Karatay2011
4	Metinlerde çocukların yaş ve gelişim düzeylerine uygun söz sanatları kullanılmalıdır.	Şirin 2000, Karatay 2011
5	Metinlerde tema ve konu ilişkisi güçlü olmalıdır.	Karatay 2011, Telli 2008
6	Metinlerde yazarın, aktarmak istediği "tema" ve çocuklarda geliştirmeyi amaçladığı davranışlar açık seçik belirtilmelidir.	Sever 2007;2010;2013

7	Metinler çocuğa aile, yurt ve millet sevgisini aşılmalıdır.	Şirin 2000
8	Metinlerde sevgi, saygı, hoşgörü, dürüstlük, çalışkanlık, doğruluk gibi ahlaki ve evrensel değerlere yer verilmelidir.	Şirin 2000, Karatay 2011
9	Metinler türünün özelliklerini yansıtmalıdır.	Şirin 2000
10	Metinler öğüt verici olmamalıdır, çocuk doğruyu kendisi bulmalıdır.	Sever 2010, Şirin 2000
11	Metinlerde işlenen konu akla yakın ve inandırıcı olmalıdır.	Şirin 2000, Oğuzkan 2010, Karatay 2011
12	Metinlerde yiğitlik abartılmamalı, çocuklara, yanılmaz insan, her şeyi bilen, her şeyi başaran insan örnekleri sunulmamalıdır.	Oğuzkan 2010, Yörükoğlu 1983 Şirin 2000
13	Metinlerdeki kahramanlar çocuğun özdeşim kurabileceği özellikler taşımalıdır.	Sever 2007;2010;2013,Şirin2000
14	Metindeki kahramanın davranışları insan gerçekliğine ilişkin dönütler vermelidir.	Sever 2007;2010;2013,Şirin2000
15	Metinlerde karakterlerin güçlü ve zayıf yönleri görülebilmelidir.	Şirin 2000, Karatay2011, Sever 2002
16	Anlatımda kullanılan betimlemeler karakterlerin fiziksel ve ruhsal özelliklerini yansıtmalıdır.	Şirin 2000, Karatay 2011
17	Metinde anlatılan olayların geçtiği çevre, yer çocukların algılayabileceği düzeyde olmalıdır.	Şirin 2000, Karatay 2011
18	Metinler çocuğa çevre bilinci kazandırmalıdır.	Şirin 2000

Dil ve Anlatım Ölçeği

Tablo 4

Dil ve Anlatım Ölçeği Tablosu

Ölçütler	Uygun	Uygun Değil	Kısmen Uygun
Metnin dili sade, anlatımı yalındır.			
Metnin cümleleri kısa ve basittir.			
Metinde kalıplaşmış ifadeler yer verilmiştir.			
Metnin anlatımında öznel ve nesnel anlatımlar yer almaktadır.			
Metinde, çoğunlukla kurallı cümleler kullanılmıştır.			
Devrik cümle kullanımı, metnin anlatımını tekdüzelikten kurtarmıştır.			
Metinde çocukların yaşına uygun söz sanatlarına yer verilmiştir.			

Tema/İzlek Ölçeği

2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın uygulanması sürecinde her sınıf düzeyinde 8 tema işlenmesi öngörülmüştür. Bu temalardan; “Erdemler”, “Millî Kültürümüz”, “Millî Mücadele ve Atatürk” temalarının her sınıf düzeyinde işlenmesi zorunludur. Zorunlu temalar dışında verilen diğer temalar seçmeli olup kitap yazarlarınca belirlenecektir.

Tema ölçeği, MEB 2017 programı dikkate alınarak hazırlanmış ve bu ölçek doğrultusunda değerlendirme yapılmıştır.

Tablo 5

Tema/İzlek Ölçeği Tablosu

Ölçütler	Uygun	Uygun Değil	Kısmen Uygun
Metnin teması ile konusu arasında güçlü ilişkiler vardır.			
Metnin teması ile çocuklarda geliştirilmek istenen amaç davranışlar açıkça belirtilmiştir.			
Metinler çocuklara aile, yurt ve millet sevgisi aşılamaktadır.			
Metinlerde sevgi, saygı, hoşgörü, dürüstlük, çalışkanlık, doğruluk gibi ahlaki ve evrensel değerlere yer verilmiştir.			

İleti/Ana Düşünce Ölçeği

Ana düşünce, metnin okuyucuya vermek istediği ana mesajdır. Metni oluşturma temel amacı çocuğun ana fikirde sunulan kazanımları almasını sağlamaktır. Bu nedenle her metnin ana fikri olmalı ve bu ana fikir çocuğa kazanımlar doğrultusunda sunulmalıdır.

Tablo 6

İleti/Ana düşünce Ölçeği Tablosu

Ölçütler	Uygun	Uygun Değil	Kısmen Uygun
Metinler doğrudan öğüt verici nitelikte değildir, çocuk doğruyu kendisi bulmaktadır.			
Metinlerde işlenen iletiler, akla yakın ve inandırıcıdır.			
Metinlerde yiğitlik abartılmamış, çocuklara yanılmaz insan, her şeyi bilen her şeyi başaran insan örnekleri sunulmamıştır.			
Metinlerde verilmek istenen iletiler, çoğunlukla metnin temasıyla uyumludur.			

Karakter Ölçeği

Tablo 7

Karakter Ölçeği Tablosu

Ölçütler	Uygun	Uygun Değil	Kısmen Uygun
Metinde anlatılan olaylar, başkarakterin çevresinde yaşanmaktadır.			
Metinde kullanılan betimlemeler karakterlerin fiziksel ve ruhsal özelliklerini yansıtmaktadır.			
Metinde yardımcı karakterler hakkında bilgi verilmiştir.			
Karakterlerin özellikleri, çocukların kişilik özelliklerini olumlu/olumsuz anlamda etkilemektedir.			
Çocuk, metnin karakterleriyle özdeşim kurabilir.			
Metnin kahramanları, abartılı değil, inandırıcı olabilecek özelliklere sahiptir.			
Karakterler, öğrencilerin fiziksel/zihinsel/psikomotor gelişimlerini olumlu yönde etkileyecek niteliklere sahiptir.			

Çevre Ölçeği

Tablo 8

Çevre Ölçeği Tablosu

Ölçütler	Uygun	Uygun Değil	Kısmen Uygun
Metinde anlatılan olaylar, dar çevrede geçmektedir.			
Metinde anlatılan olaylar, geniş çevrede geçmektedir.			
Metinde anlatılan olayların geçtiği çevre, yer çocukların algılayabileceği düzeydedir.			
Metinde çocuğun özdeşim kurabileceği yakın çevresi yer almaktadır.			
Metinde sosyal ve doğal çevreyle alakalı ifadeler yer verilmiştir.			

Metin Türü ve Yazar/Şair Dağılımı Ölçeği

2017-2018 yılı 5.6.8. sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programına göre Türkçe ders kitaplarında yer alması zorunlu metin türlerinin dağılımında kullanılan ölçekler, ilköğretim Türkçe ders kitaplarını (5.6.8. sınıf) inceleme ve değerlendirme ölçütleri dikkate alınarak belirlenmiştir.

Bu ölçekte; “Her sınıf düzeyinde 8 tema ve her temada 4 metin, her temada 3 okuma ve 1 dinleme/izleme metni, her kitapta toplam 32 okuma ve dinleme izleme metni, her temada 1 serbest okuma metni toplam 8 serbest metin, her kitapta toplam 40 metin yer alacaktır” ibaresi yer almaktadır.

Metin türleri bilgilendirici, hikâye edici ve şiir şeklinde belirlenmiştir. Belirtilen metin sayıları içinde kalmak kaydıyla hangi temada, hangi metin türünün yer alacağı ders kitabı yazarının/yazarlarının tercihiyle bağlıdır. Metin türü ile yazar dağılımı ölçeği, MEB 2017 programı dikkate alınarak hazırlanmış ve bu doğrultuda değerlendirme yapılmıştır.

Ders kitaplarına alanda yaygın olarak kabul görmüş yazar ve eserlerden, edebî değer taşıyan metinler alınmalıdır. Öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmek amacıyla aynı yazar ve/veya şairlerden (serbest okuma metinleri hariç, ders kitabı yazarı/yazarları tarafından yazılan metinler dâhil) en fazla iki metin seçilmelidir. Yazar ve şairlerin biyografilerinde yalnızca edebî yönleri ön plana çıkarılmalıdır (MEB, 2017).

Verilerin Çözümlemesi

Verilerin çözümlemesinde, 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı’na göre Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan 5.6.8.sınıf Türkçe Ders Kitapları incelenmiştir. Çalışmada incelenen metinler, çocuk edebiyatı ürünleri ve çocuğa görelilik unsurları açısından değerlendirilmiş, kullanılan metin türleri tespit edilmiş ve bulguların öğretim programıyla tutarlılıkları ele alınmıştır. Veriler önce kendi içinde değerlendirilmiş, daha sonra da birbiriyle karşılaştırılarak sonuca gidilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde çalışmanın inceleme konusu olan Türkçe ders kitaplarındaki metinler; çocuğa görelilik, tür ve çocuk edebiyatı yazarları ve şairleri adı altında incelenmiş ve yorumlanmıştır.

1.Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

1.1.2017 Yılı Türkçe Öğretim Programına Göre 5.6.8.Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metin Türlerinin Programa Uygunluğu

Tablo 9

Ortaokul 5.sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metin Türlerinin Temalara Göre Sayısal Dağılımı

Temalar	Edebi Metinler	Öğretici Metinler	Şiir
Çocuk Dünyası	3	-	2
Milli Mücadele ve Atatürk	2	1	1
Erdemler	3		2
Bilim ve Teknoloji		5	
Milli Kültür	2	1	1
Okuma Kültürü	2	1	1
Sağlık, Spor	1	2	1
Doğa ve Evren	3	1	1
Toplam	16	11	9

Tablo 9 da toplam 36 metnin sayısal dağılımına yer verilmiştir. Ders kitabındaki diğer 4 metin Milli Mücadele ve Atatürk, Milli Kültür, Okuma Kültürü ve Sağlık-Spor temalarında çoklu ortam metinleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Tablodan da görüldüğü üzere ders kitabında edebi metin türleri daha çok tercih edilmiş, öğretici metinler ile şiire ise daha az yer verilmiştir. Temalara göre tür seçimlerinin farklılaştığı görülmüş, Bilim ve Teknoloji temasında çoğunlukla öğretici türler kullanılırken, Çocuk Dünyası, Erdemler, Doğa ve Evren gibi temalarda ise edebi türlerin daha çok kullanıldığı gözlenmiştir. Milli Mücadele ve Atatürk, Milli Kültür, Okuma Kültürü, Sağlık, Spor gibi temalarda ise türlerin dengeli bir şekilde dağıldığı tespit edilmiştir. Bilim ve Teknoloji temasında edebi metinlere, Erdemler temasında ise öğretici metinlere yer verilmemiştir.

Tablo 10

Ortaokul 6.sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metin Türlerinin Temalara Göre Sayısal Dağılımı

Temalar	Edebi Metinler	Öğretici Metinler	Şiir
Biz ve Değerlerimiz	2	2	1
Milli Mücadele ve Atatürk	1	2	1
Dünya ve Çevre	1	2	1
Milli Kültürümüz	1	3	1
Vatandaşlık Bilinci	2	2	1
Sanat ve Toplum	1	2	1
Bilim ve Teknoloji	1	2	1
Sağlık, Spor ve Oyun	1	3	1
Toplam	10	18	8

Tablo 10 da toplam 36 metnin sayısal dağılımına yer verilmiştir. Yaptığımız çalışmada Ortaokul Türkçe 6. sınıf ders kitabında yazınsal nitelikte 10, öğretici nitelikte 18, şiir niteliğinde ise 8 metin olmak üzere toplamda 36 metin incelenmiştir. Tablodan da görüldüğü üzere ders kitabında öğretici metin türleri daha çok tercih edilmiş, edebi metinler ile şiire ise daha az yer verilmiştir. Temalara göre tür seçimlerinin farklılaştığı görülmüş, Milli Mücadele ve Atatürk, Dünya ve Çevre, Milli Kültürümüz, Sanat ve Toplum, Bilim ve Teknoloji, Sağlık, Spor ve Oyun temalarında çoğunlukla öğretici türler kullanılmıştır. Biz ve Değerlerimiz, Vatandaşlık Bilinci gibi temalarda ise türlerin dengeli

bir şekilde dağıldığı tespit edilmiştir. Her temada her metin türüne az da olsa yer verildiği saptanmıştır.

Tablo 11

Ortaokul 8.sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metin Türlerinin Temalara Göre Sayısal Dağılımı

Temalar	Edebi Metinler	Öğretici Metinler	Şiir
Okuma Kültürü	-	5	1
Atatürk	-	6	-
Milli Kültür	1	3	2
Kişisel Gelişim	2	2	2
Toplum Hayatı	3	3	-
Zaman ve Mekân	2	2	2
Toplam	8	21	7

Tablo 11 de toplam 36 metnin sayısal dağılımına yer verilmiştir. Bu 36 metin içinde 6 tanesi dinleme/izleme metni olarak yer almaktadır. Tablodan da görüldüğü üzere ders kitabında çoğunlukla öğretici metin türleri tercih edilmiş, edebi metinler ile şiire ise daha az yer verilmiştir. Temalara göre tür seçimlerinin farklılaştığı görülmüş, Okuma Kültürü, Milli Kültür ve Atatürk temalarında çoğunlukla öğretici türler kullanılmıştır. Kişisel Gelişim, Toplum Hayatı, Zaman ve Mekân gibi temalarda ise türlerin dengeli bir şekilde dağıldığı tespit edilmiştir. Okuma Kültürü ve Atatürk temalarında edebi metin türlerine, Atatürk ve Toplum Hayatı temalarında ise şiir türüne yer verilmemiştir.

2.İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

2.1.2017 Yılı Türkçe Öğretim Programına Göre 5. 6. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Çocuk Yazarlarının Ve Şairlerinin Dağılımı

Tablo 12

Ortaokul 5.sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin Yazar/Şair Tercihleri Bakımından Değerlendirilmesi

Metin Adı	Metin Yazarı/Şairi
Oyuncak	Erdoğan Tokmakçıoğlu
Çocukluk	Cahit Sıtkı Tarancı
Alis Harikalar Diyarında-Tavşanın Peşinden	Lewis Carroll
Güneşin Uyuduğu Yer	Mevlana İdris Zengin
Bilmeyen Var Mı?	Elif Akardaş
Mustafa Kemal'in Kağnısı	Fazıl Hüsnü Dağlarca
15 Temmuz	15 Temmuz Kitapçığından Kısaltılmıştır.
Küçük Ağa	Tarık Buğra
Güvercin	Beydeba
Karagöz İle Hacivat	Suat Batur
Püf Noktası	İskender Pala
Yunus Emre'den Seçmeler	Yunus Emre
Uzayda Bir Gün	Aslı Zülâl
Sarımsak Soslu Makarna	Alberto Douglas Scotti
Bir Dâhiyle Konuşmak	Emine Çaykara
Jules Verne'den Geleceğe Dair	Kübra Kara
Anadolu Sevgisi	Abdurrahim Karakoç
Forsa	Ömer Seyfettin
Tamburi Cemil Bey Enstrümanları Anlatıyor	Yüce Gümüş
Çocuk Doğru Söyledi	Başak Çocuk Dergisinden Alınmıştır.
Okuma Kitaplarım	Ziya Osman Saba
Kitabın Serüveni	M.Necati Öngay
Keramet Kavukta Mı?	M. Halistin Kukul
Anadolu'nun Cirit Oyunları	Mehmet Önder
Sağlıklı Yaşıyorum	-
Cazgır	Attila İlhan
Hasta	Memduh Şevket Esendal
Yüksek Evde Oturanın Türküsü	Gülten Akın
Reçete	Mustafa Kutlu
Kar Tanesinin Serüveni	Samed Behrengi(Çeviren: Mayıs Alizade)
Ben Bir Çınar Ağacıydım	Şevket Yücel
Karikatür	-

Ortaokul 5.sınıf Türkçe Ders Kitabında yer alan 30 metinde 28 farklı yazara/şaire yer verilmiş, diğer iki metnin biri 15 Temmuz Kitapçığından, diğeri ise Başak Çocuk Dergisinden kısaltılmış bir metin olarak yer almıştır. Ders kitabında adı geçen

yazarlardan/şairlerden çocuk edebiyatı alanında eser veren isimler arasında Erdoğan Tokmakçıoğlu, C. Sıtkı Tarancı, Lewiss Carroll, M. İdris Zengin, Elif Akardaş, F. Hüsnü Dağlarca, Beydeba, Suat Batur, Yunus Emre, Aslı Zülâl, Kübra Kara, Ömer Seyfettin, Ziya Osman Saba, M. Necati Öngay, M. Halistin Kukul, M. Şevket Esendal, Gülten Akın, Mustafa Kutlu, Samed Behrengi ve Şevket Yücel gibi yazarlar/şairler yer almaktadır.

Tablo 13

Ortaokul 6.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin Yazar/Şair Tercihleri Bakımından Değerlendirilmesi

Metin Adı	Metin Yazarı/Şairi
Affet Babacığım	Murat Ertan
Dostlar Beni Hatırlasın	Âşık Veysel
Sevmenin Ölçüsü, Ölçüsüz Sevmektir	Prof. Dr. Özcan Köknel
Aslan, Tilki Bir de Geyik	Ezop Masalları Çev. Nurullah Ataç
Bal Gibi İsim Tamlaması	Halide Nusret Zorlutuna
Mustafa Kemaller Tükenmez	Halim Yağcıoğlu
Şehit Bacı	Mehmet Sayan
Atatürk Öğretmenler Birliği Kurultayında	Vasfi Bingöl
Hasan Ali Yücel'in Türk Gençliğine Seslenişleri	Doç. Dr. Ferhan Oğuzkan
İnnisfree'deki Göl Adası	William Butler Yeats Çev. Melih Cevdet Anday
Güneş Nasıl Çalışır?	Tarık Uslu
Akdeniz'le Röportaj	Orhan Bilir
Muhteşem Karıncalar	Nick Arnold Çev. Elif Kırıl
Çayda Çıra	Sara Gürbüz Özeren
Bizimki Türkçe Sevdası	Ekrem Erdem
Anadolu'da Renkler Üstüne	Mehmet Önder
Evliya Çelebi	Behzat Taş
23 Nisan	Ali Püsküllüoğlu
Görevini Unutan Saat	Hatice Bilici
Çiftçinin Öğüdü	İbrahim Alaaddin Gövsa
Emeğin Değeri	E. Nedim Pehlivan
Sınıf Başkanı	Yavuz Bahadıroğlu
Fuat Engin'le Tüketici Sohbetleri	Mehmet Tanju Akerman
Bir Zamanlar Anadolu'da Filminin Oluşum Süreci	Ercan Kesal
İlk Türk Piyanosu	Aytaç Yalman
Küçük Ressam	Bedri Rahmi Eyüboğlu
Öyle Denmez	Cevdet Kudret
Çılgın Dedemin Zaman Makinesi	Sara Gürbüz Özeren
Mazhar Osman Uzman	Duygu Kaçaranoğlu
İlim Öğren	Şevki Çobanoğlu
İletişim Alanındaki İcatlar	Giulia Bartalozzi
Oyuna Hadi	Halim Yazıcı
Nerede ve Nasıl Spor Yapmalıyım?	Dr. Frederic Saldmann Çev. Hadiye Deniz Ülker
Organlardan Mektup Var	Ebru Demirhan
Kenan Sofuoğlu	Doğukan Gezer
Atari Merakı	Savaş Ünlü

Ortaokul 6.sınıf Türkçe Ders Kitabında yer alan 36 farklı metinde 35 farklı yazara/şaire yer verildiği tespit edilmiştir. Ders kitabında Sara Gürbüz Özeren adlı yazarın iki farklı metnine (Çayda Çıra, Çılgın Dedemin Zaman Makinesi) yer verildiği saptanmıştır. Ders kitabında adı geçen yazarlardan/şairlerden çocuk edebiyatı alanında eser veren isimler arasında Ezop, Vasfi Bingöl, Doç. Dr. Ferhan Oğuzkan, Tarık Uslu, Orhan Bilir, Nick Arnold, Sara Gürbüz Özeren, Behzat Taş, Hatice Bilici, İbrahim Alaattin Gövsa, Yavuz Bahadıroğlu, Duygu Kaçaranoğlu, Giulia Bartalozzi ve Savaş Ünlü gibi yazarlar/şairler yer almaktadır.

Tablo 14

Ortaokul 8.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin Yazar/Şair Tercihleri Bakımından Değerlendirilmesi

Metin Adı	Metin Yazarı/Şairi
Kitaplarla Kurulan Dostluk	Coşkun Ertepinar
Okuma Serüvenim Nasıl Başladı?	Rasim Özdenören
Sarı Traktör	Fethi Naci
Okumak	Hasan Ali Yücel
Kütüphaneler	Prof.Dr. Mehmet Kaplan
İşte Onun Evrensellik Anlayışı	İlknur Güntürkün Kalıpcı
Onuncu Yıl Nutku	Ankara, 29 Ekim 1923
Atatürk ve Bilim	Ord. Prof.Aydın Sayılı
Atatürk'te Millet Sevgisi	Prof.Dr. Muzaffer Göker
Gazi Mustafa Kemal'in Balıkesir Hutbesi	www.balikesirkulturizm.gov.tr
Türküler Dolusu	Bedri Rahmi Eyüboğlu
Evliya Çelebi	Mehmet Önder
Orta Oyunu	Halit Fahri Ozansoy
Yunus Emre	Mehmet Önder
Bağlamacıya	Ahmet Kutsi Tecer
Empati İle Yaşamak	İdris Bilen
Karanfiller ve Domates Suyu	Sait Faik Abasıyanık
Martı	Richard Bach
Hellen Keller	Nuray Bartoschek
Adam Olmak	Rudyard Kipling/Çev. Bülent Ecevit
Ergenekon Destanı	M.Necati Sepetçioğlu
Misafirliklerimiz	Şevket Rado
İmece	Yaşar Kemal
Tasmalı Güvercin	Beydeba
Seyfi Baba	Mehmet Akif Ersoy
Güney İlleri	Abdurrahim Karakoç

Bir Göl Nasıl Bingöl Oldu?	Hasan Latif Sarıyüce
Zamanı Kazanmak Veya Kaybetmek	Şevket Rado
Türk Evinde Türk Dili, Türk Dilinde Türk Evi	Üstün Dökmen
Yurdum	Cahit Külebi

Ortaokul 8.sınıf Türkçe Ders Kitabında yer alan 30 farklı metinde 26 farklı yazara/şaire yer verildiği tespit edilmiştir. Ders kitabında Şevket Rado (Misafirliklerimiz, Zamanı Kazanmak Veya Kaybetmek) ve Mehmet Önder (Evliya Çelebi, Yunus Emre) adlı yazarların ikişer farklı metnine yer verildiği saptanmıştır. Diğer 2 metinden Onuncu Yıl Nutku adlı metin Ankara, 29 Ekim 1923 tarihli bir yazıdan, Gazi M. Kemal'in Balıkesir Hutbesi adlı metnin www.balikesirkulturizm.gov.tr adlı internet sitesinden alınmıştır. Ders kitabında adı geçen yazarlardan/şairlerden çocuk edebiyatı alanında eser veren isimler arasında Rudyard Kipling, Yaşar Kemal, Beydeba, Hasan Latif Sarıyüce, Coşkun Ertepinar, Ahmet Kutsi Tecer, Cahit Külebi, Richard Bach, M. Şevket Esendal, Sait Faik Abasıyanık, Şevket Rado, M. Akif Ersoy, Üstün Dökmen, Mehmet Önder ve Mehmet Kaplan gibi yazarlar/şairler yer almaktadır.

3.Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

3.1. Ortaokul 5.6.8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Çocuğa Görelilik Açısından Değerlendirilmesi

Yazınsal Özellikler Açısından Çocuğa Görelilik Öğeleri

Bir eserin çocuk edebiyatı içerisinde sayılması için taşınması gereken bazı özellikler vardır. Bunlar estetik olması (sanatsal niteliğe sahip olması onu edebî kılar), dolaylı yönden didaktik olması (eğitici ve öğretici yönlerinin bulunması), pragmatik olması (çocuk cihetiyle birtakım faydaları öncüllemesi), çocuğa görelilik ilkesi gözetilerek oluşturulması ve çocuk gerçekliğinin esas alınmasıdır. Bu özelliklerden biri eserde mevcut olmadığında eserin çocuk edebiyatı içerisinde sayılması mümkün değildir (Eroğlu, 2016).

Her çocuk yazını yapıtında bulunması gereken çocuğa görelilik için Dilidüzgün vd. (2002); “Çocuğun düşlem gücüne seslenen, onun rahatça ve tat alarak okuyup anlayabileceği dili ve anlatımı içinde barındıran, ilgi duyabileceği konuları işleyen, onu duygu ve düşünce yönünden besleyen, kurgusu ve olay örgüsü karmaşık olmayıp onun kavrayabileceği bir düzeyde olan, dikkat dağıtıcı ayrıntılardan arıtılmış olan” demektedir.

Çocuğa görelik ilkesi, düzeye uygun içerik ve aracın belirlenmesini işaret etmektedir. Bu doğrultuda çocuğa görelik ilkelerinin temel değişkenleri; türünün özelliklerini yansıtmaya, çocuğun gelişim özelliklerine uygun olma ve yaş düzeyinin öğrenme ihtiyaçlarına cevap oluşturma olarak sıralanabilir.

Metinler, çocuğun yaşına, ilgi ve gereksinimlerine uygun olarak insan ve yaşam gerçekliğini anlamasına katkı sağlamalı, her şeyden önemlisi de çocuk ile yaşam arasında güçlü bir bağ oluşturmalıdır. Kitaplarda yazar tarafından kurgulanan gerçeklik, çocuklar tarafından, okuma eylemi sonrası kendi gerçekliklerine dönüştürülebilmeli; başka bir söyleyişle yazarın paylaşmak istedikleri çocukların yaşam-anlam gerçeğinden kopuk olmamalıdır (Sever, 2010, s. 191-192).

Hangi yaş düzeyinde çocukta ne tür özellikler ortaya çıkacağı ve bu özellikler doğrultusunda çocukta görülen ve cevaplanması gereken hangi gereksinimlerin doğacağı bizi çocuk gerçekliği kavramına yöneltecektir. Çocuk gerçekliği, diğer ifadeyle çocuğun gelişim özelliklerine uygun olma durumu, çocuğun gelişimsel özelliklerini bilmeyi ve öğrenme ihtiyaçlarını yanıtlamayı içeren bir kavramdır. Bu öğrenme gereksinimine cevap oluşturan metinlerin niteliğini ve özeliğini belirlemede de metin türlerinin özelliklerini yansıtabilme durumundan yararlanılır. İhtiyaçların ortaya konması ve yanıtlanmasına ilişkin yardımcı olan verileri ise metinlerin anlatım özellikleri ve türleri yani yaş düzeyine yönelik öğrenme-öğretme ilkeleri ortaya koymaktadır. “Metinler, içerdikleri anlatım özellikleri doğrultusunda ilgili yaşın gereksinimine nasıl yanıtlar oluşturabilir?” sorusunun cevabı bizi çocuğa görelik kavramına ulaştırmaktadır.

Bugüne kadar yapılmış çocuk yazını incelemelerinde, alan uzmanları, çocuk kitaplarının biçimsel (dış yapı) ve içerik (içyapı) özellikleri üzerinde durmuşlardır. Sever’e (2007b) göre çocuk kitaplarının biçimsel özellikleri, çocukların görsel algılarının eğitilmeleri ve kitaba yönelmelerinde sorumluluk üstlenir. Bu özellikler boyutlar, kâğıt, kapak/cilt, sayfa düzeni, harfler ve resimlerdir. Çocukların metinlerle etkili iletişim kurarak okuma kültürü edinmelerinde, kitapların içerik özellikleri önemlidir. Bu özellikler konu, izlek(tema), plan, ileti, kahramanlar, dil ve anlatımdır. Eserlerin sanat değerini ve eğitim-öğretim yönünden etki derecesini belirleyen içerik özellikleridir. Bu çalışmada metinlerin eğitim-öğretim yönünden etki derecesi inceleneceği için Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin içerik özellikleri açısından değerlendirilmesi yeterli görülmüştür. Çocuğun yaşama, insana ve dile ilişkin duyarlılık kazanmasında içerik özellikleri etkilidir. İçerik özellikleri dil ve anlatım, karakterler, konu, tema (izlek), ileti ve çevredir. Tüm bu başlıklar çocuk edebiyatı metinlerini yapılandıran 6 temel öğedir. Bu 6 temel öğe Sever’e (2007) göre çocuk kitaplarının taşıması gereken içerik özellikleri olarak ele alınmıştır.

“Çocuğun çevresini tanıması, kendini ifade etmesi, duyarlık kazanması, duyularını eğitmesi ve estetik deneyim kazanması sanatçı duyarlılığıyla hazırlanmış çocuğa göre metinlerle olanaklıdır” (San, 2010). Türkçe ders kitaplarına seçilecek metinlerin belirlenmesinde; türünün özelliklerini yansıtmaya, yaş düzeyinin ihtiyaçlarına cevap verme ve çocuğun gelişim özelliklerine uygun olma gibi değişkenler incelenerek bazı adımlar atılabilir. Bu bağlamda konu, izlek ve iletilerin basitten karmaşığa; yakın çevreden uzağa, bilinenden bilinmeyene, somuttan soyuta, bireysellikten toplumsallaşmaya dönük olması adına düzenleme gerçekleştirilebilir. Düşsel öğelerin sıra dışı olay ve varlıklarla sağlandığı türlerden gerçeğe yakın olayların ve öğelerin bulunduğu türlere geçişin söz konusu olduğu göz önünde bulundurulmalı, öğrencinin yaşına göre sözcüklerin ve cümlelerin seçimine özen gösterilmelidir.

Çocuğa göre olan bir metinde konu, tema (izlek), çocuğun gelişimine ve anlam evrenine uygun olmalıdır. İleti, çocuğun düşünmesine, düş kurmasına olanak sağlamalı; çevre, çocuğun yaşadığı toplumu ve kültürü yansıtmalı, karakterler de, çocuğun farklı gelişim alanlarına olumlu yönde katkı sağlayacak özellikte geliştirilmelidir. Türkçe ders kitaplarındaki metinler ‘çocuğa görelikler’ ilkesine göre incelenirken konu ile tema birbirinin devamı niteliğinde ve tema/izlek; açık, anlaşılır ve çocuğun dünyasını yeniden kuracak özellikte olmalıdır. Ders kitabına alınan metinler, çocuğun duygu ve düşünce dünyasında uyandırdığı etkiler ölçüsünde ve temaların/izleklerin, doğru şekilde verilebildiği ölçüde faydalıdır ve çocuğa göredir.

Metinlerde geliştirilen karakter ve karakterin düşünce, davranış ve hareketleri çocuğa model oluşturur. Çocuğa görelik ilkesine göre metinlerde geliştirilen karakterler, çocukların yaş ve gelişim farklılıklarına paralel olarak, insan gerçekliğini sezdireni özellikler taşımalıdır. Karakter özelliklerinde öncelikle yakından başlayarak, çocuğun okula başlamasıyla birlikte arkadaşların ve diğer insanların önem kazandığı ve bireyselleşen karaktere ilginin arttığı dikkate alınarak düzenleme yapılmalıdır. Çocuklar, yazınsal metinleri okurken iletiyi yeniden kurar ve oluştururlar. Bu oluşturma eyleminde yazarın kullandığı dil özellikleri metnin niteliğini belirler. Yazar, metinde sıradan bir dil kullanmamalı, onu zengin çağrışım ve imgelerle yeniden üretmelidir. Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin dili, öğrencinin gelişim özelliklerine uygun olduğu ve dili kullanma becerisini geliştirebilecek fırsatlar sunabildiği ölçüde başarılı olacaktır.

Metinlerde öğrencinin iletiye ulaşabilmesi için metnin dilsel düzenlenişi ‘çocuğa göre’ olmalıdır. İleti, yazınsal metinlerde bir bilgiyi öğretmekten çok hayata ve insana ait duyarlılıklar kazandırmak, çocuğun düş ve anlam evrenini genişletmek gibi amaçlara hizmet etmelidir.

3.1.1.Ortaokul5.Sınıf Türkçe Ders Kitabında İncelenen Metinlerin Çocuğa Göreliliğinin Değerlendirilmesi

1.Tema Çocuk Dünyası

“Oyuncak” Metni

1. Dil ve Anlatım

“Oyuncak” adlı metinde yazar, konuşma dilini kullanmıştır. Bu dil yazın düzlemine geçerken çok fazla değişikliğe uğramamış, yazar yalın bir anlatımı tercih etmiştir. Metinde basit ve anlam yoğunluğu olmayan devrik cümle kullanımına çok fazla yer verilmiştir:

“Pencereden dışarı bakıyorum, onlar gözden kayboluncaya kadar.”(s.10)

“Lokomotif, vagonları koyuyorum rayların üstüne; basıyorum düğmeye.”(s.10)

“Bayılıyor torunlarımın oyuncak trenleri ile oynamaya.”(s.10)

“Tıpkı canlıymış gibi tıptış tıptış yürüyor bana doğru.”(s.10)

“Hep kızımın torunumun evden çıkmalarını gözlüyorum oyuncaklarla oynamak için.”(s.10)

“Bayağı sevinyorum onlar evden ayrılınca.” (s.10)

“O günden sonra çok dikkat ediyorum bir daha suçüstü yakalanmamaya.”(s.11)

“Bu yüzden sık sık dışarı bakıyorum gelen var mı diye.”(s.11)

“Leğene su doldurup oyuncak deniz motorunu yüzdürüyorum pat pat pat!”(s.11)

“Her şeyi unutuyorum oyuncaklar arasında.”(s.11)

“Biliyorum, benim yaşımda birine aykırı bir iş, böyle çocuklar gibi oynamak.”(s.11)

“Anlamıyorum, niçin o güzelim kurşun askerleri plastik yaptılar?” (s.11)

Metinde çocuk açısından yeni olabilecek kavramlar, kalıp ifadeler, deyim ve atasözleri çok az yer almıştır.“Gözden kaybolmak (s.10), dört gözle beklemek (s.10), “katıla katıla gülmek (s.11), “utancından kıpkırmızı olmak (s.11)” parçada yer alan deyimlerdir.

Metinde sanatlı anlatımlara yok denecek kadar azdır. Varolan sanatlı söyleyişler ise benzetmelerden ibarettir. Örnekleyecek olursak:“Tıpkı canlıymış gibi tıpış tıpış yürüyor bana doğru” (Benzetme, s.10). “Karnına basınca “Mama” diyor, canlı gibi” (Benzetme, s.10). Metinde karşılıklı konuşmalara yer verilmemiş, yaşananlar kahraman bakış açısı ile anlatılmıştır.

2. Tema/İzlek

Metin, “Çocuk Dünyası” teması içinde verilmiştir. Metinde konu bu izleği desteklemektedir. Parçada, günümüzdeki oyuncak çeşitliliği ve oyuncaklarla sadece çocukların değil yetişkinlerin de oynayabileceği ele alınmıştır.

3.İleti

Yazarın metinde vermek istediği, kişinin yaşı ne olursa olsun içinde bir çocukluk barındırdığı ve bu çocuk ruhun her yaşta farklı şekillerde ortaya çıkabileceği iletidir.

4.Karakterler

İncelenen “Oyuncak” adlı metnin başkahramanı altmış yaşını geçmiş bir dededir. Kahraman, metni okuyan çocuğun kendi hayatında karşılaşılabileceği bir karakterdir. Metinde bu dededen başka, dedenin kızı ve torunu yer almaktadır. Dedenin, torununun oyuncaklarını gizlice alması çocuğa bu davranışın yanlış olmadığını düşündürebilir ve çocuğun diğer insanlarla kıyaslama yapmasına sebebiyet verebilir. Dolayısıyla öykünme ve özdeşlik kurma olumsuz yönde olabilir.

5. Çevre

Çocuğa göre olan metinlerde çevre olayın ya da olayların sunulmasında, gelişmesinde, karakter gelişiminde yönlendirici ve belirleyici bir etkiye sahiptir. Özellikle, çocuk edebiyatında, kahramanın çevresiyle/ dış etmenlerle yaşadıkları etkileşim, çocuk okurlar için de önemli birer yaşantı kaynağıdır (Sever, 2007, s. 51). Bu bağlamda Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde çevrenin karaktere ve olaylara nasıl yön verdiği ‘çocuğa görelik’ ilkesine uygun bir şekilde işlenmelidir.

Bu metinde çocuk kahramanın yakın çevresini annesi ve dedesi oluşturmaktadır. Olayın yaşandığı yakın çevre ise evleridir. İlköğretim 5.sınıf düzeyinde bir çocuk, yakın çevresini rol model aldığı için, temsil edilen karakterlerin çocuğun gelişim özelliklerine uygun olması gerekmektedir. Bu bağlamda oyuncaklarla oynayan bir dede modeli ile yazar, yetişkinlerde de bir çocuk ruhunun var olduğu mesajını vermeye çalışmaktadır.

“Çocukluk” Metni

1.Dil ve Anlatım

Kavcar vd. (2002)’e göre şiir, zengin hayallerle, ritimli sözlerle ve seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan edebiyat türüdür. Şiirde duygu, düşünce ve izlenimler bir takım hayallere, sembollere, söz sanatlarına başvurulmuş olarak anlatılır. “Çocukluk” şiiri incelendiğinde, sözcükler bir ahenk dizisi durumuna getirilmiş, böylelikle şiirsel bir anlatıma ulaşılmaya çalışılmıştır.

Bir şiirin olmazsa olmazlarından biri sanatlı söyleyişlerdir. Bu şiirde var olan sanatlı söyleyişler şunlardır:“Artık ne yaşıyorum, ne adım; Bilmiyorum kim olduğumu” (Tecahül-i Arif, s.16). “Uçurtmam bulutlardan yüce” (Benzetme, s.16).

Şiirde var olan basit ve anlam yoğunluğu olmayan devrik cümlelerle birlikte; “Sattı bana çocukluğumu.” (s.16) gibi düşündürücü unsurlara da yer verilmiştir.

Bu metinde çocukların daha önce karşılaşmadıkları bir kavram yoktur. Parçada konuşma cümlelerine yer verilmemiş, olaylar kahraman bakış açısı içinde sunulmuştur.

2.Tema/İzlek

Metin “ Çocuk Dünyası” teması içinde verilmiştir. Metinde konu bu izleği desteklemektedir. Metinde, çocukluğa ve çocuklukta oynanan oyunlara duyulan özlem anlatılmaktadır.

3.İleti

Şiirde anlatılan konu ile şair, okura çocuk olmanın önemini göstermek istemiştir. Bu şiirde, yaş ne olursa olsun bir yolunu bulup (Affan Dede’ye para sayıp çocukluğunu almak gibi) çocukluk günlerine geri dönebilmeyi isteyen insanların var olduğu iletili verilmiştir.

4.Karakterler

Karakter analizi, olay çevresinde oluşan edebi metinlerin yapı unsuru olduğundan, şiir türünde karakter analizi yapılamaz.

5.Çevre

Mekân analizi, olay çevresinde oluşan edebi metinlerin yapı unsuru olduğundan, şiir türünde çevre analizi yapılamaz.

“Alis Harikalar Diyarında-Tavşanın Peşinden” Metni

1.Dil ve Anlatım

Çeviri metinler, dil ve anlatım bakımından incelenemez.

2.Tema/İzlek

Metin “Çocuk Dünyası” teması içinde verilmiştir. Metinde konu bu izleği desteklemektedir, çünkü çocukların dünyası metinde de anlatıldığı gibi yüksek hayal gücüne sahip maceralarla dolu olaylara sahnedir.

3.İleti

Çocukların büyüklerden izin almadan bir şey yaparsa başlarına çok farklı olumlu/olumsuz olayların gelebileceği iletileri sunulmaktadır. Aynı zamanda çocukların bilmedikleri şeyleri tüketmelerinin sakıncalı olabileceği iletileri de yer almaktadır. Bu iletilerden hareketle çocuk, günlük yaşamda gidebileceği yerlere ya da tüketeceği yiyecekler ve içeceklerle dikkat etmeye gayret gösterebilir. Aynı zamanda gerekli mücadeleyi gösterdiğinde elde etmesi zor gibi gözüken şeylere de sahip olabileceği fikri aktarılmaya çalışılmıştır.

4.Karakterler

İncelenen “Alis Harikalar Diyarında-Tavşanın Peşinden” adlı metnin başkahramanı Alis’tir. Alis’in kişilik özellikleri metin içindeki olaylara verdiği tepkilerden anlaşılmaktadır. Alis yerine göre meraklı ve duygusal yerine göre arkadaş canlısıdır. Bu durum okurun ilgisini çekecektir. Çünkü çocuklar kendilerine yaş ve ilgi olarak yakın kahramanlarla daha çabuk ve kolay irtibat kurarlar. Bu tür metinleri daha dikkatle izlerler. Alis kendindeki bazı tutum ve davranışları yanlış bulduğu halde bu tutum ve tavırları takınmaya devam etmektedir. Bu durum çocuklar üzerinde olumsuz öykünmeye ve davranışlara sebebiyet verebilir. Metinde Alis dışında diğer önemli karakterler Alis’in ablası, Yumurta Adam ve Tavşandır. Metni okuyan çocuklar bu iki kahramana öykünebilir, bu iki kahramanın güçlü yanlarına özenabilirler. Metin ders kitabına kısaltılarak alındığı için, parçanın orijinalinde geçen diğer yardımcı karakterlere metinde yer verilmemiştir.

5. Çevre

Hikâye dar mekânda, bir ırmağın kıyısındaki çimenler üzerinde ve içine düşülen küçük bir kuyuda geçmektedir. Alis ve tavşan, bu çimler üzerinde vakit geçirmekte, Alis çalılıkların ardındaki büyük delikten kaçan tavşanın peşinden gitmektedir. Kuyuya düşen Alis, oradan nasıl çıkacağına dair fikir yürütürken uyuyakalır.

“Güneşin Uyuduğu Yer” Metni

1.Dil ve Anlatım

Türkçenin söz varlığını ve anlatım zenginliklerini yansıtan sözcüklere, sözcük gruplarına yer verilmiştir. Metnin dili sade, anlatımı yalındır. Söz sanatı olarak da kişileştirme ve intak kullanılmıştır.

“Güneş sayısız defa doğup batmaktan yorulmuştu, ‘Nerede uyusam?’ diye düşündü.”(Kişileştirme, s.34)

“Denize sordu: “Afedersiniz, öyle çok yoruldum ki... Biraz uyumazsam bitkinlikten mahvolacağım. Acaba sizin üzerinizde uyuyabilir miyim?”(İntak, s.34)

“Deniz, bu yorulmuş güneşe baktı ve: ‘ Üzerimde uyumanızı isterdim ama öylesine sıcak öylesine sıcaksınız ki üzerime yattığınızda ben kuruyuverir giderim. Ama ben kurursam balıklar nereye gider sonra? Hepsi de ölürler.’” dedi.(İntak, s.34)

“Yağmur yüklü bulut durdu: ‘Söyleyin ne istiyorsunuz?’...”(İntak, s.34)

“ ‘Hey baksana!’ dedi güneş... ‘Çok yorgunum ve uyumak istiyorum. Beni uyutacak yerin var mı?’...(İntak, s.35)

“Ve güneş hafifçe çocuğun kollarına inerken bahçe şaşırdı, karıncalar şaşırdı, ceviz ağacı, kiraz ağacı, akasya ağacı şaşırdı, serçeler şaşırdı, papatya şaşırdı.”(Kişileştirme, s.35)

“Güneş, gerçekten de öylesine yorgundu ki çocuğun kalbinde hemen tatlı bir uykuya daldı.”(Kişileştirme, s.35) Metinde tercih edilen intak ve kişileştirme sanatları çocukların dikkatini çekecek, konuşan cansız varlıkların yer aldığı metinleri okumaya ilgi duymalarını sağlayacaktır.

Metinde devrik cümle kullanılmamış, konuşma dili ağır basmıştır. Parçada, konuşma cümlelerine yer verilmemiş, ilahi bakış açılı bir anlatım tercih edilmiştir. Çocuklara yeni kavramları sunan bir anlayış tercih edilmemiştir. Metinde yalnızca “kollarını açmak (s.35)” deyimini kullanılmıştır.

2.Tema/İzlek

Metin “ Çocuk Dünyası” teması içinde verilmiş olup konu bu izleği desteklemektedir, çünkü çocuklar insana ait özelliklerin cansız varlıklara aktarılmasından hoşlanırlar. Metinde, her gün doğup batmaktan yorulan güneşin uykusunun geldiğini, uyuyacak yer

bulabilmek için denize, buluta ve yağmura sorduğunu, onlar kabul etmeyince müsaade eden bir çocuğun kalbinde uyuduğu anlatılmaktadır.

3.İleti

Metinde uykusu gelen güneş karakteriyle sunulmak istenen ileti, kişinin hayallerinin sınırsız olabileceği iletisidir. Bu ileti ile hayal kurmanın güzel olduğu çocuklara aktarılmıştır. Metnin iletisi çocuğa öğretici bir üslupla doğrudan sunulmamış, çocuğun kendini güneşin yerine koyarak anlamlandırmasına olanak tanınmıştır.

4.Karakterler

“Güneşin Uyuduğu Yer” metninin başkahramanı uykusu gelen güneştir. Güneş sürekli doğup batmaktan dolayı yorgun düşmüş ve uykusu gelmiş, uyuyacak yer bulmak için çabalayan bir varlıktır. Aslında uyuyacak bir yer bulabilmeyi hayal etmiş ve bu amaçla diğer varlıklara(denize, buluta, yağmura) gitmiştir. Metnin bir diğer kahramanı da ağaçların altına oturan bir çocuktur. Çocuk, güneşin hayalini gerçekleştiren ve onu küçük kalbinde yatıran iyiliksever bir karakterdir. Deniz, bulut, yağmur çocuğun günlük hayatta karşısına çıkıp konuşabileceği varlıklar değildir. Dolayısıyla karakterlere yüklenen özellikler inandırıcı olmaktan uzak abartılı karakterlerdir.

5.Çevre

Çocuk karakteri doğal çevrenin içindedir, çünkü metinde bir bahçede ağaçların altına oturmuş şekilde sunulmuştur. Metnin dar çevresi, küçük bir bahçe ve içinde bulunan ağaçlardır. Bu davranış, doğayı ve yeşili sevmeye açısından diğer çocuklara örnek teşkil edebilecek niteliktedir fakat çocuğun papatyaları ve bitkileri koparmanın bir sorun teşkil etmeyeceği kanısını uyandırabilir. Oysa doğal çevre sevgisi ve bilinci çocuklara küçük yaşlardan itibaren kazandırılmalıdır.

2.Tema Milli Mücadele Ve Atatürk

“Bilmeyen Var Mı?” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metnin dili sade, anlatımı yalındır, dolayısıyla sanatlı söyleyişlere yer verilmemiştir. Sanatlı anlatımın tercih edildiği tek yer İstiklal Marşı’ndan bazı mısraların yer aldığı kısımlardır. Metnin bazı bölümlerinde devrik cümle kullanımı tercih edilmiştir:

“Hem kim ezberlemiş ki hepsini?” (s.40)

“Dertlerimi alıp yanlarından uzaklaştım şaşkınlıkla.” (s.40)

“Odama geçip başladım çalışmaya.” (s.41)

“Ah Salim Amca, nasıl da tıkr tıkr okudun öyle!” (s.41)

“Babaannem örgüsüne ara vermeden tamamladı kıtayı.” (s.41)

“Neydi devamı? Annem şak diye yapıştırdı cevabı.” (s.41)

“Babam günlerdir şıp şıp diye su damlatan musluğu tamir ediyordu banyoda.” (s.42)

“Kesin bizim ufaklık da başlar İstiklal Marşı’nı okumaya, dedim.

-Azıcık sabret Sareciğim. Ben sana öğreteceğim hepsini.” (s.43)

“Sonraki gün sınıfta çıkıp okudum İstiklal Marşı’nı.” (s.43) Metinde bu dizeler dışında İstiklal Marşı’nın bazı dizelerinde de devrik cümle kullanılmıştır.

Metinde kullanılan deyimlerden bazıları şunlardır: “yüzünden düşen bin parça” (s.40), “sular seller gibi” (s.40), “göz açıp kapayıncaya kadar” (s.40), “zihni açılmak” (s.41), “zincir vurmak” (s.41), “yenik düşmek” (s.42), “pes etmek” (s.43), “hava atmak” (s.43).

Metinde yer alan “cüda(s.43), hayâ(s.42), conta(s.42), vaat(s.42), istiklal(s.43), şüheda(s.43), serhat(s.41), hür(s.43), bent(s.41), engin(s.41), ezel(s.41), garp(s.41), afak(s.41) kelimeleri büyük bir ihtimalle bu metin yoluyla çocuklara öğretilenektir. Metinde konuşma cümlelerine yer verilmiştir, bu konuşmalar karakter özelliklerine uygundur. (-Aliciğim neyin var? Yüzünden düşen bin parça, diye seslendi bakkalımız Salim Amca.-Bin değil, milyon parçayım Salim Amca.) (s. 40). Parçada kahraman bakış açısı kullanılmıştır.

2.Tema/İzlek

Metin, “Milli Mücadele ve Atatürk” teması içinde verilmiştir. Metinde konu bu izleği desteklemektedir. 4.sınıf öğrencisi olan Ali’nin İstiklal Marşı’nı ezberlemek için gösterdiği çabayı, yakın çevresini oluşturan annesi, babası, dedesi, babaannesi, ablası ve komşularının İstiklal Marşı’nın tamamını ezbere bildiklerini öğrenmesi üzerine yaşadığı şaşkınlığı ve onlar sayesinde metni ezberlediğini anlatmaktadır.

3.İleti

Milli Mücadele sonucunda bağımsızlığını kazanan ülkemizin bir daha böyle bir mücadele yaşamamak ve tam bağımsızlığımızı dile getirmek için yazılan İstiklal Marşı’nın vatanımız için ne kadar önemli olduğu, on kıtasının da ezbere bilinmesinin her Türk insanına bir vazife olduğu ileti verilmeye çalışılmıştır.

4.Karakterler

Metnin başkahramanı 4.sınıf öğrencisi olan Ali'dir. Ali çok çabuk umutsuzluğa kapılan ve özgüveni eksik biridir. Çocuklar bu metin sayesinde çevrelerinden yardım istemeyi öğrenebilir. Ayrıca başarılı olmanın farklı yolları olduğunu öğrenmiş olur. Bakkal Salim Amca, kırtasiyeci Mehmet Amca, Ali'nin annesi, babası, dedesi, babaannesi ve ablası metnin diğer karakterleridir. Ali'nin yakın çevresini aile bireyleri oluşturmaktadır. Ailesindeki tüm bireyler sorumluluk sahibi olarak karşımıza çıkmakta, baba bozuk musluğu tamir etmekte, anne kek yapmakta, babaanne örgü örmekte, abla dinlenmekte, dede kendi odasında çalışmaktadır. Herkesin bir işle meşgul olması hem Ali'ye hem de çocuk okuyuculara çalışmaya yönelik güzel bir örnek oluşturacaktır. Metinde bu karakterlerin her biri Ali'nin İstiklal Marşı'nı ezberlemeye çalıştığı sırada evde farklı işlerle meşguldür. Fakat hepsi işlerini bir tarafa bırakıp marşın bir bölümünü okuyarak ona yardımcı olur. Dolayısıyla bu karakterler, marşı ezbere bildiklerini göstererek çocuk okurlara örnek oluşturmaktadırlar. Karakterlerin özellikleri, çocukların kişilik özelliklerinin geliştirilmesinde etkilidir.

5. Çevre

Metnin dar çevresi, Ali ve ailesinin yaşadığı evdir.

“Mustafa Kemal’in Kağnısı” Metni

1.Dil ve Anlatım

Parça, şiir diliyle, şiir türünün anlatım olanakları ile yazılmıştır, parçada vezin olarak serbest ölçü kullanılmıştır. Şiirde bir duygu ve düşünce coşkusu, anlam yoğunluğu vardır. İşlenen milli mücadele ve bağımsızlık konusu, sanatlı bir anlatım ile aktarılmıştır. Şiirde geçen bazı sanatlı söyleyişler şu şekildedir:

“İnliyordu dağın ardı, yasla.” (Kişileştirme, s.48)

“Uzak cephelerin acısıydı gıcırtilar.” (Kişileştirme, s.48)

“Gecenin ulu ağırlığına karşı, hafiftiler inceden inceden.” (Duyu Aktarımı, s.48)

“Elma elmaydı yanakları, üzüm üzümdü gözleri.” (Benzetme, s.49)

“Toprak gülümserdi çarıklı ayaklarına.” (Kişileştirme, s.49)

“Büyüdü gözleri büyüdü, yürek kadar.” (Benzetme, s.49)

Devrik cümle kullanımı şiir türünde sık karşılaştığımız bir durumdur. Bu şiirde de nerdeyse şiirin tüm dizelerinde devrik cümle tercih edilmiştir. Devrik cümle kullanımına birkaç örnek verecek olursak;

“Yediyordu Elif kağnısını

Kara geceden geceden.” (s.48)

“Uzak cephelerin acısıydı gıcırtilar,

İnliyordu dağın ardı yasla,

Her bir heceden heceden.”(s.48)

“Kocabaş yığıldı çamura,

Büyüdü gözleri büyüdü, yürek kadar,

Örtüldü gözleri örtüldü hep,

Kalır mı Mustafa Kemal’in kağnısı, bacım,

Kocabaş’ın yerine koştı kendini Elifçik

Yürüdü düşman üstüne, yüceden yüceden.”(s.49)

Şiirde günlük konuşma dilinde sıkça kullanılan sözcüklere yer verilmiş, bunun yanında “cephe, kağrı, nazar” gibi yeni kavramlar ile sıfatlar ve ikilemeler kullanılmıştır. Şiirde karşılıklı konuşmalara yer verilmemiş, ilahi bakış açısı kullanılmıştır.

2.Tema/İzlek

Metin, “Milli Mücadele ve Atatürk” teması içinde verilmiştir. Konu bu izleği desteklemektedir, çünkü metinde, Elif Bacının Milli Mücadele için yılmadan usanmadan her türlü zorluğa rağmen cepheye mermi taşıması anlatılmaktadır.

3.İleti

Metinle verilmek istenen ileti, Milli Mücadele zamanında tüm yurdun kadınıyla, erkeğiyle, yaşlısıyla, çocuğuyla bu ülke için ellerinden geleni yaptıkları, Elif Bacı gibi nice kadın kahramanların vatan için her türlü fedakârlığı göğüsledikleri iletisidir.

“15 Temmuz” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metinde sanatlı ifadeler yer verilmemiş, sade bir anlatım tercih edilmiştir. Metnin konusuna uygun olarak; “mücadele, özgürlük, işgal, darbe, darbeci, istiklal, istikbal,

şehadet, direnmek,” gibi sözcükler kullanılmıştır. Parçada kalıplaşmış ifadelere de yer verilmiş; “maruz kalmak(s.54), mücadele etmek (s.54), sahip çıkmak (s.55), şahit olmak(s.55) söz grupları kullanılmıştır. Metinde cümlelerin çoğu kurallıdır. Kurallı cümlelerin tercih edilmesi öğrencilerin metni anlamasını kolaylaştıracaktır.

Metinde doğrudan öğreticilik esas alınmış, çocuğa sezdirerek öğretme ilkesi göz ardı edilmiştir.

2.Tema/İzlek

Metin, “Milli Mücadele ve Atatürk” teması içinde verilmiş, konunun bu izleği desteklediği tespit edilmiştir. 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen darbe girişimine karşı, Türk halkının verdiği mücadele anlatılmaktadır.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, hangi zaman ve hangi mekânda olursak olalım dün de bugün de Türk milletinin her zaman bağımsızlık için mallarını, canlarını ve evlatlarını feda ederek geçmişteki gibi örnek davranış sergilemeleridir. Bu durum, çocuk okuyucuların Türk milletini örnek alarak ileride onlar gibi örnek birer vatandaş olmalarını sağlayacaktır.

4.Karakterler

Karakter analizi, olay çevresinde oluşan edebi metinlerin yapı unsuru olduğundan, öğretici metin türünde karakter analizi yapılamaz.

5.Çevre

Mekân analizi, olay çevresinde oluşan edebi metinlerin yapı unsuru olduğundan, öğretici metin türünde çevre analizi yapılamaz.

“Küçük Ağa” Metni

1.Dil ve Anlatım

Parça öğrencilerin zevkle okuyup takip edebilecekleri bir üsluba sahiptir. Yazar, okuyucuyla konuşur gibi sade ve anlaşılır bir dil kullanmıştır.

Metinde geçen deyimler de şunlardır: Üstüne atılmak(s.65), bağına basmak(s.65), dili çözülmek(s.65), kendine gelmek(s.65), yolunu beklemek(s.66).

Öğrencilere, bu metin yoluyla öğretileceği düşünülen bazı kavramlara yer verildiği görülmüştür. Bu kavramlara; “Kuvayı millîye, direniş, vaaz, ölüm fermanı, işgal, zulüm, karargâh, sallantı, buhran, ağdalaştırmak, çengellenmek, telgrafhane, mukadderat, vahşi, sükûnet, mağmum, fedai, kurtuluş, kuruluş, devir” örnek gösterilebilir.

Metinde yer yer devrik cümleler kullanılmış, kişileştirme ve benzetmelerden yararlanılmıştır.

2. Tema/İzlek

Metin, “Milli Mücadele ve Atatürk” teması içinde verilmiştir. Konunun bu izleği desteklediği görülmüştür. Metin, Kurtuluş Savaşı’nın küçük bir kasabadan görünümünü yansıtmaya çalışmış, bu doğrultuda vatan-millet sevgisini ve bağımsızlık duygusunu işlemiştir.

3. İleti

Metin, küçüğünden büyüğüne, kasabasından kentine vatan toprağına, eşine, evladına ve bağımsızlığına sahip çıkmak ve bunun için elden gelenin en iyisini yapmaya gayret göstermek gerektiğı iletisine sahiptir.

4.Karakterler

Metnin başkahramanı, Küçük Ağa(İstanbullu Hoca)’dır. Küçük Ağa kurtuluş mücadelesine hizmet etmiş binlerce kişiden biridir. Emine Küçük Ağa’nın biricik eşi, Mehmet ise oğludur. Çarıkçı Hasan ise en iyi arkadaşı olarak gördüğü karargâh fotoğrafçısıdır. Salih, Birinci Dünya Savaşında sağ kolunu kaybetmiş ve hayatının anlamını Kurtuluş Mücadelesi ile tekrar kazanan biridir. Çerkez Ethem ise başlarda vatan ve millet için yeri tutulmaz hizmetler vermiş, cephede büyük başarılar göstermiş, fakat düzenli orduya geçme kararı alındığında tamamen zıt fikirleri benimsemiş ve zararlı olmuş bir çete reisidir. Doktor Haydar Bey, Birinci Dünya Savaşında Yüzbaşı rütbesiyle görev yapmış ve milli mücadele yıllarında Kuvayı Milliye’ye büyük hizmetler vermiş bir askerdir. Ali Emmi, Kurtuluşu Kuvayı Milliye’de gören ve çok büyük fedakârlıklarda bulunan yaşlı bir karakterdir. Karakterlerin özellikleri, çocukların gelişimsel özelliklerini etkiler.

5.Çevre

Metnin çevresi bir Anadolu kasabasıdır ancak adı metinde verilmemiştir.

3.Tema Erdemler

“Güvercin” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metinde sanatlı söyleyişlere yer verilmemiştir. Metnin dili sade, anlatımı yalındır. Metnin türü fabl olduğu için, tercih edilen söz sanatı kişileştirme olmuştur. Örnekeleyecek olursak; “Güvercinlerin başkanı:

-Kardeşlerim, beni dinleyin! Hep bir ağızdan bağırmayın. Herke kendi başına kurtulmayı da düşünmesin. Böyle yaparsanız hemen avcının eline geçersiniz...”(s.72, kişileştirme)

“Güvercinlere başkanları:

-Arkadaşlar! Biliyorum, hepimiz bu şekilde çok yoruluyoruz. Ama biraz daha dayanmalıyız. Aynı zamanda da tarlaların üzerinden uçmalıyız; çünkü avcı bizi takip ediyor.”(s.73, kişileştirme)

Çocuğun gelişim seviyesine uygun yeni kavramlar, metnin konu ve temasına uygun bir şekilde verilmiştir. Bu kavramlara “ağ, kemirmek, tuzak, ziyafet, şüphelenmek, kanat çırpma, birlik-beraberlik, sürü, avcı” kelimeleri örnek verilebilir. Ayrıca metnin anlatımında öznel ve nesnel ifadeler yer verilmiştir. Kurallı cümlelerin tercih edilmesi, metnin anlaşılabilirliğini kolaylaştıracaktır.

Metinde, konuşma cümlelerine yer verilmiştir ve bu cümleler karakterlerin taşıdıkları özelliklere uygundur. (Güvercinlerin başkanı: - Aynı anda hep birlikte kanat çırpmalıyız. Böyle yaparsak ağla birlikte havalanmayı başarabiliriz.) (s.72). Metnin anlatıcısı ilahi bakış açısına sahip anlatıcıdır.

2.Tema/İzlek

Metin, avcının güvercinlere tuzak kurması, güvercinlerin tuzağa yakalanmaları ve birlik olup farenin yardımıyla ağlardan kurtulmalarını işlemiştir. Olaylar, “Erdemler” teması içinde verilmiştir. Konu, bu izleği desteklemektedir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, bir işin üstesinden gelebilmek için el ele vermek gerektiği ve birlikten kuvvet doğacağıdır. Çok zor ve imkânsız gibi görünen işlerin üstesinden el birliğiyle gelinebileceği anlatılmak istenmiştir.

4. Karakterler

Metnin karakterleri; avcı, karga, güvercinler ve Zeyrek isimli faredir. Avcı, ağını açıp üstüne yemlerini dökerek avlarını beklemeye başlayan kurnaz biridir. Karga da kendine kurulan tuzakları fark edebilecek kadar akıllı ve dikkatli bir hayvandır. Güvercinler, daha masum ve şirin hayvanlar olarak karşımıza çıkmıştır. Zeyrek isimli fare de kendinden emin, arkadaşlığa önem veren, işini sonuna kadar yapan bir karakter olarak aktarılmıştır.

Fabllar, ders verme amacı güden edebi eserlerdir. Bu anlamda fabllarda olumsuz davranışların karşılığı olumsuz sonuçlara ulaşırken, olumlu davranışların karşılığı da bir

mükâfat ile sonuçlanmaktadır. Olumlu davranışların mükâfatlandırılması, öğrencinin de bu davranışlara güdülenmesini desteklemektedir. Bu sayede çocuk, olumlu karakterlerle özdeşleşecek ve kişilik gelişimini olumlu yönde etkileyecektir.

Fablların en belirgin özelliği didaktik olmalarıdır. İnsanlara ait özellikler hayvanlara aitmiş gibi gösterilerek doğruluk, dürüstlük, alçak gönüllülük, yardımseverlik gibi olumlu davranışlar özendirilirken; kıskançlık, açgözlülük cimrilik gibi olumsuz davranışlar ise yerilir.

Fablların çıkış noktası insanları incitmeden onlara ahlak dersi vermektir. Atasözleri gibi tecrübe ve bilgelik yüklüdürler. Ancak onlardan daha etkili oldukları söylenebilir. Öğrenciler, kendilerine verilen direkt öğütlerden rahatsızlık duymaktadırlar. Fabllarda öğütler direkt verilmediğinden, bu öğütlerin okuyucular tarafından daha kolay kabullenilmeleri söz konusudur (Erdal ve diğerleri, 2011).

5.Çevre

Metnin türü fabl olduğu için varlık kadrosu hayvanlardan oluşmuş, dolayısıyla doğal çevre metinde kendine yer bulmuştur. Olayların yaşandığı geniş çevre, Hindistan’da büyük bir ormandır. Dar çevreyi ise ormandaki ağaçlar, kuşlar, hayvanlar oluşturmaktadır. Doğayı ve hayvanları sevmeye düşüncesi, çocuk okurların bakış açılarını etkileme noktasında aktif bir rol oynayacaktır.

“Karagöz İle Hacivat” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metinde sanatlı söyleyişlere yer verilmemiştir. Metnin dili sade, anlatımı yalındır. Sanatlı anlatımın tercih edildiği tek yer Hacivat’ın başta şiir söyleyerek girdiği yerdir. “Hem çalarız hem söyleriz şarkıyı, İnletir cümbüşle saz bu perdeyi”(s.78, kişileştirme).

Metinde, çocuk açısından yeni olabilecek kavramların kullanıldığı saptanmıştır: “perde, çalıp söylemek, cümbüş, incelik, hoş gelmek, sefa gelmek,” gibi temayla ilişkili kavramlar metinde kullanılmıştır. Metinde yer yer kalıp sözlere de yer verilmiştir. Bunlara örnek olarak “yorgunluk çıkarmak(s.79), eksik olmak(s.80), yardım etmek(s.81), güle güle kullanmak, (s.81), başında paralanmak(s.81), gözünü çıkarmak(s.81) deyimleri verilebilir.

Parçanın türü tiyatro olduğu için konuşma cümleleri metne hâkim olmuştur. Bu cümleler karakterlerin özelliklerine uygundur. Metinde gözlemci bakış açısı kullanılmıştır.

2. Tema/İzlek

Metin, insanlarla kaba ve umursamaz değil de tatlı dille ve nezaket kurallarına uyarak iletişim kurmanın önemi üzerinde durmuştur. Üzerinde durulan konu “Erdemler” temasıyla uyumludur.

3. İleti

Metinde verilmek istenen ileti, iletişimin güçlü olması ve daha yaşanılabilir bir dünya için görgü ve nezaket kurallarına uymanın önemidir. Metin, çocuklara nezaket kurallarını öğretmeyi hedeflemiştir.

4.Karakterler

Metnin kahramanları Karagöz ile Hacivat’tır. Hacivat, eğitim almış, kibar, nazik, müzik, edebiyat gibi alanları sevip hitabeti başarılı bir karakterdir. Karagöz ise dışa dönük, istediğini söyleyen, cahil kalmış, uyanık olma çabasında olan bir karakterdir. Bu iki karakterin özelliği, gerçek hayatta çocukların karşılaşabileceği türden olmalarıdır. Dolayısı ile metinde yaşananlar sosyal hayatta çocukların yaşayabileceği olaylar, karakterlerin özellikleri de çevrelerinde karşılaşabilecekleri niteliktedir. Karakterler abartılı değil inandırıcı özelliklere sahiptirler.

5. Çevre

Metnin dar çevresi, bir tiyatro sahnesidir.

“Püf Noktası” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metinde sanatlı söyleyişlere yer verilmemiştir. Metnin dili sade, anlatımı yalındır. Metinde akıcı bir dil kullanılmış, birkaç cümle dışında devrik cümle kullanımına rastlanılmamıştır. Kurallı cümlelerin kullanılması, metnin anlaşılabilirliğini arttıracaktır. Öğrencilere bu metin yoluyla öğretileceği düşünülen bazı sözcük ve kavramlara yer verilmiştir. Bunlara, “testi, çanak, çömlek, çırak, kalfa, dükkân, emek, nasihat, küp, sürahi, titizlik, çatlama, tezgâh, merdane” gibi konuyla ilişkili kavramlar örnek verilebilir.

Metnin anlatımını akıcı hale getiren ve anlamı güçlendiren kalıplaşmış ifadelere yer verilmiştir. “emek vermek(88), önüne geçmek(s.88), tavır takınmak(s.88), püf noktası(s.88)” gibi deyimler metinde kullanılmıştır. Metinde, konuşma cümlelerine yer verilmiş, bu cümlelerin karakterlerin özellikleriyle uyumlu olduğu gözlenmiştir. (Usta: -

Sana demedim mi evladım; sen bu işin püf noktasını henüz öğrenmedin. Bu sanatın bir püf noktası vardır.) (s.88). Metinde ilahi bakış açısı kullanılmıştır.

2.Tema/İzlek

Metin, ustasını dinlemeyen kalfanın sabırsızlığını ve dükkânını açtıktan sonraki sıkıntıları ve sorunlarını üzerinde durmuştur. Sabrın sonu selamettir anlayışı ile hareket edildiğinde her işin ferahlıkla sonuçlanacağı anlatılmıştır. Konu, “Erdemler” temasıyla uyumludur.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, her işin püf noktalarının ve inceliklerinin olduğu, dolayısıyla işlerimizi acele ve sabırsızca değil dikkatli ve süresince yapmak gerektiğidir. İşi bilene sormak gerektiği akıldan çıkarılmamalı, önümüzde örnek teşkil eden kişilerin ve olayların izinden gitmenin büyük önem arz ettiği bilinmelidir.

4.Karakterler

Metnin karakterleri, çırak ve ustadır. Metinde geçen çırak sabırsız, heyecanlı ve saygılı biridir. Usta ise ayakları yere basan, neyi niçin yaptığını bilen, bilgili bir karakterdir. Bu iki karakterin olumlu ve olumsuz özellikleri çocukların sergilediği tavırlar üzerinde etkili olabilir. Çocuk, metnin karakterleriyle özdeşim kurabilir.

5.Çevre

Metnin dar çevresi, bir çanak-çömlek dükkânıdır.

“Yunus Emre’den Seçmeler” Metni

1.Dil ve Anlatım

Çocukluk çağında olanlar için çeşitli yazınsal türlerin okunması ve yazılması, onların bu türleri tanınması ve bu türlerde deneyim kazanması anlamı taşır. Bunun için de yazınsal türlerin özgün ürünlerine gereksinim duyulmaktadır. İlköğretim döneminde çocuklara farklı yazınsal türlerin, güzel örneklerinin sunulması, onların anlama, anlamlandırma becerilerini olumlu yönde etkileyecektir. Bu becerilerin gelişmesinde önemli pay sahibi yazınsal tür, şiirdir. Kavcar (2002)’a göre şiir, insan üzerinde en yoğun, en etkili ve en güçlü izlenimler yaratan sanattır.

Metinde açık ve anlaşılır bir dil kullanılmış, ahengi ve ritmi sağlayan ses benzerliklerine yer verilmiştir:

“Bu dünyaya kanmayalım,

Fanıdır aldanmayalım,

Bir iken ayrılmayalım,
Gel dosta gidelim gönül.

...olalım,
...tutalım,
...sevilelim.”

Şiir dilinin özelliği gereği şiirde, kısa ve anlam yoğunluğu olan söyleyişler kullanılmıştır. Kurallı cümlelerin kullanılması, metnin anlaşılabilirliğini kolaylaştıracaktır. Ayrıca metnin anlatımında öznel ve nesnel ifadeler de bulunmaktadır. Şiirde temaya uygun olarak “dost, gönül, seven, tanış olmak, namaz, yetmiş iki millet” gibi kavramlar kullanılmıştır. Parçada konuşma cümlelerine yer verilmemiştir, gözlemci bakış açısı kullanılmıştır.

2.Tema/İzlek

Metin, “Erdemler” teması altında sevelim sevilelim, dünya kimseye kalmaz, düşüncesiyle herkese sevgi-saygı-hoşgörü çerçevesinde yaklaşma düşüncesini göz önünde bulundurarak yaşamayı vurgulamaktadır. Dünyanın fani olduğu, bu sebeple de gönül kırmanın bir işe yaramayacağı aktarılmaya çalışılmış, sevmenin erdemli bir davranış olduğu dile getirilmiştir. Dolayısıyla konunun izlekle uyumlu olduğu görülmüştür.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, kusurları hoş gören ve affeden bir kişiliğe sahip olan güler yüzlü insanların vasıflarıdır. Canlı-cansız her varlığa hoşgörüyle yaklaşmak, insana düşen önemli erdemlerden biridir.

4.Çevre

Metnin geniş mekânı, tüm dünyamızdır.

4.Tema “Bilim Ve Teknoloji”

“Uzayda Bir Gün” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metin öğretici nitelikte olduğundan metinde sanatlı söyleyişlere yer verilmemiş, sade bir anlatım tercih edilmiştir. Parçada genellikle kurallı cümleler tercih edilmiştir. Kurallı cümlelerin tercih edilmesi öğrencilerin metni anlamasını kolaylaştıracaktır. Metnin konusuna uygun olarak “astronot, uzay, kontrol ekibi, uzay istasyonu, telsiz, bakım, onarım, istasyon, malzemebilim, biyoloji, fizik, egzersiz” gibi sözcükler kullanılmıştır.

2.Tema/İzlek

Metinde bilim ve teknolojiye verilen önem, uzayda geçirilen bir günden yola çıkılarak aktarılmıştır. Metnin konusu ile “Bilim ve Teknoloji” izleği arasında bir uyum vardır.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, bilim ve teknolojinin her zaman yeniliğe ve gelişime açık olduğu, çocukların ve yetişkinlerin hayatında yer bulabileceğidir. “Bilim ve Teknoloji” temasında verildiği için izlek ve ileti arasında bir uyum vardır.

“Sarımsak Soslu Makarna” Metni

1.Tema/İzlek

Metinde, sarımsak soslu makarna yemeği tarifinden hareketle makarnada kullanılan malzemelerin bilimsel olarak açıklamaları ve etkileri aktarılmıştır. Bilgiler doğrudan öğretici şekilde değil de öğrencilere uygulamalı olarak makarna yemeği yaptırma etkinliği ile aktarılmaya çalışılmıştır.“Bilim ve Teknoloji” teması altında makarna tarifi verilen bir metin yer aldığından konu, izlek ile uyum içerisinde değildir.

2.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, bilimin sadece teknik bilgilerden ibaret olmadığı, günlük hayatta rutin işlerimizde kullandığımız bilgilerin de bilimsel özellikleri yansıttığıdır.

“Bir Dâhiyle Konuşmak” Metni

1.Dil ve Anlatım

Parça öğretici nitelikte olduğu için sanatlı söyleyişlere yer verilmemiş, sade bir anlatım tercih edilmiştir. Metnin konusuna uygun olarak “dahi, imbik, entelektüel, teori, kuram, bürokratik, konferans, şöhret, muazzam, tevazu” gibi sözcükler kullanılmıştır. Parçada, kurallı cümleler kullanılmıştır. Kurallı cümlelerin tercih edilmesi, öğrencilerin metni anlamasını kolaylaştıracaktır.

2.Tema/İzlek

Metinde, bilim adamı Oktay Sinanoğlu aracılığıyla Türk kimliği ve Türk dilinin hak ettiği konuma gelebilmesi için yapılması gerekenler üzerinde durulmuştur. Oktay Sinanoğlu fizik ve kimya alanında önemli biridir. Metinde anlatılanlardan hareketle konu ile izleğin uyum içerisinde olduğu saptanmıştır.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, Türk insanının bilim dünyasında varlığını kabul ettirebilmesi için yabancı dil bilmesinin yanında kendi dilinin yapısını, sözcük ve terim türetme kurallarını çok iyi bilmesi gerektiğidir.

“Jules Verne’den Geleceğe Dair” Metni

1.Tema/İzlek

Jules Verne’in “Bir insan bir şey hayal edebiliyorsa, başka bir insan bunu gerçeğe dönüştürebilir.” sözünden ve yapıtlarından hareketle başlarda uygulanması mümkün görünmeyen şeylerin teknolojinin ilerlemesiyle mümkün olabileceği gösterilmeye çalışılmıştır. Parçada anlatılanlardan hareketle konu ve izleğin uyumlu olduğu gözlenmiştir.

2.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, her şeyin önce hayal etmekle başlayacağı zamanla bu hayallerin gerçeğe dönüşeceği. Nitekim bilimsel ve teknik gelişmeler, geçmişten bugüne birçok hayalin gerçeğe dönüştüğünü göstermektedir.

5.Tema Milli Kültür

“Anadolu Sevgisi” Metni

1.Dil ve Anlatım

Şiir türünün anlatım olanakları ile yazılan bu metin, dörtlükler halinde verilmiş, kafiye ve rediften faydalanarak ahenkli bir söyleyiş yakalanmıştır.

Metinde türünün özelliğinin aksine, sanatlı söyleyişler azdır. Metne, sade bir dil ve yalın bir anlatım egemendir. Şiirin son dörtlüğünde; “Kalıplar gerçeği göstermez belki. Gönül perdeleri sökülsün de gör.” dizelerinde yer alan “gönül perdesinin sökülmesi” ifadesinde gönülden geçenlerin içinden atılması, perdenin sökülüp atılmasına benzetilmiştir. (s.134, Benzetme sanatı).Konuyla ilişkili olarak çocuklara, “boz duman, yayla, ova, kağrı, yonca, ekin, kerpiç” gibi sözcükler sunulmuştur.

2.Tema/İzlek

Metinde, Anadolu’nun güzellikleri, Anadolu’ya duyulan hayranlık ve sevgi teması hâkimdir. Metinde anlatılanlardan hareketle konu, “Milli Kültür” teması ile uyumludur.

3.İleti

Metnin iletisi, Anadolu insanının dış görünüşünün gerçeği yansıtmayacağı fakat size güven duymaya başladıkları zaman son derece verici oldukları iletisidir.

4.Çevre

Metnin geniş çevresi, tüm Anadolu'dur. Metinde, işlenen temayla bağlantılı olarak doğal çevreyle ilişkili ortamlara yer verilmiştir. Bu metin, çocuğun hem doğal çevreye olan sevgisini artırması hem de doğal çevreye duyarlı bir birey olarak yetişmesini sağlaması açısından olumlu bir örnek teşkil etmektedir.

“Forsa” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metinde sanatlı söyleyişlere yer verilmemiştir. Metnin dili sade, anlatımı yalındır. Metnin iki yerinde benzetme sanatı karşımıza çıkmaktadır: “Kuş gibi, deniz kıyısına uçurdular” (s.140, Benzetme). “Kara Memiş, o vakit gençleşmiş bir aslan gibi doğruldu” (s.140, Benzetme).

Metnin konusuna uygun olarak “ forsa, donanma, yelken, kürek, kadirga, kaptan, güverte, kaftan, kavuk, zırh, pazı” gibi sözcüklere yer verilmiştir.

Metnin anlatımını akıcı hale getiren ve anlamı güçlendiren kalıplaşmış ifadelere yer verilmiştir: “esir düşmek(s.138), gözlerine inanmamak(s.138), kanaat getirmek(s.138), dizlerinin bağı çözülmek(s.138), birbirine karışmak(s.140), kendine gelmek(s.140)”gibi deyimler metinde kullanılmıştır. Ayrıca metnin anlatımında öznel ve nesnel ifadeler de bulunmaktadır. Metinde kurallı cümleler kullanılmıştır, bu durum metnin anlaşılabilirliğini kolaylaştıracaktır. Parçada konuşma cümlelerine yer verilmiştir, bu cümleler karakterlerin özelliklerine uygun oluşturulmuştur. Metinde kahraman bakış açılı anlatıcı kullanılmıştır.

2.Tema/İzlek

Parçada, kırk yıl boyunca çeşitli zorluklara sabırla katlanan bir ihtiyarın ümidini kaybetmemesinden hareketle, insanoğlunun pes etmeden hayatın zorluklarıyla baş edebileceğinden bahsedilmektedir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, yaşlı ihtiyarın ırkdaşlarını görünce sevinç gözyaşlarına boğulması, onun milletine olan sevgisi ve özlemidir. Dolayısıyla hikâye, okuyucuya millet, bayrak ve vatan sevgisini kazandırma iletisi açısından önemlidir. Çünkü vatan, “Al

bayrağın dalgalandığı yer ”dir. Doğal gerçeklik olarak düşünülse bile doğal çevremizde aynı olay örgüsüyle, kişilerle, zaman ve mekânlarıyla anlatılanların aynen yaşanması mümkün değildir. Farklı karakterlerle benzer olayların yaşanması muhtemeldir. “İnsana özgü gerçeklik” ifadesi, insana ait her şeyi, onun hayal, tasarı, izlenim ve düşüncelerini de içine alarak ifade eden gerçekliği ortaya koymaktadır.

4.Karakterler

Metnin başkahramanları, Kara Memiş ve Turgut Bey’dir. Kara Memiş, korsanlara esir düşmüş, vatan hasreti çeken, dinamik, vatansever biridir. Turgut Bey, cesur, vatansever, lider ruhlu bir karakterdir. Karakterlerin kişilik özellikleri çocukların karakter eğitimi için örnek teşkil edecek mahiyettedir.

5.Çevre

Metnin çevresi, bilinmeyen bir ülke, deniz ve gemidir.

“Tamburi Cemil Bey Enstrümanları Anlatıyor” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metinde sanatlı ifadeler yer verilmemiş, sade bir anlatım tercih edilmiştir. Metnin konusuna uygun olarak “bağlama, enstrüman, saz, mızrap, şelpe, lavta, tambur, tezene, kemençe, horon, ney, neyzen, baş pare, parazvane, yay, mansur, kopuz” gibi sözcükler kullanılmıştır. Kalıplaşmış ifadeler, veciz sözlere, atasözlerine yer verilmemiştir. Birkaç cümle dışında cümlelerin tamamı kurallıdır. Kurallı cümlelerin tercih edilmesi öğrencilerin metni anlamasını kolaylaştıracaktır.

2.Tema/İzlek

Metinde, müziğin ruhun gıdası olduğu düşüncesinden hareketle, her milletin kendine özgü müziğinin olduğu, bu müziğin de belli başlı aletlerle icra edileceği üzerinde durulmuştur. Parçada, milli kültürümüzün unsurlarından olan müzik aletlerinden bahsedildiği için, metin“Milli Kültür” izleği ile uyumludur.

3.İleti

Metinde milli değerlerimiz ve kültürel unsurlarımızdan biri olan müziğin, hayatımızın bir yerlerinde hep olacağı, insan ruhuna iyi geldiği iletili verilmeye çalışılmıştır.

“Çocuk Doğru Söyledi” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metinde sanatlı söyleyi e yer verilmemiştir. Metnin dili sade, anlatımı yalındır. Metnin konusuna uygun olarak,“görkem, saray, bilgin, şair, padişah, a armak, medrese, kemer, köprü, kervansaray, a hane, hamam, minare” gibi yeni sözcükler kullanılmıştır. Metnin anlatımını akıcı hale getiren ve anlamı güçlendiren kalıpla mı  ifadelere yer verilmiştir. “zora ko mak(s.158) ve gözlerini yummak(s.158) gibi deyimler metinde kullanılmıştır. Ayrıca metnin anlatımında öznel ve nesnel ifadeler de bulunmaktadır. Metinde konuşma cümlelerine yer verilmiştir, bu cümleler karakterlerin taşıdıkları özelliklere uygun oluşturulmuştur. Metinde ilahi bakış açısına sahip anlatıcı kullanılmıştır.

2.Tema/ zlek

Metinde, somut kültüre ait camiler üzerinde durulmuştur. Mimar Sinan’ın  ıraklık, kalfalık ve ustalık dönemlerinde yaptığı camiler anlatılmış, özellikle Selimiye Camisi’nden bahsedilmiştir. Anlatılan olaydan yola çıkararak konu, “Milli Kültür” teması ile uyum içerisindedir.

3.İleti

Mimar Sinan minarenin e ik olmadığından emin olmasına rağmen küçük çocuğun iddiası karşısında minareye halat ba layarak sözde e ikli i düzeltmeye çalışmıştır. Bundan yola çıkararak yalan yanlış iddiaları   r tmez ya da d zeltmezsek ileride buna inanabilecek birileri çıkabilir. Yani küçük bir  ocuk bile bir iddiada bulunsa söylenen şeyin dikkate alınması gerektiği iletisi verilmiştir.

4.Karakterler

Metnin ba kahramanları, mimarba ı olan Mimar Sinan, Kanuni’nin oğlu II. Selim, padişahın lalas  ve küçük bir çocuktur. Mimar Sinan,  alı kan, başarılı, i inin ehli bir ustadır. II. Selim de aklıselim bir padişah olup değerlerine ve kültürüne sahip çıkan bir karakterdir. Küçük  ocuk söyledikleriyle Mimar Sinan’ın üzerinde bir etki bırakmış, Sinan da çocuğun söylediklerini dikkate alarak yetişkinlere örnek teşkil edecek bir davranış sergilemiştir. Metnin karakterlerinin, çocuğun karakter eğitimi ve ya  seviyesi için uygun olacağı öngörülmektedir.

5. evre

Metnin dar çevresi, cami ve çevresidir.

6.Tema “Okuma Kùltürü”

“Okuma Kitaplarım” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metinde sanatlı söyleyişlere yer verilmemiştir. Metnin dili sade, anlatımı yalındır. “Okuma kitaplarımızı, en sevdiğimiz dostlar gibi hiçbir zaman unutamayız”(Benzetme, s.164). “Sonra ‘yeter’ diyecekler; imtihan odasından uçar gibi çıkacaktım” (Benzetme, s.165) gibi cümlelerle benzetme sanatından faydalanıldığı gör÷lmüştür.

Parçada, kurallı cümleler tercih edilmiştir, bu durum metnin öğrenciler tarafından anlaşılabilirliğini kolaylaştıracaktır. Metnin anlatımını akıcı hale getiren ve anlamı güçlendiren kalıplaşmış ifadelere metinde tek bir yerde rastlanılmıştır: “kendini alamamak(s.165)”. Metnin konusuna uygun olarak; “dost, cevap, okul, imtihan, hayal, talih, yıl” gibi sözcükler kullanılmıştır. Ayrıca metnin anlatımında, öznel ve nesnel ifadeler de bulunmaktadır. Metinde kahraman bakış açısı kullanılmıştır.

2.Tema/İzlek

Metinde, okumaya olan sevgiden, okuma kitaplarına duyulan özleminden ve okuma kitaplarında günlük hayattan ve çevremizden izler bulabileceğimiz örneklerden bahsedilmektedir. Anlatılanlardan hareketle konu, izlekle uyumludur.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, her insanın ilgi alanlarının farklı olduğu, ilgi alanına girmezse kitap ve okuma sevgisinden uzak kalacağıdır. Buradaki esas nokta kitap okumanın sevilip sevilmemesi değil, ilgi duyulan kitapların bulunup bulunmamasıdır. Çocuğun yaşına ve ilgisine hitap eden kitaplar, çocuğun okuma kùltürü edinmesine yardımcı olacaktır.

4.Karakterler

Metnin başkarakteri, kendini okuyucu yerine koyan yazardır. Okuma kitapları da birer karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazar, okuma kitaplarında mevsimleri bulan, gireceği imtihanları hayal eden, kitaplarını okurken heyecan duyan bir karakterdir. Karakterlerin özellikleri abartılı değil inandırıcıdır dolayısıyla karakterlerin özellikleri çocukların kişilik gelişimlerini etkileyebilir.

5.Çevre

Metnin geniş çevresi, iç içe olduğumuz doğal çevremizdir. Metinde yazar, doğal çevremizde iç içe olduğumuz ortamları okuma kitaplarından hareketle betimlemiştir. Kitapta, kış resimleri, tomurcuklanan ağaçlar, paltolarını çıkaran güler yüzlü çocuklar, kuşların ötüşü, satıcıların sesi gibi çevremizde rahatlıkla gözleyebileceğimiz olaylara değinmiştir. Doğal çevremizin metinde yer alması, çocuklara çevre bilinci ve doğa sevgisi kazandırma açısından önemlidir.

“Kitabın Serüveni” Metni

1.Dil ve Anlatım

Şiir diliyle, şiir türünün anlatım olanakları ile yazılan bu metinde, kısa cümlelere yer verilmesi, dizelerin uyaklı olması ve metnin dörtlüklerle yazılması metnin türün özelliklerini yansıttığını göstermektedir. Cümlelerin çocukların düzeyine uygun olduğu öngörülmektedir.

Şiirde, türünün özelliği gereği sanatlı söyleyişlere yer verilmiştir. Şiirin ikinci dörtlüğünde; “Bir sabah bir testere/Beni de serdi yere. ”dizesinde kişileştirme sanatı kullanılmıştır(Kişileştirme, s.172). Şiirin tamamına kişileştirme sanatı hâkimdir. Şiirde az sayıda devrik cümle kullanımına yer verilmesi, metnin anlatımını tekdüzelikten kurtarmıştır. Şiirde konuyla ilişkili olarak, “ dere, kavak, dip, doruk, testere,” gibi yeni sözcükler yer almıştır.

2.Tema/İzlek

Metinde verilmek istenen izlek, okuma kültürü edinmemizi sağlayan kitabın kitap olmadan önce geçirdiği evreler ve kâğıdın nasıl meydana geldiğidir. Dolayısıyla konu ile izlek arasında doğrudan bir ilişki yoktur.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, kitapların asıl malzemesi olan kâğıdın nasıl yapıldığıdır.

“Keramet Kavukta Mı?” Metni

1.Dil ve Anlatım

Şiir diliyle, şiir türünün anlatım olanakları ile yazılan bu metinde, kısa cümlelere yer verilmesi, dizelerin uyaklı olması ve metnin dörtlüklerle yazılması metnin türün özelliklerini yansıttığını göstermektedir. Cümlelerin çocukların düzeyine uygun olduğu öngörülmektedir.

Şiirde az sayıda devrik cümle kullanımına yer verilmesi, metnin anlatımını tekdüzeliğe kurtarmıştır. Şiirde konuyla ilişkili olarak, “kavuk, keramet” gibi yeni sözcükler yer almıştır. Şiirde anlatımı akıcı hale getiren ve anlamı güçlendiren, “şaşıp kalmak(s.189) deyişi ile “akıl akıldan üstündür” (s.189) atasözüne yer verilmiştir.

2.Tema/İzlek

Metinde, zor durumda kalmamak ve her zaman başkasına muhtaç olmamak için okuma yazma bilmenin ne kadar önemli olduğu üzerinde durulmuştur. Kendi işini yapamamak, işlerin yolunda gidebilmesi adına zor bir süreçtir. Okumanın önemi üzerinde duran metnin konusu, “Okuma Kültürü” temasıyla uyumludur.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, bazı kimseler ile bağdaşmış simgelerin, onları belirli yerlere getirmedir. Zira Hoca'nın başında kavuğunun olması, onu, her şeyi bilen bir insan yapmaz. Hoca biliyor gibi davranıp, karşısındakini kandırmak yerine, adamı doğruyu bilen birine yönlendirmiştir. Metnin, çocukların kişiliklerini geliştirme noktasında örnek bir anlatım olduğu düşünülmektedir.

7.Tema “Sağlık Spor”

“Anadolu’nun Cirit Oyunları” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metinde sanatlı ifadeler yer verilmemiş, sade bir anlatım tercih edilmiştir. Metnin konusuna uygun olarak, “süvari, zırh, şenlik, dizgin, gürz, talim, oba, polo, mızrak, çevik, cirit” gibi sözcükler kullanılmıştır.

Metinde kullanılan cümlelerin tamamı kurallıdır. Kurallı cümlelerin tercih edilmesi, öğrencilerin metni anlamasını kolaylaştıracaktır. Metnin anlatımını akıcı hale getiren ve anlamı güçlendiren kalıplaşmış ifadeler yer verilmiştir. “kan dökmek(s.194), birbirine girmek(s.194), karşı çıkmak(s.195), sürüp gitmek(s.195), meydana çıkmak(s.195)” gibi deyimler metinde kullanılmıştır.

2.Tema/İzlek

Metinde, Anadolu’nun geleneksel oyunlarından olan ciritin, toplumumuzun milli bir spor dalı olduğu üzerinde durulmaktadır. Cirit Türklerin çevikliğini ve cesaretini gösteren sembolik bir oyundur. Dolayısıyla metinde anlatılanlar, “Sağlık ve Spor” temasıyla uyum içerisindedir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, bizi biz yapan milli değerlerimize sahip çıkmamız gerektiğidir.

“Sağlıklı Yaşıyorum” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metinde sanatlı ifadelere yer verilmemiş, sade bir anlatım tercih edilmiştir. Yeni kavramlara bu metinde yer verilmemiştir.

Metinde kullanılan cümlelerin tamamı kurallıdır. Kurallı cümlelerin tercih edilmesi, öğrencilerin metni anlamasını kolaylaştıracaktır.

2.Tema/İzlek

Parçada, yaşamımızı daha kolay sürdürebilmek için sağlıklı olmanın ve bu amaçla da sağlığını ne şekilde korumamız gerektiği anlatılmaktadır. Konu ile izleğin uyum içinde olduğu görülmektedir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, sağlığını korumak için, okulda, evde, sokakta, oyun alanında yani her mekânda ve zamanda üzerimize düşeni yapmak ve çevremize de örnek teşkil etmektir.

“Cazgır” Metni

1.Dil ve Anlatım

Şiir diliyle, şiir türünün anlatım olanakları ile yazılan bu metinde, kısa cümlelere yer verilmesi, dizelerin uyaklı olması ve metnin dörtlüklerle yazılması metnin türün özelliklerini yansıttığını göstermektedir. Cümlelerin çocukların düzeyine uygun olduğu öngörülmektedir.

Şiirde az sayıda devrik cümle kullanımına yer verilmesi, metnin anlatımını tekdüzelikten kurtarmıştır. Şiirde konuyla ilişkili olarak, “pehlivan, arma, peşrev, pazı, dülger, karayel, çığ, özge, diyar, şahan” gibi yeni sözcükler yer almıştır. Şiirde, anlam yoğunluğu olan ve nesir dilinden farklı olan cümle kurguları başarıyla öne çıkar.

Şiirde sanatsal söyleyişlerin kullanıldığı görülmektedir:

“Ateş alsın büklüm büklüm pazındaki kuvvet.”

“Çığlar devirip yenmenin güreşmenin ustası.”

“Çıkalım hele meydana yanardağ gibi emret.”

“Cümle âlem birikmiş işte davullu zurnalı.”

“Boyları yıldız döker, omuzları çifte burmalı.”

“Hoy senin pehlivan dediğin şahan olup da uçandır.”

“Vur ha vur davul, gök yerinden kaymalı.” (Mübalağa sanatı, s.208)

2.Tema/İzlek

Metinde, güreş başlamadan önce cazgır tarafından okunan peşrevden bahsedilmiştir. Güreşecek olan pehlivanları yüksek sesle izleyicilere tanıtan ve dua okuyarak alana süren kişi de cazgırdır. Güreş sporunu konu alan metin “Sağlık ve Spor” izleğiyle uyumludur.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, geçmişten günümüze spora verilen önem ve bundan hareketle sporun hayatımızın her alanında ve her döneminde yer alması gerektiğidir.

“Hasta” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metinde sanatlı söyleyişlere yer verilmemiştir. Metnin dili sade, anlatımı yalındır. “Ayak olmuş bir kütük”(Benzetme, s.216), “Hem zonkluyor hem ateş gibi yanıyor”(Benzetme, s.217) gibi cümlelerle benzetme sanatından faydalandığı görülmüştür.

Parçada, kurallı cümleler tercih edilmiştir, bu durum metnin öğrenciler tarafından anlaşılabilirliğini kolaylaştıracaktır. Metnin anlatımını akıcı hale getiren ve anlamı güçlendiren kalıplaşmış ifadelerle rastlanılmıştır: “hatır sormak”(s.216) ve “gözlerini bayıltmak”(s.216) metinde kullanılan kalıplaşmış ifadelerdir. Metnin konusuna uygun olarak; “sokulganlık, yaltaklık, havacıva, muşamba, potin, kundura, tülbent, vezne, uhunet” gibi sözcükler kullanılmıştır. Ayrıca metnin anlatımında, öznel ve nesnel ifadeler de bulunmaktadır. Metinde kahraman bakış açısı kullanılmıştır.

2.Tema/İzlek

Metinde, ufak bir ayak burkmasının bile insanın günlük hayatını ne kadar zora soktuğundan hareketle sağlığın ne kadar önemli olduğu işlenmektedir. Dolayısıyla konu ve izlek birbiriyle ilişkilidir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, her zaman sağlığımızın kıymetini bilmek, en ufak bir rahatsızlıkta bile gerekeni yapmamız gerektiğidir. Önemsenmeyen her bir hastalık ileride daha büyük sağlık sorunlarına yol açabilir, bu sebeple tedavi olmak, yeterince istirahat etmek sağlıklı bir birey olmak için kaçınılmazdır.

4.Karakterler

Metinde başkarakter, Tevfik Efendi'dir. Tevfik Efendi'nin Karısı, eve gelip giden isimleri verilmeyen komşular diğer kahramanlardır. Olaylar, başkarakterin çevresinde gelişmektedir. Tevfik Efendi, konuşkan, etrafını iyi gözlemleyen molla bir karakterdir. Karısı ise, eşinin üzerine fazla düşmeyen, hastalık bahane eden, bezgin bir karakterdir. Karakterlerin özellikleri abartılı değil inandırıcıdır.

5.Çevre

Metnin dar çevresi, herhangi bir şehirde bulunan, adı verilmeyen bir mahallede yer alan bir evdir.

8.Tema Doğa Ve Evren

“Yüksek Evde Oturanın Türkü” Metni

1.Dil ve Anlatım

Şiir diliyle, şiir türünün anlatım olanakları ile yazılan bu metinde, kısa cümlelere yer verilmesi, dizelerin uyaklı olması ve metnin dörtlüklerle yazılması metnin türün özelliklerini yansıttığını göstermektedir. Cümlelerin çocukların düzeyine uygun olduğu öngörülmektedir.

Şiirde az sayıda devrik cümle kullanımına yer verilmesi, metnin anlatımını tekdüzelikten kurtarmıştır. Şiirde anlamı bilinmeyen sözcüklere ve sözcük gruplarına yer verilmemiştir.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, evlerin doğadan uzaklaştığı, dostlukların kaybolduğu ve insanları topraktan uzaklaştıran şehirleşmedir. Yüksek binalarda toprağa hasret bir şekilde yaşayan insanlar, iletişimden uzak, dostlukları geride bırakmış, doğal ortama yabancı bir birey haline dönüşmüşlerdir. Konu, “Doğa ve Evren” temasıyla uyumluluk göstermektedir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, doğadan uzaklaşmak insanları yalnızlığa ve üzüntüye sevk etmektedir.

“Reçete” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metinde sanatlı söyleyişlere yer verilmemiştir. Metnin dili sade, anlatımı yalındır. Metinde yer verilen sanatlı söyleyişler benzetmelerden öte gidememiştir: “Böcek seslerinden oluşan senfoni gelecektir. Beyaz bulutlar gökyüzünde uçacaktır” (Benzetme, s.228).

Parçada, kurallı cümleler tercih edilmiştir, bu durum metnin öğrenciler tarafından anlaşılabilirliğini kolaylaştıracaktır. Metnin konusuna uygun olarak; ““ mektep, ahali reçete, kuzukulağı, yemlik, madımak, ebegümeci, gök kubbe, senfoni, abdest, hatmi, kızılıcık, kuşburnu, iğde, biat, zikir, maneviyat, aktar” gibi sözcükler kullanılmıştır. Ayrıca metnin anlatımında, öznel ve nesnel ifadeler de bulunmaktadır. Metinde kahraman bakış açısı kullanılmıştır.

2.Tema/İzlek

Metinde tema, doğada vakit geçirmek ve doğanın güzelliklerini takip etmektir. Konu ile izleğin uyum içinde olduğu gözlemlenmiştir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen, doğa ve insan ilişkilerini her dönemde canlı tutabilmek, çağımızın hastalığı olan teknolojiye düşkünlüğü bir kenara bırakıp kendimizi doğaya bırakmak ve doğanın güzelliklerinden yararlanmaktır.

4.Karakterler

Metnin başkahramanı yazarın kendisidir. Yazar, metinden hareketle tüm insanlara seslenmektedir. Kirlara çıkıp var olan yeşilliği, doğa harikalarını keşfetmemizi ve onlardan faydalanmamızı öğütlemektedir.

5.Çevre

Metnin geniş çevresi, doğadır.

“Kar Tanesinin Serüveni” Metni

1.Tema/İzlek

Metnin teması, bir kar tanesinin nasıl meydana geldiğidir. Dolayısıyla konu ve izlek uyumludur.

2.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, doğada meydana gelen birden fazla yağış türünün olduğu ve her birinin oluşumunun farklı şekillerde olduğu iletidir.

3.Karakterler

Metnin kahramanları, küçük bir kar tanesi ve avucunun içine kar tanesini alan çocuktur. Çocuk, karın nasıl meydana geldiğini öğrenmek istediğini sormuştur kar tanesine. Kar tanesi ise sudan buharlaşarak nasıl kara döndüğünü anlatmıştır çocuğa. Çocuk doğa olaylarına ve çevreye duyarlı bir birey olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.Çevre

Metnin geniş çevresi, gökyüzüdür.

“ Ben Bir Çınar Ağacıydım ” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metinde sanatlı söyleyişlere yer verilmemiştir. Metnin dili sade, anlatımı yalındır. Parçada, kurallı cümleler tercih edilmiştir, bu durum metnin öğrenciler tarafından anlaşılabilirliğini kolaylaştıracaktır. Metnin konusuna uygun olarak; “şeneltmek, böğür, sündürmek, can suyu, yel “gibi sözcükler kullanılmıştır. Ayrıca metnin anlatımında, öznel ve nesnel ifadeler de bulunmaktadır. Metinde kahraman bakış açısı kullanılmıştır.

Metnin tamamında sanatlı söyleyişi gerçekleştirmek için kişileştirme, konuşturma ve benzetme sanatları kullanılmıştır. Bu sanatlı kullanımlar, metnin öğretim amaçlı kullanıldığı sınıf düzeyi tarafından anlaşılabilirliğini kolaylaştırmak adına derse katkı sağlamıştır.

2.Tema/ İzlek

Metin, yaşamımız için çok büyük önem taşıyan doğanın ve onun içinde barındırdığı varlıkların korunması, onlara zarar verilmemesinin ne kadar önemli olduğunu doğadaki varlıklardan birinin diliyle anlatması açısından “Çocuk Dünyası” temasıyla uyumlu bir nitelik göstermektedir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti; doğada tıpkı insanlar gibi yaşamını sürdüren varlıkların olduğunu ve bu varlıkların en iyi şekilde korunması gerektiğini bilmektir. Çünkü bu varlıkların hayatı da en az bizimkiler kadar önemli olup yaşantımızı en iyi şekilde

sürdürmemiz için gereklidir. Bu sebeple doğada yer alan hiçbir canlıya zarar vermemeli ve her zaman o canlıları korumak için elimizden geleni yapmalıyız.

4.Karakterler

Metinde gerçekleşen olaylar bir çınar ağacının anlatımıyla aktarılmaktadır. Çınar ağacı yaşanan durumları tıpkı bir insan gibi duygularıyla yer yer üzülerek yer yer sevinerek anlatmıştır. Çınar ağacı dışında sapanlı çocuk, sarı saçlı çocuk, sarı saçlı çocuğun babası, eşek, yavru kuşlar ve kuşların anneleri metindeki karakterler kadrosunda yer almaktadır.

5.Çevre

Metnin dar çevresi, herhangi bir şehirde bilinmeyen bir mahallenin bahçesinde yer alan bir çınar ağacıdır.

3.1.2. Ortaokul 6.Sınıf Türkçe Ders Kitabında İncelenen Metinlerin Çocuğa Göreliliğinin Değerlendirilmesi

1.Tema Biz Ve Değerlerimiz

“Affet Babacığım” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metinde sanatlı söyleyişe yer verilmemiştir. Metnin dili sade, anlatımı yalındır. Metnin anlatımını akıcı hale getiren ve anlamı güçlendiren kalıplaşmış ifadeler yer verilmiştir. “bağları koparmak, rest çekmek, göze alamamak, dünyası başına yıkılmak, çürümeye yüz tutmak, yola koyulmak” gibi deyimler metinde kullanılan kalıplaşmış ifadelerdir. Ayrıca, hem öznel ifadeler hem de nesnel ifadeler yer verilmiştir: “ Saatler süren yolculuktan sonra dağ evine ulaşılar”(Nesnel anlatım, s.2). “Gururu incinmişti, içi yanıyordu”(Öznel anlatım, s.3).

Metinde, iki cümle dışında, cümlelerin tamamı kurallıdır. Bu durum, metnin öğrenciler tarafından anlaşılmasını kolaylaştıracaktır. Az sayıda devrik cümle kullanımı ise metnin anlatımını tekdüzeliğe kurtarmıştır. Metinde konuşma cümlelerine yer verilmiştir, bu cümleler karakterlerin taşıdıkları özelliklere uygun şekilde oluşturulmuştur.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, değerlerimiz doğrultusunda aile büyüklerimize gereken özenin ve önemin gösterilmesidir, saygı değeridir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, başta anne babamız olmak üzere aile büyüklerimizle, görmek istediğimiz bir muameleyle iletişim kurmak, onları üzecek kaba söz ve davranışlardan uzak durmak gerektiğidir.

4.Karakterler

Metnin başkarakteri, yatalak bir ihtiyar adamdır. Olaylar başkarakterin etrafında yaşanır. İhtiyar bir baba olarak karşımıza çıkan yaşlı adam, yatalak ve mahzun bir hastadır. Metinde yer alan yardımcı karakterler, karı koca olan bir çift ve bu çiftin çocukları minik Can'dır. Karı koca görünüşte mutlu bir yuvaya sahip, birbirlerini seven bir çifttir. Kadın erkek üzerinde baskın, sözünü geçiren bir karakterdir. Oğulları Can, iyi niyetli, büyüklerini sevip sayan bir çocuktur. Can karakteri, çocuk okurların kendini bulabilecekleri bir yaş grubu olduğu için, onlara örnek teşkil edebilecek bir karakterdir.

Metindeki karakterlerin bazı özellikleri öğrenciler açısından olumlu nitelikte iken bazıları olumsuz niteliktedir. Olumlu özellikler, Can karakterinin düşünceli ve sağduyulu bir çocuk olmasıdır. Bu özellikler öğrencinin kişilik gelişimini olumlu anlamda etkileyecektir.

Öğrenci, metindeki Can karakteriyle özdeşleşebilir. Bu özdeşleşme sonucunda öğrencinin, değerlerimiz konusunda fikir sahibi olabileceği öngörülebilir.

Sonuç olarak metnin karakter kadrosunda yer alan yatalak baba, karı-koca ve Can adlı kahramanlar, öğrencilerin fiziksel/zihinsel/psikomotor gelişimlerini olumlu yönde etkileyecek niteliklere sahiptirler. Bu anlamda metnin 6.sınıf Türkçe ders kitabında yer alması öğrencilerin gelişimi açısından olumludur.

5.Çevre

Metnin geniş çevresi, ismi bilinmeyen bir şehir, dar çevresi ise bu şehirde bir evdir.

“Dostlar Beni Hatırlasın” Metni

1.Dil ve Anlatım

Hece ölçüsünün kullanıldığı şiirde, ahengi ve ritmi sağlayan ses benzerliklerine yer verilmiştir:

“Ben giderim adım kalır,

Dostlar beni hatırlasın.

Düğün olur, bayram gelir,

Dostlar beni hatırlasın.

...uçar

...göçer

...geçer

...ayrılacak

...ocak

...kucak" (s.4)

Şiir dilinin özelliği gereği metinde, kısa ve anlam yoğunluğu olan cümleler, benzetmeli ve sanatlı söyleyişler kullanılmıştır. Anlam yoğunluğu olan ve nesir dilinden farklı olan cümle kurguları da dikkatimizi çeker: "Ay dolanır yıllar geçer. "cümlesi buna örnektir. Şiir türünde sık karşılaştığımız devrik cümle kullanımı bu metinde alışlagelenin tersine birkaç yerle sınırlı kalmıştır. İncelenen metinde öğrencilere, "murat, han, göçmek, konmak, ikindi" gibi konuyla ilişkili kavramlar sunulmuştur. Şiirde sanatsal söyleyişlerin kullanıldığı yerler de bulunmaktadır:

"Can kafeste durmaz uçar,

Dünya bir han, konan göçer." (Benzetme sanatı, s.4)

"Ay dolanır yıllar geçer." (Kişileştirme sanatı, s.4)

2.Tema/İzlek

Metnin teması, biz ve değerlerimiz teması altında vefa duygusudur.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, sadece dünyada değil öldükten sonra anılma isteğini dile getirme amacıyla, öldükten sonra yaptıklarıyla hatırlanma isteğidir.

4.Karakterler

Karakter analizi, olay çevresinde oluşan edebi metinlerin yapı unsuru olduğundan, şiir türünde karakter analizi yapılamaz.

5.Çevre

Mekân analizi, olay çevresinde oluşan edebi metinlerin yapı unsuru olduğundan, şiir türünde çevre analizi yapılmaz.

“Sevmenin Ölçüsü Ölçsüz Sevmektir” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metinde sanatlı ifadeler yer verilmemiş, sade bir anlatım tercih edilmiştir. Metnin konusuna uygun olarak parçada “yüksünmek, dirlik, özveri, hemşehri” gibi sözcükler kullanılmıştır. Kalıplaşmış ifadeler, veciz sözlere ve atasözlerine yer verilmemiştir.

Bir cümle dışında cümlelerin tamamı kurallıdır. Kurallı cümlelerin tercih edilmesi öğrencilerin metni anlamasını kolaylaştıracaktır.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, temel değerlerimizden biri olan sevgidir. Sevgi ruhsal bir gereksinimdir, insanın kendini gerçekleştirmesini sağlar. Konu ile izleğin birbiriyle uyum içinde olduğu tespit edilmiştir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, her güzel şeyin temelinde sevginin olduğu ve sevginin de koşulsuz olduğudur.

4.Karakterler

Karakter analizi, olay çevresinde oluşan edebi metinlerin yapı unsuru olduğundan, öğretici metin türünde karakter analizi yapılamaz.

5.Çevre

Mekân analizi, olay çevresinde oluşan edebi metinlerin yapı unsuru olduğundan, öğretici metin türünde çevre analizi yapılmaz.

“Aslan, Tilki, Bir De Geyik” Metni

1.Dil ve Anlatım

Çeviri metnin dil ve anlatım özelliklerini değerlendirmek uygun değildir.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Biz ve Değerlerimiz” başlığı altında kendini tanımadır.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, gururu okşayan bir şey duyulduğunda tehlikenin farkına varılamamasıdır. Kendilerini yeterince tanımayanlar, her güzel söze aldanıp sonunu düşünmeden hareket ederler.

4.Karakterler

Metnin karakterleri, aslan, tilki ve geyiktir. Fabllarda hayvanlar, bitkiler ve cansız varlıklar konuşturulmakta, onlara insan özellikleri yüklenmektedir. Geyik, saf, çevik, kibirli ve hayalperest bir canlıdır. Tilki, kurnaz, akıllı, soğukkanlı ve çıkarıcı bir karakterdir. Aslan ise, yaşlı, hasta, lider ve ahmak bir karakterdir. Bu karakterlerin taşıdıkları olumlu ve olumsuz özellikler çocuk okurlarda etki bırakacaktır çünkü çocuklar hayvanların ya da bitkilerin konuşturulduğu yazıları dikkatle takip ederler.

İrdeleyen, eleştiren, alay eden, doğru yolu ima eden yaklaşımları ile fabl türünün kendine özgü bir yapısı vardır. Çocukların hayvanlara karşı duydukları ilgi, kitapları onlar açısından daha cazip hâle getirmektedir. Kaldı ki çocuk, kitapta verilen mesajı anlamasa bile, hayvanlar vasıtası ile hikâyeye duyduğu ilgi, onda kitap okuma alışkanlığının kazanmasına yardım etmektedir. Öğrenciler, kendilerine verilen direkt öğütlerden rahatsızlık duymaktadırlar. Fabllarda öğütler direkt verilmediğinden, bu öğütlerin okuyucular tarafından daha kolay kabullenmeleri söz konusudur. Ayrıca fabllarda olaylar neden-sonuç ilişkisiyle geliştiği için, bu olaylar çocukların yorumlama gücünün gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Bu türde, karakter sayısının az olması, basit kurgu bulunması öğrencilerin konuyu daha rahat anlamalarını sağlayıcı unsurlardır (Ungan, 2015, s.5-6).

5.Çevre

Metinde geniş ve dar mekânlar yer almaktadır. Parçada olaylar, bir ormanda ve mağarada geçmektedir.

“Bal Gibi İsim Tamlaması” Metni

1.Dil ve Anlatım

Kısa cümlelerin kullanıldığı metinde, yalın bir anlatım egemendir. Öğrencilere yeni kavramlar öğretilmeye çalışılmış, böylelikle öğrencilerin kavramsal gelişim süreçlerinin desteklenmesi amaçlanmıştır. Bu kavramlara örnek olarak “iftihar, yama, eylem, gayret,

zerre, nispet, müsaade, nihayet, yakut, afsunlanmak, kazara, müsvedde, muzaffer, sahici” sözcüklerini sıralayabiliriz. Metin kurallı cümlelerden oluşmaktadır ve parçada söz sanatlarına yer verilmemiştir.

Metinde çok fazla olmamakla birlikte kalıplaşmış sözcük kullanımına da yer verilmiştir. “bal gibi”(s.13), “diline dolanmak”(s.13), “sinirine dokunmak”(s.13), “meydan okumak”(s.11) parçada kullanılan deyimlerden bazılarıdır.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, temel değerlerimizin başında gelen çalışmak ve başarmak ilkesidir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, kişi isterse ve azmederse kötü gidişatını engelleyip her türlü durumu lehine çevirebilir ve başarının önündeki engelleri yıkar düşüncesidir.

2. Tema Milli Mücadele Ve Atatürk

“Mustafa Kemaller Tükenmez” Metni

1.Dil ve Anlatım

Şiir diliyle, şiir türünün anlatım olanakları ile yazılan bu metinde kısa cümlelerin olması ve dizelerin serbest ölçülü olması, metnin türün özelliklerini yansıttığını göstermektedir. Şiirde bir duygu ve düşünce coşkusu, anlam yoğunluğu vardır. İşlenen Milli Mücadele ve Atatürk konusu, dilimizin anlam olanakları, benzetmeler ve sanatlı anlatımlar ile sunulmuştur. Cümleler, çocuğun anlamlandırabileceği düzeydedir. Şiirde geçen sanatlı söyleyişe örnek olarak, “Kutsal bir ateşim ki ben sönmez”(benzetme, s.15) cümlesi verilebilir.

Devrik cümle kullanımı şiir türünde sık karşılaşılan bir durumdur. Bu şiirde de devrik cümle kullanımı üç yerde gözümüze çarpar: “Tükenir elbet.”, “Ben de etten kemiktendim elbet.”, “Ben de bir gün geçecektim elbet”(s.15). Devrik cümle kullanımı anlatımı tekdüzelikten çıkarmıştır. Şiirde gündelik dilde kullanılan sözcüklere yer verilmiş, yer yer sıfatlar ve ikilemeler kullanılmıştır, fakat kalıplaşmış söz gruplarına yer verilmemiştir.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Milli Mücadele ve Atatürk” tema başlığı altında Atatürk sevgisidir.

3.İleti

Metinle verilmek istenen ileti, dünyadaki her şeyin yitip gideceği fakat Mustafa Kemal ruhunun bir ateş gibi sönmeden kardeşlikle, bilimin ve yapıcılığın aydınlığında ve yepyeni buluşlarla sürüp gideceğidir.

“ Şehit Bacı ” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metnin dili sadedir, anlatımı yalındır. Metinde sanatlı söyleyişlere yer verilmemiştir. Kalıp söz kullanımına iki örnek (yola koyulmak, gurur duymak) dışında rastlanmamıştır. Parçada “ kışla, cephe, üvendire, koşulmak, kağı, yadigâr, alaca, hüviyet, sefer, car, alaca ve kafele ” gibi metnin konusuna uygun kelimeler kullanılmıştır.

Metinde sanatlı söyleyişi artırmak için kullanılan söz sanatlarına birkaç cümle dışında yer verilmemiştir. Kullanılan bu söz sanatları kişileştirmeden ve benzetmeden öteye gidememiştir: “ Kar, adeta düşman çizmeleriyle kirlenen toprağın ayıbını örtmek istercesine yağıyordu. ” (Kişileştirme, s.16), “ İhtiyar gazi, başını havaya kaldırmış gökyüzünü incelerken yüzünde bir endişe bulutu dolaşıyor, sanki yılların yüzüne çizdiği çizgiler daha da fazlalaşıyordu. ” (Benzetme, s. 17), “ Kurt ulumaları gecenin sessizliğini yırtarken ruhlara bir ürperti vermeye başladı” (Kişileştirme, s. 17).

2.Tema/ İzlek

Metnin teması, “Milli Mücadele ve Atatürk” tema başlığı altında kahramanlıktır.

3.İleti

Metinde verilmek istenilen ileti; milli mücadele döneminde vatani için varını yoğunu ortaya koymuş birçok isimsiz kahramandan biri olan Şehit Bacı’nın yurdunu savunmak adına yaptıklarının unutulmaması ve bu uğurda kendini feda eden bütün kahramanların örnek alınması gerektiğidir. Bütün Türk milleti sahip oldukları bu toprakların varlığını kimlere borçlu olduklarını unutmamalı ve bu vatanın daim kıymetini bilip vatanını korumak için günün koşullarının gerektirdiği gibi davranmalıdır.

4.Karakterler

Metinde başkahraman Şehit Bacı takma adıyla yer alan Şerife Kadın’dır. Şerife Kadın, vatani için emek veren sayısız kahraman arasından bir tanesidir. Kendisi, cepheye top güllelerini küçücük kızıyla birlikte soğuk kış koşullarında taşıyacak kadar cesaretli ve

vatan sevdalısı bir kadındır. Şehit Bacı dışında metinde, cepheye gülle taşıyan kadınlar ve bu kadınlara bilgeliğiyle yardım eden, birçok savaşa katılmış İhtiyar Gazi; fırtına sonrası cepheye taşıyanları bulan askerler de yer almaktadır. Karakterler, Türk ruhunun nasıl bir karaktere sahip olduğunu örnekleme bakımından önemli görülmektedir.

5.Çevre

Metnin dar ve geniş çevresini İnebolu ve Kastamonu oluşturmaktadır.

“Atatürk Öğretmenler Birliği Kurultayında” Metni

1.Dil ve Anlatım

Öğretici nitelikte kaleme alınan metinde topluluğa seslenilmiştir. Metnin cümleleri, açık, yalın, akıcı ve etkileyicidir. Metinde kısa hitap cümleleri kullanılmış, metin, etkili, heyecanlı ve açık cümlelerle bitirilmiştir.

Parçada bilgilendirici tarzda bir anlatım tercih edilmiştir. Metin, kurallı cümlelerden oluşturulmuş fakat metinde kalıplaşmış sözcük ile ifadelere ve devrik cümle kullanımına yer verilmemiştir. Metnin teması ile ilişkili olarak parçada çocuklara kazandırılacak kavramlara da yer verilmiştir. Bu kavramlar, “cumhuriyet, eğitim, kurultay, başarı, izlenice, irfan, seciye” gibi kavramların bulunduğu sözcüklerdir. Parça, kurmacadan uzak, tarihte yaşanmış bir durumu anlatmaktadır.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Milli Mücadele ve Atatürk” tema başlığı altında, Atatürk’ün eğitime bakışıdır.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, ülkemizdeki askerlik, siyaset ve yönetim alanında yapılan devrimlerdeki başarının; öğretmenlerin toplumumuzda ve düşünce yaşamımızda yapacakları devrimlerdeki başarılarıyla gerçekleşeceğidir. Cumhuriyet öğretmenlerden, “fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür” kuşaklar ister.

“Hasan Ali Yücel’in Türk Gençliğine Seslenişleri” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metnin dili sadedir, anlatımı yalındır. Metinde sanatlı söyleyişlere yer verilmemiştir. Bu doğrultuda metinde, öğrencilerin ilk defa karşılaşmış olabilecekleri “ilke, ülkü, istikbal,

gürbüz, özdeş, devrim, çağdaş, demeç” gibi kelimelerin yer aldığı görülmektedir. Kullanılan bu yeni kelimelerle öğrencilerin kavramsal gelişim süreçlerinin desteklenmesi amaçlanmıştır. Metinde, kavramsal gelişimi desteklemek amacıyla kullanılmış olan yeni kelimelerin dışında günlük konuşma dilinde yer alan sözcüklerin tercih edilmesiyle cümlelerin kurulduğu da görülmüştür. Bu kullanımla metne yalın bir anlatımın egemen olduğu belirlenmiştir.

Metnin türü gereği metinde, sanatlı söyleyişi artırmak için kullanılan söz sanatlarına ve Türkçenin söz varlığı ile söyleyiş güzelliğini yansıtan kalıplaşmış sözcük ve sözcük gruplarına yer verilmemiştir. Metin öğretici nitelikte olup, tarihte yaşanmış bir olay hakkında bilgi vermeyi amaçladığı için öğretici nitelikte karşımıza çıkmaktadır.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Milli Mücadele ve Atatürk” tema başlığı altında, Atatürk ve Türk gençliğidir. Bu temayla birlikte, vatan-millet ile milli birlik ve beraberlik alt teması da işlenmiştir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, Türkiye Cumhuriyeti’nin geleceğinin, vatanını ve milletini seven, bilimin ışığında ilerleyen gençlere emanet olduğudur. Vatan ve millet her şeyden önde tutulmalı, şehitlerimizi ve gazilerimizi sevgi ve saygıyla anmalıyız. Milli birlik ve beraberlikle ülkemizin bütünlüğünü her daim korumalıyız.

3.Tema Dünya ve Çevre

“İnnisfree’deki Göl Adası” Metni

1.Tema/İzlek

Metnin teması, her gün iç içe yaşadığımız doğadır.

2. İleti

Metinde verilmek istenen ileti, insanın tüm sıkıntı ve dertlerden kaçıp doğada huzuru bulma isteğidir.

“Güneş Nasıl Çalışır” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metinde karşıdakiyle konuşuyor hissi verilmiş, içten, samimi ve doğal bir anlatım tercih edilmiştir. Düşünce yazısı planı ile mizahi bir dil kullanılarak oluşturulmuştur. Metnin türü gereği sözcükler genelde terim anlamlarıyla kullanılmıştır: “güneş, kömür, enerji, sıcaklık” gibi sözcükler kullanılan bu terim anlamlı sözcüklere örnek verilebilir.

Metinde, dilimizin güzelliklerini yansıtan edebi ve estetik zevk uyandıracak sanatsal ifadelere yer verilmemiştir. Parça, samimi ve doğal bir anlatımla kaleme alınmış olmasına rağmen parçada devrik cümle kullanımına rastlanmamıştır. Metnin sadece bir bölümünde kalıplaşmış ifadeye yer verilmiştir: “ortaya koymak”(s.25).

2.Tema/İzlek

Metnin teması, yaşamımızı sürdürmeye yardımcı olan evrendir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, evrendeki her şeyin insanların hizmetine sunulduğu gerçeğinden hareketle diğer varlıklar gibi güneşin de kendine has bir işleyişinin olduğudur.

“Akdeniz’le Röportaj” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metinde akıcı bir dil kullanılmakla birlikte benzetmelerin, önadların, betimlemeli söyleyişlerin kullanıldığı cümleler de vardır:

“-Ah yavrum ah, dedi. Belli ki duygulandı. Mavi gözlerinden sisli dumanlar yükseldi. Bir süre sessizce bekledi. Biraz sonra toparlanıp sözlerine devam etti.”(s.28)

Parçada, edebi değeri olan sanatlı söyleyişler de bulunmaktadır. Metin de küçük bir kız ve Akdeniz arasında geçen konuşmalar denizin kişileştirilmesiyle anlatılmaktadır. Denizin konuşması söz konusu olamayacağından, denize insana ait özellikler verilmiş, kişileştirme sanatı kullanılmıştır.

Metinde devrik cümle kullanımına rastlanmamış, konuyla ilişkili yeni sözcükler ve kavramlar sunulmuştur: “yelkenli, gel-git, hobi, fobi” bu kavramlardan bazılarıdır.“Göğsü kabarmak”(s.28), “Su gibi aziz ol.”(s.28) sözcük grupları metinde kullanılan kalıplaşmış öğelerdir.

2.Tema/İzlek

Metinde tema, “Doğa ve Çevre” başlığı altında doğa güzellikleridir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, içinde yaşadığımız çevrede neler olup bittiğinin farkına varmak, doğal çevremizi oluşturan en büyük parçalardan biri olan denizlerimizin özelliklerinden haberdar olmak, çevre bilinci ve doğa sevgisi kazanmaktır.

4.Karakterler

Metnin kahramanları, Akdeniz ve röportaj yapan küçük bir kızdır. Küçük kız denizlerle ve Akdeniz ile ilgili sorularını yöneltmiştir, Akdeniz ise kendine sorulan soruları cevaplamış, kendi suyunun özelliklerinden bahsetmiştir. Konuşurma sanatının kullanıldığı metinlerin, çocukların dikkatini çekmeyi daha çok başardığı tespit edilmiştir.

5.Çevre

Metnin geniş çevresi Akdeniz’dir. Metinde, işlenen temayla bağlantılı olarak doğal çevreyle ilişkili ortamlara yer verilmiş, doğal çevre karşımıza sıklıkla çıkmıştır. Küçük bir kız çocuğunun doğal çevreye, denize olan merakı, metinde anlatılan denizler, balıklar, rüzgâr, fırtına, tsunami gibi doğal olaylarla giderilmiştir. Bu metnin, çocuğun hem doğal çevreye olan sevgisini artırma hem de doğal çevreye duyarlı bir birey olarak yetişmesini sağlaması açısından olumlu bir örnek teşkil edeceği öngörülmektedir.

“Muhteşem Karıncalar” Metni

1.Tema/İzlek

Metnin teması, “Dünya ve Çevre” tema başlığı altında hayvanlardır. Hayvan türlerinden karıncalar hakkında bilgi verilmiştir.

2.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, doğal çevremizde görmeye alışık olduğumuz karıncaların yaşamlarının çok da boş geçmediği, onların da hayatlarını sürdürebilmek adına üzerlerine düşeni yapıp çalıştıklarıdır. Nitekim dünyada varlığını devam ettirmek isteyen her canlı bir şekilde çalışacaktır. Karıncaların her bir türünün farklı görevleri vardır, onlar görevlerini yerine getirdikçe yaşam zinciri dönmeye devam edecektir.

4.Tema Milli Kùltürümüz

“Çayda Çıra” Metni

1.Dil ve Anlatım

Kısa cùmlelerin kullanıldığı metinde, yalın bir anlatım vardır. Öğrencilere yeni kavramlar öğretilmeye çalışılmış, böylelikle kavramsal gelişim süreçleri desteklenmiştir. “çay (akarsu), çıra, cùmbüş, meşale” kelimeleri bu kavramlara örnek teşkil etmektedir.

Metinde devrik cùmle kullanımlarına çok az yer verilmiştir. “Köyün güzel kızları, delikanlıları, taze gelinler, oyunu, cùmbüşü sevenler toplanmışlar alana.”(s.31)“Yanıyor sıra sıra. Gezerim ardı sıra”(s.32) “Çayda çıra demişler adına, doyum olmaz seyretmenin tadına.”(s.32) Parçada Türkçenin söz varlığını ve anlatım zenginliğini yansıtan kalıplaşmış ifadelere yer verilmiştir. “kötüye yormak, dizlerinin bağı çözülmek, aydınlığa boğmak, öne düşmek” parçada kullanılan kalıplaşmış ifadelerdendir. Parçada kullanılan sanatlı söyleyişler benzetmelerden ibarettir. Örneğin; Yârim keklik ben avcı”(Benzetme, s.32).

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Milli Kùltürümüz” tema başlığının altında geleneklerimizdir. Çayda Çıra türküsünün geleneğimizdeki yeri anlatılmıştır.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, günümüzde varlığını devam ettiren geleneklerimizin geçmişte ne koşullarda oluştuğunu anlatmak, milli ve kültürel değerlerimiz hakkında bilgi sahibi olup şuurlu bireyler yetiştirmektir.

4.Karakterler

Metnin başkahramanları, köyün ağası, ağanın oğlu, oğlanın nişanlısı, oğlanın annesi Pembe Hatun ve köyün diğerkızları ve delikanlılarıdır. Köyün ağası ve eşi köyün ileri gelen zenginlerinden olup çocuklarının mutluluğunu istemektedirler. Ağanın oğlu da civar köyden bir kızla nişanlanmış, halinden memnun bir karakterdir. Karakterler, çocukların sosyal hayatta çevrelerinde benzerlerini görebilecekleri türdendir.

5.Çevre

Metnin dar çevresi, Elazığ’ın Hörsenk çayı kıyısında yer alan bir köydür.

“Bizimki Türkçe Sevdası” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metnin dili sadedir, anlatımı yalındır. Metinde sanatlı söyleyişlere yer verilmemiştir. Yeni kelimelerle öğrencilerin kavramsal gelişim süreçlerinin desteklenmesi amaçlanmıştır. Metinde, kavramsal gelişimi desteklemek amacıyla kullanılmış olan yeni kelimelerin dışında günlük konuşma dilinde yer alan sözcüklerin tercih edilmesiyle de cümlelerin kurulduğu görülmektedir. Bu kullanımla metne yalın bir anlatımın egemen olduğu belirlenmiştir. Metinde çoğunlukla kısa ve anlaşılır cümlelerin kurulduğu görülmüştür.

Parçada sanatlı söyleyişlere ve devrik cümle kullanımına yer verilmemiş, Türkçenin söz varlığını ve söyleyiş güzelliğini yansıtan kalıplaşmış söz gruplarına sadece iki yerde yer verilmiştir. Bunlar, “ eli kalem tutmak ” ve “ özen göstermek ” deyimleridir.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, kendi varlığımızı korumamıza yardımcı olan dilimizdir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, dilimizi korumanın ve ona sahip çıkmanın gerekliliğidir. Bunu gerçekleştirmek için de dilimizi yabancı dillerin etkisinden kurtarmamız gerekmektedir.

“Anadolu’da Renkler Üstüne” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metnin dili sadedir, anlatımı yalındır. Metinde sanatlı söyleyişlere yer verilmemiştir. Bu doğrultuda metinde, öğrencilerin ilk defa karşılaşmış olabilecekleri “yeğîn, murat, desen, tezgâh, gergef, uçkur, peşkir, mazı, mazı, ala, boz, gonca, cümbüş” gibi kelimelerin yer aldığı görülmektedir. Kullanılan bu yeni kelimelerle öğrencilerin kavramsal gelişim süreçlerinin desteklenmesi amaçlanmıştır.

Parçada, anlatımı güçlendirmek için kalıplaşmış söz gruplarına yer verilmiştir: “dile gelmek”, “ele avuca sığmamak”, “meydana getirmek” ifadeleri metinde kullanılmış olan deyimlerdir. Parçanın içinde yer alan şiirde ve parçanın bazı bölümlerinde devrik cümleler kullanılmıştır. “Renkler sıra sıra çıkmış karşıma, Yeni girmiş on üç, on dört yaşına, Gönlümü doldurdu sümbülün moru, Akzambaklar açmış bak iri, laleler, nergisler, süsler baharı.”(s.36). “Renkler çağırır düğünlerde, renkler sergilenir bayramlarda,

seyranlarda.”(s.36). “Hani bir hikâye anlatırlar mutluluk üstüne.”(s.36). “Bir görüntüdür ancak görebilenler için.”(s.36) . Metinde düşünceyi geliştirme yollarından benzetmeye ve örnek göstermeye yer verilmiştir.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, milli değerlerimizin öğelerinden olan kültürümüzdeki renklerdir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, milli kültürümüzü temsil eden öğelerin neler olduğu hakkında bilgi ve fikir sahibi olmak, renklerin de bir dili olduğunu bilmek ve bu renklere geçmişte yapıldığı gibi şimdi de sahip çıkmaktır.

“Evliya Çelebi” Metni

1.Dil ve Anlatım

Kısa cümlelerin kullanıldığı metinde, yalın bir anlatım egemendir. Öğrencilere konuyla ilişkili olarak yeni kavramlar öğretilmeye çalışılmış, böylelikle öğrencilerin kavramsal gelişim süreçleri desteklenmiştir. “derviş, evliya, yüce, Enderun, hat, seyahat, medrese, tezhip, folklor, hafız, rakkas, lisan, havadis, hazırcı, cazibe, hoşsohbet” kelimeleri bu kavramlara örnek teşkil etmektedir.

Parçada, Türkçenin söz varlığını ve anlatım zenginliğini yansıtan kalıplaşmış ifadelere sadece bir yerde yer verilmiştir. “yanıp tutuşmak” sözcük grubu, parçada kullanılan tek kalıplaşmış ifadedir. Metin türü gereği metinde, devrik cümle kullanımı tercih edilmemiş, anlatım kurallı cümlelerle sağlanmıştır.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Milli Kültürümüz” tema başlığı altında Tarihi Şahsiyetler ’dir.

3.İleti

Metinde verilmek istenilen ileti; tarihsel süreçte Türk milletinin hafızasında yer eden birçok şahsiyetin olduğu ve bu şahsiyetlerden biri olan Evliya Çelebi’nin milli kültürümüz ve değerlerimizi yaşatma ve ölümsüzleştirmede paha biçilemez bir öneminin olduğudur. Bütün Türk milleti sahip oldukları bu değerlerin varlığını kimlere borçlu olduklarını unutmamalı ve bu değerlerin her daim kıymetini bilip onları korumak için koşulların gerektirdiği gibi davranmalıdır.

“23 Nisan” Metni

1.Dil ve Anlatım

İncelenen metinde öğrencilerin sözcük dağarcığını geliştirmek amacıyla konuyla ilişkili kavramlara ve sözcüklere yer verildiği görülmektedir: “ meclis, saçmak, çetin, emel, ermek” sözcükleri bu kavramlara örneklerdir. Metnin türü şiir olmasına rağmen metinde sadece bir yerde devrik cümle kullanımı göze çarpar: “ O günde erdik sana.”(s.39)

Şiir türünde görmeye alışık olduğumuz estetik zevk uyandıracak sanatsal söyleyişlere bu parçada yer verilmemiştir. Sadece bazı bölümlerde anlatımı güçlendirmek amacıyla benzetmelerden faydalanılmıştır: “Nice çetin yollardan geçip, kavuşup geldik.”(s.39) Ayrıca metinde, kalıplaşmış sözcük ve sözcük gruplarına, vecizelere ve atasözlerine de yer verilmediği saptanmıştır.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Milli Kültürümüz” tema başlığı altında 23 Nisan coşkusudur.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, 23 Nisan 1920’den bu yana vatanımıza armağan edilen hürriyetin en kutsal egemenlik olduğudur. Bağımsızlığımızı kazanmak için nice çetin yollardan geçsek de Türk milleti alnının akıyla tüm zorlukların üstesinden gelmiş ve bu zaferi omuzlamıştır.

5.Tema Vatandaşlık Bilinci

“Görevini Unutan Saat” Metni

1.Dil ve Anlatım

Kısa cümlelerin kullanıldığı metinde, yalın bir anlatım egemendir. Öğrencilere yeni kavramlar öğretilmeye çalışılmış, böylelikle öğrencilerin kavramsal gelişim süreçleri desteklenmiştir.

Metinde Türkçenin söz varlığını ve anlatım zenginliğini yansıtan kalıplaşmış ifadeler yer verilmiştir. “ sorumlu tutmak, durumdan vazife çıkarmak, mesuliyet almak, elini taşın altına koymak, vebal altında kalmak, sorumluluk düşmek” ifadeleri bu kullanımlara örneklerdir.

Metnin bazı bölümlerinde devrik cümlelerden faydalanılmıştır: “Saat, arkadaşı rüzgârın gidişini umursamadı bile.”(s.42) “ Güneş küsmüştü saate.”(s.43) “ Tek başına kalmıştı bizim saat.”(s.42). Bu kullanımlar, çocuğun rahatlıkla fark edebileceği devrik cümle kullanımlarıdır. Metnin türü masal olduğu için, estetik zevk uyandıracak sanatsal ifadeler metnin tamamına yayılmıştır. Parçanın genelinde kişileştirme sanatı kullanılmıştır, çünkü cansız bir varlık olan saat kulesine insan özelliği verilmiş, saat kulesi doğadaki canlılarla konuşmuştur.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Vatandaşlık Bilinci” tema başlığı altında sorumluluk bilincidir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, insanın sorumluluklarının farkında olması, eğer sorumluluklarını yerine getirmezse mutsuz olup yalnız kalacağıdır. Asıl mutluluk, tek başına değil, dostlarının arasında görevlerini yaptıkları zaman hissettikleri o güzel duygudur.

4.Karakterler

Metnin ana karakterleri; saat kulesi, rüzgâr, güneş ve yağmurdur. Saat kulesi, rahatına düşkün, işini umursamayan, uykuya düşkün fakat yalnız kaldıktan sonra da pişman olup sorumluluklarının farkına varan bir varlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Kulenin tersine, rüzgâr, güneş ve yağmur ise işini umursayan, sorumluluklarını yerine getiren, yalnız kalmayan varlıklardır. Hem iyi hem kötü kişilik örneklerinin metinde yer almış olması, çocukların iyi ve kötü özellikleri karşılaştırıp kendi gelişimlerinde tercih yapabilmeleri konusunda örnek teşkil edecektir.

5.Çevre

Metnin dar çevresi, Anadolu’nun ismi verilmeyen bir şehrinin küçük bir kasabasıdır. Metin sorumluluk bilinci teması altında, doğa olaylarına da değinmiştir. Günlük hayatta her gün karşı karşıya kaldığımız doğa olayları arasında olan rüzgâr, yağmur ve güneş doğal çevremizin olağan olaylarıdır. Metni okuyan çocukların doğaya olan merakını tetikleyeceği düşünülmektedir çünkü cansız varlıklara insan özellikleri verilerek anlatımda merak unsurunun ön plana çıkarıldığı görülmektedir.

“Çiftçinin Nasihati” Metni

1.Dil ve Anlatım

Serbest ölçünün kullanıldığı şiirde, ahengi ve ritmi sağlayan ses benzerliklerine yer verilmiştir:

“Bir akıllı çiftçi varmış;

Hem de pek de ihtiyarmış,

Bir gün çiftçi hastalanır,

Çocuklarını çağırır;

...yavrularım

...ihtiyarım

...dinlerseniz

...işsiz

...var

...çıkar

...ölür

...gömülür

...”(s.45)

Şiir dilinin özelliği gereği, kısa ve anlam yoğunluğu olan devrik cümleler ve benzetmeli söyleyişler kullanılmıştır. “Öleceğim ihtiyarım.”, “Kalmazsınız öyle işsiz”(s.45) cümleleri devrik cümle yapısındadır. “Ki çalışmak hazinedir.” (s.45) ifadesi de benzetme kullanımına bir örnektir. Metinde Türkçenin söz varlığını ve söyleyiş güzelliğini yansıtan kalıplaşmış söz gruplarına sadece bir yerde yer verilmiştir. Bu kullanım da “ Haydan gelen huya gider” atasözüdür.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Vatandaşlık Bilinci” tema başlığı altında çalışmaktır. Elden gelenle her zaman öğün olmayacağından çalışıp didinerek hayatımızı sürdürmemiz gerekir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, herkesin huzurla, mutlulukla yaşama isteğidir. Huzur ve mutlulukla yaşamak için de her birey üzerine düşeni yapmalı, hazır alışmamalı, azim ve gayretle çalışmayı elden bırakmamalıdır. Nihayetinde işleyen demir pas tutmayacaktır.

“Emeğin Değeri” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metinde, Türkçenin söz varlığını ve anlatım zenginliklerini yansıtan sözcüklere ve söz gruplarına yer verilmiştir. Bu doğrultuda konuyla ilişkili olarak metinde, “ emek, çalışmak, alın teri, kazanç, ekmek, mutluluk, huzur” gibi kelimelerin yer aldığı görülmektedir. Kullanılan bu kelimelerle öğrencilerin kavramsal gelişim süreçlerinin desteklenmesi amaçlanmıştır. Metinde, kavramsal gelişimi desteklemek amacıyla kullanılmış olan yeni kelimelerin dışında günlük konuşma dilinde yer alan sözcüklerin tercih edilmesiyle cümlelerin kurulduğu görülmüştür. Metinde Türkçenin söz varlığını ve söyleyiş güzelliğini yansıtan kalıplaşmış söz gruplarına yer verilmiştir. Bunlar, “ iğneyle kuyu kazmak, eyleme dökmek, üne kavuşmak, ele avuca sığmamak, emeği geçmek, alın teri dökmek” deyimleridir.

Parçada düşünceyi geliştirme yollarından örneklemeye başvurulmuştur. Metnin bazı bölümlerinde devrik cümlelerden faydalanılmıştır: “ Eline bir rulo alıp bütün yüzeyi beş dakika içinde sıvamaya benzemez tablo yapmak. Ressam her fırça darbesi için sanat zevkini, renk anlayışını, özenini ve sabrını koyar ortaya.”(s.46) “ O yüzden bu kadar güzeldir ekmek...”(s.47).

2.Tema/İleti

Metnin teması, “Vatandaşlık Bilinci” tema başlığı altında emektir. Emek olmadan yemek olmaz.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, insanların en basit işlerden en karmaşık işlere kadar her şeyi emek ve özenle yapması gerektiğidir. Emek, günlük hayatımızın en basit işlerinde bile vardır. Tarihte büyük uygarlıklar emekle var olmuşlardır. Sanatçılar, yazarlar ve şairler de ürünlerini emek vererek ortaya koymuşlardır.

“Sınıf Başkanı” Metni

1.Dil ve Anlatım

Kısa cümlelerin kullanıldığı metinde, yalın bir anlatım egemendir. Öğrencilere konuyla ilişkili olan kavramlar öğretilmeye çalışılmış, böylelikle öğrencilerin kavramsal gelişim süreçleri desteklenmiştir. “ demokrasi, demokrat, diktatör, meşrutiyet, mutlakıyet, ihtilal” sözcükleri bu kavramlara örnek teşkil etmektedir.

Metinde Türkçenin söz varlığını ve anlatım zenginliğini yansıtan kalıplaşmış ifadelere yer verilmemiştir. Metnin bazı bölümlerinde devrik cümlelerden faydalanılmıştır: “ Mehmet’i denemek için sormuştu sorusunu.”(s.48) “Demokrasi, kısaca halkın kendi seçtikleri tarafından yönetilmesidir, dedi Mehmet ayağa kalkarak.”(s.48) Bu kullanımlar, çocuğun rahatlıkla fark edebileceği devrik cümle kullanımlarıdır. Parçada, estetik zevk uyandırmak için kullanılan söz sanatlarına yer verilmemiştir.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Vatandaşlık Bilinci” tema başlığı altında seçme ve seçilme hakkıdır.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, bir toplumun seçme ve seçilme hakkını kullanarak kendi yöneticilerini kendisinin belirleyebileceğidir. Demokrasiyle yönetilmeyen toplumlarda kargaşa ortaya çıkar. Rüşvetle ya da halkı zorlayarak seçim kazanmaya çalışmak demokrasiyle bağdaşmaz.

4.Karakterler

Metnin başkahramanı, Mehmet’tir. Mehmet, kibar, çağdaş ve demokrattır. Diğer kahramanlar, öğretmen, Müfit, Necdet ve diğer sınıf arkadaşlarıdır. Öğretmen, Mehmet gibi demokrat ve çağdaş bir karakterdir. Necdet, kaba, anti demokrat ve düşüncesiz bir karakterdir. Müfit ise kendi halinde, ortama ayak uydurabilen, sakin bir karakterdir. Mehmet’in yansıttığı karakter tema başlığı olan Vatandaşlık Bilinci ile uyumludur. Karakterlerin çocuk olması, 6.sınıf öğrencilerinin yaş grubuna da hitap ettiğinden, çocukların kişiliklerle özdeşim kurabilmesinin daha rahat olacağı düşünülmektedir.

5.Çevre

Metnin dar çevresi, bir sınıfın içidir.

“Fuat Engin’le Tüketici Sohbetleri” Metni

1.Dil ve Anlatım

Kısa cümlelerin kullanıldığı metinde, yalın bir anlatım egemendir. Öğrencilere yeni kavramlar öğretilmeye çalışılmış, böylelikle öğrencilerin kavramsal gelişim süreçleri desteklenmiştir. “ ilkel, baro, vekâlet, ihtarname, kambiyo” bu kavramlara örnek olarak gösterilebilir. Verilen yeni kavramların, öğrencilerin seviyesinin üzerinde kalacağı öngörülmektedir.

Metinde bazı bölümlerde devrik cümle kullanımına yer verilmiştir. Bu kullanımlar, çocuğun rahatlıkla fark edebileceği devrik cümle kullanımlarıdır. “ Hak kayıpları ön plana çıkıyor tüketicilerin.”(s.51) “ Nasıl müracaat edilir size?”, “Bir defa bunu bilecek tüketici.”, “ Her gün yüzlerce konu çözüme ulaşıyor tüketici lehine.”, “ Pek çok uzmanlık alanı var bu tüketici hareketi içinde.”, “Taksitli, mesafeli, kapıdan satışlar ile yasanın diğer konularıyla da ilgileniyoruz tabii.”, “ Çok duyulan bir şey ayıplı mallar.”(s.52) “ Taksitli alışveriş yerleşik mağazalardan yapılırsa daha sağlam olur gibi geliyor bana.”, “ Senet kambiyo senedi özelliğini yitirir o zaman.”, “ Elinde değersiz bir kâğıt olur satıcının.”, “ Bağlarken söylemek istediğiniz bir ilave var mı Sayın Engin)”, “ Yeni bir programda buluşmak umuduyla diyorum sevgili dinleyenlerim.”(s.53). Metinde Türkçenin söz varlığını ve anlatım zenginliğini yansıtan kalıplaşmış ifadeler yer verilmemiştir.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Vatandaşlık Bilinci” tema başlığı altında tüketici bilincidir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, toplumumuzu tüketici bilinci konularında aydınlatmaktır. Bilinçli bir tüketici olmanın getireceği avantajlar ve kolaylıklar düşünülerek, insanların yaptıkları alışverişlerde bilinçli birer alıcı ve tüketici olmaları gerekmektedir.

6.Tema Sanat Ve Toplum

“Bir Zamanlar Anadolu’da Filminin Oluşum Süreci” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metnin dili sadedir, anlatımı yalındır. Metinde sanatlı söyleyişlere yer verilmemiştir. Bu doğrultuda metinde, öğrencilerin ilk defa karşılaşmış olabilecekleri “kasvetli, kura, ücra, tayin, körelmek, tekdüze, bürokrat” gibi kelimelerin yer aldığı görülmektedir. Bu kelimeler

öğrenciler tarafından ilk kez görülmüş veya duyulmuş olabilir. Kullanılan bu yeni kelimelerle öğrencilerin kavramsal gelişim süreçlerinin desteklenmesi amaçlanmıştır.

Parçada Türkçenin söz varlığını ve anlatım zenginliğini yansıtan kalıplaşmış ifadeler yer verilmemiştir. Metnin bazı bölümlerinde devrik cümlelerden faydalanılmıştır: “ Her şey yoluna girmişti sanki.”, “ Kasabada bulunuşumun altıncı ayıydı galiba.”, “ Beni çok etkileyen ve uzun yıllar zihnimden çıkmayan bir yolculuktu bu”(s.56). Bu kullanımlar, çocuğun rahatlıkla fark edebileceği sınıf düzeyine uygun devrik cümle kullanımlarıdır.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Sanat ve Toplum” tema başlığı altında, önemli sanat yapıtlarımızdan biri olan sinemadır.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, toplumun temel yapıtaşlarından olan sanatın bir temsilcisi olan sinemaların oluşum süreçlerinin altında kişilerin yaşamışlıklarının yattığıdır. Her insanın bir hikâyesi vardır ve bu hikâyeler kimi zaman sinema filmiyle kimi zaman tiyatroyla birer sanat yapıtı olarak topluma sunulur.

“İlk Türk Piyanosu” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metnin dili sadedir, anlatımı yalındır. Metinde sanatlı söyleyişlere ve estetik zevk uyandıran kalıplaşmış ifadeler yer verilmemiştir.

Kısa cümlelerin kullanıldığı metinde, yalın bir anlatım egemendir. Öğrencilere yeni kavramlar öğretilmeye çalışılmış, böylelikle öğrencilerin kavramsal gelişim süreçleri desteklenmiştir. Bu kavramlara, “ kanaatkâr, otantik, konsol, imalat, kroki, beis, inşa, edevat, tire, ahşap” örnek gösterilebilir. Anlatılanların ve öğretilmeye çalışılan kavramların, 6.sınıf düzeyinde bir öğrencinin anlamlandırması güç anlatımlar olduğu düşünülmektedir.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Sanat ve Toplum” tema başlığı altında, sanatın yapı taşlarından biri olan müziktir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, kişinin istedikten sonra el emeği ile bir müzik aletini rahatlıkla yapabileceğidir. Piyano gibi bir müzik aracının ilk kez bir Türk tarafından icat edilmesi de milletimiz adına gurur verici bir durumdur.

“Küçük Ressam” Metni

1.Dil ve Anlatım

Serbest ölçünün kullanıldığı şiirde, ahengi ve ritmi sağlayan ses benzerliklerine yer verilmiştir:

“İçimde renkler uçuşur

Al yanar yeşil tutuşur

Ne sihirdir ne keramet

Ne de el çabukluğu marifet

Bu bir ressam oğlu ressam işidir

Sağ yanımda usul usul

Morla turuncu konuşur

Beri yanda kuzguni siyahlardan

Ödü patlamış beyazlar

Ötede çil yavrusu gibi dağılmış

Pembeler...”(s.60)

Şiir dilinin özelliği gereği parçada, kısa ve anlam yoğunluğu olan devrik cümleler ve benzetmeli söyleyişler kullanılmıştır: “Morla turuncu konuşur”(Kişileştirme s.60). “İçimde renkler uçuşur.”, “Ötede çil yavrusu gibi dağılmış pembeler.” ifadeleri ise benzetme kullanımına bir örnektir. Metinde Türkçenin söz varlığını ve söyleyiş güzelliğini yansıtan kalıplaşmış söz gruplarına sadece bir yerde yer verilmiştir. Bu kullanım da “ çil yavrusu gibi dağılmak” deyimidir.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Sanat ve Toplum” tema başlığı altında, sanat sevgisidir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, resim sanatına duyulan sevgidir. İnsan ilgi duyduğu bir şeyi çok özenerek yapacak ve ortaya sanat değeri olan bir sanat eseri çıkacaktır.

“Öyle Denmez” Metni

1.Dil ve Anlatım

Kısa cümlelerin kullanıldığı metinde, yalın bir anlatım egemendir. Öğrencilere yeni kavramlar öğretilmeye çalışılmış, böylelikle öğrencilerin kavramsal gelişim süreçleri desteklenmiştir. Bu kavramlara, “şerif, bahşiş, fes, safa, dülger” örnek gösterilebilir. Bu sözcüklerin yabancı kökenli sözcükler olduğu dolayısıyla önceki zamanlarda kullanılan kavramlar olduğu tespit edilmiştir. Metinde, devrik anlatımdan ziyade kurallı anlatım tercih edilmiş, sanatlı söyleyişlere yer verilmemiştir.

Parçada, Türkçenin söz varlığını ve söyleyiş güzelliğini yansıtan kalıplaşmış söz gruplarına sadece iki yerde yer verilmiştir. Bu kullanımlar; “ başında paralanmak” ve “haz etmek” deyimleridir. Metinde kullanılan diğer kalıplaşmış ifadeler de şu şekildedir: “güle güle giy, başında paralansın.”, “güle güle yak, otur da külüne bak.”, “inşallah efendim yakında biri sebep olur da çıkarır.”

2. Tema/İzlek

Metnin teması, “Sanat ve Toplum” tema başlığı altında, tiyatrodur.

3. İleti

Metinde verilmek istenen ileti, iletişimin güçlü olması ve daha yaşanılabilir bir dünya için görgü ve nezaket kurallarına uymanın önemidir. Metinde kullanılan “güle güle yak, güle güle kullan, güle güle otur” gibi ifadelerin kullanımıyla tiyatro sanatı aracılığıyla çocuklara nezaket kurallarını öğretme hedeflenmiştir.

4.Karakterler

Metnin kahramanları Karagöz ile Hacivat’tır. Hacivat, eğitim almış, kibar, nazik, müzik, edebiyat gibi alanları sevip hitabeti başarılı bir karakterdir. Karagöz ise dışa dönük, istediğini söyleyen, cahil kalmış, uyanık olma çabasında olan bir karakterdir. Karagöz ve Hacivat tiplerleri hemen her yaşta çocuğun dikkatini çeken kahramanlardır. Bu iki karakterin özelliği, gerçek hayatta çocukların karşılaşabileceği türden olmalarıdır.

Dolayısı ile metinde yaşananlar sosyal hayatta çocukların yaşayabileceği veya karşılaşabileceği olaylardır.

7.Tema Bilim ve Teknoloji

“Çılgın Dedemin Zaman Makinesi” Metni

1.Dil ve Anlatım

Parçada, öğrencilerin ilk defa karşılaşmış olabilecekleri “ithaf, vinç, mika, mahfaza, erzak, panel, hemfikir, zifiri, atölye, sadık, ikaz, rampa, rota, ezgi, seyir” gibi kelimelerin yer aldığı görülmektedir. Bu kelimelerin bazıları öğrenciler tarafından zor algılanabilir. Kullanılan bu yeni kelimelerle öğrencilerin kavramsal gelişim süreçlerinin desteklenmesi amaçlanmıştır. Metinde, kavramsal gelişimi desteklemek amacıyla kullanılmış olan yeni kelimelerin dışında günlük konuşma dilinde yer alan sözcüklerin tercih edilmesiyle cümlelerin kurulduğu görülmüştür.

Metinde Türkçenin zenginliğinden faydalanılarak; “mahsur kalmak, küplere binmek, sevinci kursağında kalmak, yüreği ağzına gelmek, kalbi yerinde çıkmak, dil tutulmak” gibi kalıplaşmış ifadelerin yer aldığı görülmektedir. Parçada sanatlı söyleyişi artırmak için kullanılan söz sanatlarına yer verilmemiş, devrik cümle kullanımından da faydalanılmamıştır. Metinde anlatılan olaylar gündelik hayatta yaşanılması olası olmayan olaylardır. Yazarın kurmacası, gerçek hayata uygun özellikler taşımamaktadır.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Sanat ve Toplum” tema başlığı altında, keşifler ve icatlardır.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, bilim ve teknolojiye olan merakla keşiflerin yapıp günlük yaşantıda uygulanabileceğidir. İnsanoğlu isterse bilimsel anlamda çalışarak ülkemizin parlak bir geleceği olması adına önemli gelişmeler kaydedecektir.

4.Karakterler

Metnin karakterleri, Yavuz, profesör dede, hala ve profesörün yardımcısı Orhan’dır. Yavuz duygusal ve meraklı biridir. Profesör, çılgın bir mucit, sevecen ve pozitifdir. Orhan, iyi bir asistandır. Hala ise iyi yürekli ve endişeli bir karakterdir. Hem iyi hem kötü karakter özelliklerinin metinde yer almış olması, çocukların iyi ve kötü özellikleri karşılaştırıp

kendi karakterlerinin gelişiminde neyi model alacaklarını seçme konusunda yardımcı olabileceğini düşündürmektedir.

5.Çevre

Metnin dar çevresi, Ertuğrul adlı zaman makinesidir.

“Mazhar Osman Uzman” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metnin türü gereği metinde, sanatlı söyleyişlere ve devrik cümle kullanımına rastlanmamıştır. Metinde doğrudan öğreticilik (bilgi vermeye yönelik anlatım) esas alınmıştır.

Daha çok kısa cümlelerin kullanıldığı metinde, yalın bir anlatım egemendir. Öğrencilere konuyla ilişkili kavramlar öğretilmeye çalışılmış, böylelikle onların kavramsal gelişim süreçleri desteklenmiştir. Bu kelimelere örnek olarak; “ kışla, çağdaş, nihayet, konferans, psikiyatri, hücre, ordinaryüs, başhekim, profesör” verilebilir.

Metnin anlatımında kalıplaşmış ifadelerden de faydalanılmıştır. Örnekleyecek olursak; “kendi derdine düşmek”, “ el uzatmak”, “kol kanat germek ” kalıpları karşımıza çıkmaktadır.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Sanat ve Toplum” tema başlığı altında, Türk bilim insanlarıdır.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, bilim insanlarının bulundukları noktaya kolay gelmediği, küçük yaşlardan itibaren nice zorluklar aşarak içinde bulundukları konuma eriştikleridir. Mazhar Osman Türkiye’de çağdaş psikolojinin öncülüğünü yapan değerli bilim insanlarımızdandır.

“İlim Öğren” Metni

1.Dil ve Anlatım

Hece ölçüsünün kullanıldığı şiirde, ahengi ve ritmi sağlayan ses benzerliklerine yer verilmiştir:

“ İlim öğren, bilim öğren

Dünyaya bir bakıp gören

İlim öğren, bilim öğren

Cehaleti yıkıp, süren

İlim öğren, bilim öğren.

...ol

...dol

...yol

...öğren.

...harıl harıl

...sarıl

...darıl

...öğren.”(s.69)

Şiir dilinin özelliği gereği parçada, kısa ve yalın cümleler kullanılmıştır. Şiir türünde görmeye alışık olduğumuz devrik cümlelere, benzetmeli ve sanatlı söyleyişlere bu metinde yer verilmemiştir. Çünkü şiir, estetik haz ve edebi zevk uyandırmak yerine öğreticiliği ve yol göstericiliği hedeflemiştir. Metinde kavram öğretimine yardımcı olmak amacıyla konuyla ilişkili yeni kelimelere yer verilmiştir. Bunlara: “ilim, cehalet, fikir örmek, harıl harıl” kavramları örnek verilebilir.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Sanat ve Toplum” tema başlığı altında, bilimin önemidir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, bilimin önemini kavrayarak ilim ve bilim öğrenme merakını harekete geçirmektir. İnsanlık cehaleti ancak ve ancak bilim ve teknolojiye gereken önemi vererek aşabilir. İnsanlara darılıp gücenmektense zamanımızı ilim ve bilim öğrenmeyle verimli hale getirebiliriz.

“İletişim Alanındaki İcatlar” Metni

1.Tema/İzlek

Metnin teması, “Sanat ve Toplum” tema başlığı altında, haberleşmedir.

2.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, medeniyetin ilk yıllarından itibaren insanların birbirleriyle iletişim kurmanın farklı şekillerinin olduğu fakat iletişim araçlarını icat etmenin çok uzun zaman aldığıdır.

8.Tema Sağlık, Spor ve Oyun

“Oyuna Hadi” Metni

1.Dil ve Anlatım

Hece ölçüsünün kullanıldığı şiirde, ahengi ve ritmi sağlayan ses benzerliklerine yer verilmiştir:

“Şuraya bir sek sek çizelim

Gökyüzüne beş taş atalım

Bahçemiz kalmadı çocuklar ama

Gökkuşağından ip atlayalım.

Altından geçelim bütün özgürlüklerin

Adını koyalım sonra dünyanın

Yeniden el ele barış diye.”(s.73-74)

Şiir dilinin özelliği gereği şiirde, kısa ve anlaşılır cümleler tercih edilmiş, mübalağa sanatına yer verildiği tespit edilmiştir: “Gökkuşağından ip atlayalım.”, “Altından geçelim bütün özgürlüklerin”(s.73-74).

Şiir türünde sık karşılaştığımız devrik cümle kullanımı bu metinde alışlagelenin tersine birkaç yerle sınırlı kalmıştır. Bu kullanımların dilimizin zenginliğini gösterebilme açısından yeterince başarılı olmadığı öngörülmektedir. İncelenen metinde öğrencilere, yeni kavramlardan ziyade günlük hayatta kullandığımız kelimelerle hitap edilmiştir.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Sanat, Spor ve Oyun” tema başlığı altında, çocuk ve oyundur.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, çocukların oyunlarla dünyayı güzelleştirmesi ve oyun oynadıkları zaman yaşadıkları mutluluk hissidir. Çocukların dünyası, yetişkinlerden çok

daha farklıdır ve onların dünyasıyla yaşam güzelleşir. Metnin kahramanlarının çocuklardan oluşması, çocuk okuyucuların merakının artacağı ve kahramanlarla özdeşim kurmasını kolaylaştıracağı öngörülmektedir.

“Nerede Ve Nasıl Spor Yapmalıyız?” Metni

1.Tema/İzlek

Metnin teması, “Sanat, Spor ve Oyun” tema başlığı altında, spor ve oyundur.

2.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, düzenli olarak spor yapmanın sağlığını koruyacağı, gereğinden fazla olan kilolarımızdan kurtulmamıza yardımcı olacaktır. Spor yapmak için bahane üretilmemeli, her zaman ve mekân fırsata dönüştürülmelidir.

“Organlardan Mektup Var” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metin öğretici nitelikte kaleme alınmıştır ancak vücuttaki organlara, insana ait bir özellik olan konuşma eyleminin verilmesi kişileştirme sanatının kullanıldığını göstermektedir. Parçada bilgilendirici tarzda bir anlatım tercih edilmiş, parça, kurallı cümlelerden oluşturulmuştur. Metinde kalıplaşmış sözcük ve ifadeler tek bir yerde yer verilmiştir: “kasıp kavurmak”(s.78).

Metnin teması ile ilişkili olarak metinde çocuklara kazandırılacak kavramlara yer verilmiştir. Bu kavramlar, “ ego, ilham, ritim, darlık, astım, özümsemek, sanrı” kavramlardır. Metin, gerçek hayatla ilişkili durumları anlatmıştır, kurmaca olarak karşımıza çıkan ise, vücuttaki organların insan gibi konuşturulması olmuştur.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Sanat, Spor ve Oyun” tema başlığı altında, sağlığımızdır.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, sağlığını korumak için, organlarımızın görevini iyi bir şekilde yerine getirebilmeleri adına onlara yardımcı olmamız gerektiğidir. Sağlığımız hayattaki en kıymetli hazinemizdir, bu sebeple hazinemizi en iyi şekilde koruyup kollamamız gerekmektedir.

“Kenan Sofuoğlu” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metinde, öğrencilerin ilk defa karşılaşmış olabilecekleri “ tabir, kalkış, pist, kariyer, amatör, talimat, parkur” gibi kelimelerin yer aldığı görülmektedir. Kullanılan bu yeni kelimelerle öğrencilerin kavramsal gelişim süreçlerinin desteklenmesi amaçlanmaktadır. Metinde, kavramsal gelişimi desteklemek amacıyla kullanılmış olan yeni kelimelerin dışında günlük konuşma dilinde yer alan sözcüklerin tercih edilmesiyle de cümlelerin kurulduğu görülmüştür.

Metinde sanatlı söyleyişi artırmak amacıyla kullanılan söz sanatları ile Türkçenin söz varlığını ve söyleyiş güzelliğini yansıtan kalıplaşmış söz gruplarına ve devrik cümle kullanımına yer verilmemiştir.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Sanat, Spor ve Oyun” tema başlığı altında, sporcularımızdır.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, yaptıkları işlerde inançlı ve cesaretli olan insanların her yönden desteklendikleri zaman başarılarının kaçınılmaz olacağıdır. Bir sporcunun başarılı olmasında ailenin desteği her zaman çok önemlidir ve sporcu da zorluklar karşısında hiçbir zaman yılmamalı, azmini sonuna kadar devam ettirmelidir.

“Atari Merakı” Metni

1.Dil ve Anlatım

Kısa cümlelerin kullanıldığı metinde, yalın bir anlatım egemendir. Öğrencilere yeni kavramlar öğretilmeye çalışılmış, böylelikle öğrencilerin kavramsal gelişim süreçleri desteklenmiştir. “atari, peron, jeton, boks” gibi yabancı kökenli kelimeler bu kavramlara örnek teşkil etmektedir. Metinde estetik ve edebi zevk uyandırabilecek bir söz sanatına yer verilmemiştir.

Parçada devrik cümle kullanımına çok az yer verilmiştir: “Uyandırmıştı beni.”, “Öyle çok çocuk vardı ki içeride.”(s.82), “Başladım ağlamaya.”(s.83).Metinde Türkçenin söz varlığını ve anlatım zenginliğini yansıtan kalıplaşmış ifadeler yer verilmiştir. “açlığını bastırmak, köşe bucak aramak, kulak asmamak, içi içine sığmamak, can atmak, kendini

alamamak, aklını başından almak, akli almamak” parçada kullanılan kalıplaşmış ifadelerdendir.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Sanat, Spor ve Oyun” tema başlığı altında, bilgisayar oyunlarıdır.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, anne ve babadan gizli asla habersiz bir işe kalkışılmaması gerektiği, eğitimi aksatacak şekilde bilgisayar oyunlarına yönelmemek gerektiğidir. Büyüklerden izin alınmadan hiçbir yere gidilmemeli, bazı alışkanlıklar takıntı haline getirilmemelidir.

4.Karakterler

Metnin başkahramanları; Dünder, Dünder’in anne ve babası, istasyon görevlisi, yaşlı amca, ilçedeki çift ve atari salonundaki diğer çocuklardır. Dünder ailesinden izinsiz ilçeye atari oynamaya gittiği ve eğitimini aksattığı için pişman olup pişmanlığını ailesine mektup yazarak dile getiren bir karakterdir. Anne baba son derece anlayışlı ve yol göstericidir. İstasyon görevlisi, ilçedeki çift ve yaşlı amca da yardımsever ve iyi niyetli karakterler olarak karşımıza çıkmaktadır. Atari salonundaki çocuklar ise kaba, ağızları bozuk ve sürekli küfür eden çocuklardır.

Metinde başkahraman, çocuğun özdeşim kurabileceği, kendi yaşlarında bir çocuktur. Eylemleri ve davranışları, ilköğretim çağındaki bir çocuğun davranışları gibidir. Çocuklar kendilerine yaş ve ilgi olarak daha yakın kahramanlarla daha yakın ilişkiler kurarlar. Bu ilişkiyi kurdukları metinleri daha dikkatle izlerler.

5.Çevre

Metnin dar çevresi, atari oyun salonudur.

3.1.3. Ortaokul 8.Sınıf Türkçe Ders Kitabında İncelenen Metinlerin Çocuğa Göreliliğinin Değerlendirilmesi

1.Tema Okuma Kültürü

“Kitaplarla Kurulan Dostluk” Metni

1.Dil ve Anlatım

Serbest ölçünün kullanıldığı şiirde, ahengi ve ritmi sağlayan ses benzerliklerine yer verilmiştir:

“Ömür boyu dost bildiğim kitap,
Seni cüz adıyla tanıdım önce.
İlk çocukluğumda, masum çağımda,
Bir bez çantayla omzumda, elimde...
Küçükten yitirdiğim
Sevdiklerim için yüreğim,
Bir köz gibi yanarken,
Kavrulurken.
...yavaş
...derin
...duygumda
...dilimde
...serpildin
...ağaç gibi
...aklımda
...derken
...”(s.10-11)

Türünün özelliği gereği, şiirde kısa ve anlam yoğunluğu olan devrik cümleler, benzetmeli ve sanatlı söyleyişler kullanılmıştır. Şiir dilinde sıkça kullanılan devrik cümlelere örnek olarak; “Seni cüz adıyla tanıdım önce.”, “Yaşar oldum derinden derine.”, “Masal oldun

dilimde.”, “Yayıldım, dağıldım sayfalarında.”, “Çoğaldım böyle böyle.” “Dolaştım “Karacaoğlan”la dağ tepe.”(s.10), “Don Kişot”tan “Faust”a ulaştım seninle.”, “Güç kattın umutlarıma, hayallerime.”, “Işığın aydınlattı içimi.”, “Güvenin kitaba.”, “Yıkılmaz kitaplarla kurulan dostluklar.”(s.11) gösterilebilir.

Şiirde sanatsal söyleyişlerin kullanıldığı örnekler de görülmektedir: “Bir köz gibi yanarken.”(Benzetme, s.10), “Gür bir ağaç gibi.”(Benzetme, s.10), “Çocuklar, çocuklar, altın kalpli çocuklar.”(Benzetme, s.11). Metinde düşünceyi geliştirme yollarından örneklemeye başvurulmuştur: “Dost oldum Karacaoğlan’la Kerem’le”(s.10). Metnin, günlük konuşma dilinde yer alan sözcüklerin tercih edilmesiyle oluşturulduğu görülmüştür. Bu kullanımla metne yalın bir anlatımın egemen olduğu belirlenmiştir.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Okuma Kültürü” tema başlığı altında, kitaplardır.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, kitaba her zaman güvenmek gerektiği, kitapların evimiz kadar sıcak olduğu ve her türlü dostluk bitse de kitaplarla kurulan dostlukların yıkılmayacağıdır.

“Okuma Serüvenim Nasıl Başladı?” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metinde, öğrencilerin ilk defa karşılaşmış olabilecekleri “şıra, bağ bozumu, cenk, edinmek, abanmak” gibi kelimelerin yer aldığı görülmektedir. Kullanılan bu yeni kelimelerle öğrencilerin kavramsal gelişim süreçlerinin desteklenmesi amaçlanmıştır. Metinde, günlük konuşma dilinde yer alan sözcüklerin tercih edildiği ifadeler de yer verildiği saptanmıştır.

Parçada, sanatlı söyleyişi artırmak için kullanılan söz sanatlarına birkaç cümle dışında yer verilmemiştir. Kullanılan bu söz sanatları mübalağa ve benzetmeden öteye gidememiştir: “Okumanın bir şeye anlam yükleme olduğunu öğrenebilmem için fırınlar dolusu ekmek yemem gerektiğini o yaşta nereden bilecektim?”(Mübalağa, s.12), “ Biz de gazetelerden filmle ilgili yazıları okuduğumuzda filmi ağzımızın suyu akarak bekliyorduk.”(Mübalağa, s.14), “Ötekinde hiç yürümeyen hızım, bu kitapta dağ tepe demeden koşuşturuyordu”(Benzetme, s.14).

Metinde Türkçenin söz varlığını ve söyleyiş güzelliğini yansıtan kalıplaşmış söz gruplarına yer verilmiştir. Bunlar, “sükûtu hayale uğramak” ve “ağzımızın suyu akmak” deyimleridir. Metinde bir iki cümleden başka devrik cümle kullanımına yer verilmemiştir.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Okuma Kültürü” tema başlığı altında, okuma alışkanlığıdır.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, okumanın, bir şeye anlam yükleme olduğunu anlamamanın hemen mümkün olmadığı, büyüdükçe ve farklı kitapları okudukça mümkün olabileceğidir. Çocuklar küçüklüklerinden itibaren, yakın çevresinde kitap, dergi ya da gazete okuyan yetişkinleri gördükçe onlara özenir ve okumaya başlarlar. Her tür kitap okuduktan sonra da okuduklarına ve hayatına anlam yüklemeye başlarlar.

“Sarı Traktör” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metnin türü gereği metinde sanatlı söyleyişlerle devrik cümle kullanımına az yer verilmiştir: “Apaydın, ilkel üretimin köylüyü nasıl yıprattığını, nasıl kahrettiğini belirtmek için anlatıyor bunları.”(S.16) “Bunun dışında bu kişiliklerini göremiyoruz bunların.” Talip Apaydın’ın anlattığı kişiler yok mudur köyde?”(s.17).

Daha çok uzun cümlelerin kullanıldığı metinde, yalın bir anlatım egemendir. Öğrencilere yeni kavramlar öğretilmeye çalışılmış, böylelikle öğrencilerin kavramsal gelişim süreçleri desteklenmiştir. Bu kelimelere örnek olarak; “döven, tınaz, bildiri, üstünkörü, paradoks, iç dünya, ilkel, namlu, bazuka, yiv” gibi öğrencilerin ilk kez karşılaşacakları kavramlar örnek verilebilir. Metnin anlatımında kalıplaşmış ifadelerden faydalanılmamıştır.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Okuma Kültürü” tema başlığı altında, kitap eleştirisidir. Yazar, Talip Apaydın’ın Sarı Traktör adlı kitabını eleştirel gözle değerlendirmiştir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, Apaydın’ın eserini oluştururken köye roman gerçekliğiyle değil de bir gözlemci gibi baktığı, tip değil kişi gerçeğinin önemini unuttuğu, eserinin ne tam bir roman ne de tam bir eleştiri olabildiğini okuyucuya aktarmaktır.

“Okumak” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metnin türü gereği metinde yazar okuyucuyla konuşur gibi yalın, anlaşılır, içten ve samimi bir anlatım biçimi kullanmıştır. Basit, anlaşılır, kısa cümlelerin kullanımına yer verilmiştir. Metinde edebi zevk uyandıracak kalıplaşmış ifadeler ve deyimlere yer verilmemiştir. Parçada, öğrencilere yeni kavramlar öğretilmeye çalışılmıştır. Bu kavramlara; “ duyuş, dimağ, mütareke, baldıran ağusu” kavramları örnek gösterilebilir.

Metinde yer yer devrik cümle kullanımına yer verilmiştir, kullanılan söz sanatları kişileştirme ve benzetmelerden ibarettir: “Güzel yazılmış bir yazıyı okumak, sönüp gitmiş bir varlığın fotoğrafına bakmak gibidir.”(Benzetme, s.18), “Güneşin kendi bile sonsuz karanlıklara ışıklarını verebilmek için bir ateş kazanı gibi durmadan kaynamıyor mu?”(Benzetme, s.18), “Biz yanına gidinceye kadar gözleri gözlerimize tatlı tatlı güler, açmaya ve çevirmeye başladığımız beyaz yaprakları sevinçten ellerimizi okşar.”(Kişileştirme, s.19)

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Okuma Kültürü” tema başlığı altında, okuma alışkanlığıdır.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, yalnızlıkta, dost ve arkadaş yokluğunun yerini ancak kitapların tutabileceği, kitap okumaya alışmamış, onun tadını alamamış kişilerin, ıssız bir âlemde, yapayalnız yaşamaya mahkûm kişilerden farklarının olmayacağıdır.

“Kütüphaneler” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metin, bir yaşam gerçekliği üzerine kurgulanmıştır. Parçada akıcı bir dil kullanılmıştır ayrıca benzetmeler, betimlemeli söyleyişler de kendine yer bulmuştur. Metinde sanatlı söyleyişlere ve devrik cümle kullanımına rastlanmamıştır.

Parçada öğrencilere yeni kavramlar öğretilmeye çalışılmıştır. Bu kavramlara; “telkin, temyiz, intibai, mesut, tercüme, mavedi, mabed, mühim, saadet ” gibi Arapça ve Farsça kökenli kavramlar örnek gösterilebilir.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Okuma Kültürü” tema başlığı altında, kütüphanedir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, fakir Anadolu çocukları için kütüphanenin okul kadar saadet ülkesi olduğu, hayatı dar olanların kütüphanede genişlik hissettiği, ruhların kendini hür hissettiği, bu sebeple kütüphanelere okullar ve mabetler kadar önem vermenin gerektiğidir. Bu metinde anlatılanlarla, okuma evi olan kütüphanelerin çocuklar tarafından tanınması, çocukların okumaya değer vermesi, Türk kültürüne ve kültürel değerlerimize sahip çıkmaları sağlanmak istenmektedir.

2. Tema Atatürk

“İşte Onun Evrensellik Anlayışı” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metnin türü gereği metinde sanatlı söyleyişlere rastlanmamıştır. Metinde devrik cümle kullanımına da yer verilmediği tespit edilmiştir.

Daha çok kısa cümlelerin kullanıldığı parçada, yalın bir anlatım egemendir. Öğrencilere yeni kavramlar öğretilmeye çalışılmış, böylelikle öğrencilerin kavramsal gelişim süreçleri desteklenmiştir. Bu kelimelere; “refah, sükûn, mahrum, sevk, hadise, alakadar” kavramları örnek olarak verilebilir.

Metnin anlatımında kalıplaşmış ifadelerden faydalanılmamıştır. Parça bir yaşam gerçekliği üzerine kurulmuştur ve parçada açık ve anlaşılır bir dil tercih edilmiştir.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Atatürk” tema başlığı altında, Atatürk’ün insan sevgisi ve evrensellik anlayışıdır.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, insanın, mensup olduğu milletin varlığını ve mutluluğunu düşündüğü kadar bütün dünya milletlerinin huzur ve refahını düşünmesi ve kendi milletin mutluluğuna ne kadar kıymet veriyorsa bütün dünya milletlerinin mutluluğuna da hizmet etmeye çalışması gerektiğidir.

“Onuncu Yıl Nutku” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metinde Türkçe karşılıkları olmasına rağmen Arapça ve Farsça sözcüklerin sıklıkla kullanıldığı görülmekte ve öğretmen kılavuz kitabında bu sözcüklerin çoğunun anlamının öğrenciler tarafından öğrenilmesi istenmektedir: “fert, muvaffakiyet, kâfi, azimkârane, mecburiyet, azim, mamur, medeniyet, muasır, mefhum, nispet, terakki, müspet, tebarüz, vasıf, fitri, mütemadiyen, vasıta, tedbir, inkişaf, ülkü, temin, beşeriye, bahtiyar, vaat etmek, katiyetle, kabiliyet, isabetsizlik, ati, itimat, âlem, medeniyet, refah, saadet”(s.26-27) gibi.

Metinde, sanatlı söyleyişi artırmak için kullanılan söz sanatları ile Türkçenin söz varlığını ve söyleyiş güzelliğini yansıtan kalıplaşmış söz gruplarına yer verilmemiştir. Parça öğretici nitelikte kaleme alınmış, parçanın türü söylev olduğu için topluluğa hitap edilmiştir. Metinde kullanılan Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin çok olmasının, çocukların seviyesi için ağır olacağı ve okuduklarını anlamlandırabilmesinin uzun süreceği öngörülmektedir.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Atatürk” tema başlığı altında, Atatürk’ün eserleridir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, Türk milletinin karakterinin yüksek, çalışkan, zeki olduğu ve Türk milletinin milli birlik ve beraberlikle güçlükleri yenmesini bilip müspet ilimle ilerlemeye devam ettiğidir. Türk milleti her daim yüce bir millet olarak varlığını ilelebet devam ettirecektir.

“Atatürk Ve Bilim” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metinde verilen özdeyişlerde Türkçenin sadeleştirilmesine özen gösterildiği tespit edilmiştir. Ancak bazı özdeyişlerde Atatürk döneminin dilinin kullanılması ve özdeyişler içinde yer alan Osmanlıca sözcükler yerine Türkçe karşılıklarına yer verilmemesi metnin anlaşılabilirliğinin olumsuz etkileeneceği kanısını oluşturmaktadır. Yazar, metnin anlatımını daha yalın kılmak amacıyla Atatürk’ün sadece bazı özdeyişlerinde günümüz Türkçesini kullanmıştır.

Metinde Türkçe karşılıkları olmasına rağmen Arapça ve Farsça sözcüklerin sıklıkla kullanıldığı görülmüştür ve öğretmen kılavuz kitabında bu sözcüklerin çoğunun anlamının öğrenciler tarafından öğrenilmesi istenmiştir: “Sade, mağlup, idare, vesile (s. 24); maddiyat, maneviyat, muvaffakiyet, gaflet, dalalet, cehalet, tekâmül, idrak, terakkiyat, takip, (s. 25); işaret, ihtiyaç, şart, dinamik, dinamizm, sınaî, faaliyet, ideal” bu sözcüklerden bazılarıdır. Metinde geçen diğer kavramlara; “bilim, dalalet, dinamizm, faaliyet, gaflet, girişim, ideal, mağlup, idrak, mürşit, safha, sevk, tekâmül, vesile” örnek gösterilebilir.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Atatürk” tema başlığı altında, Atatürk’ün akılcılığa ve bilime verdiği önemdir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, Atatürk’ün bilime ve bilimsel çalışmalara verdiği önemin Türk milleti tarafından da anlaşılmasıdır. Bunun için de Atatürk’ün bilim ve çağdaş uygarlık üzerine söylediği sözlere yer verilmiştir.

“Atatürk’te Millet Sevgisi” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metnin türü gereği metinde sanatlı söyleyişlere ve devrik cümle kullanımına rastlanmamıştır. Daha çok kısa cümlelerin kullanıldığı metinde, yalın bir anlatım egemendir. Öğrencilere yeni kavramlar öğretilmeye çalışılmış, böylelikle öğrencilerin kavramsal gelişim süreçleri desteklenmiştir. Bu kelimelere örnek olarak; “etajer, sav, saptama, medeniyet, mal etmek” verilebilir. Metnin anlatımında kalıplaşmış ifadelerden faydalanılmamıştır. Parça öğretici nitelikte kaleme alındığından parçada söz sanatlarına yer verilmemiştir.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Atatürk” tema başlığı altında, Atatürk ile ilgili anılardır.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, Atatürk’ün milletini ne kadar çok sevdiği, şahsımız için değil bağlı olduğumuz millet için el birliğiyle çalışmak gerektiği, bunun, çalışmaların en yükseği olduğudur.

“Gazi Mustafa Kemal’in Balıkesir Hutbesi” Metni

1.Dil ve Anlatım

İncelenen bu metinde öğrencilerin düzeyine uygun olarak sade, açık ve anlaşılır bir anlatıma yer verildiği gözlenmiştir. Yazarın anlatımda kurduğu cümleler yalın ve kısa cümlelerdir. Seçilen sözcükler öğrencinin önceden bildiği sözcüklerdir. Günlük hayatta kullandığı kelimelerden başka metinde “mevlit, minber, selamet, atıfet, devrim, tebliğ, nizam, kutsal, nail olmak, vesile” gibi yeni kavramlar da öğretilmeye çalışılmıştır. Ayrıca metinde, “hak ve ödev, birlik ve beraberlik, milli emel ve milli irade” gibi yeni söyleyiş biçimleri kazandırılmaktadır.

Metinde Türkçenin söz varlığını ve anlatım zenginliklerini yansıtan sözcüklere, sözcük gruplarına yer verilmiştir. Parçanın türü gereği sanatlı söyleyişlere ve devrik cümle kullanımına rastlanmamıştır.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Atatürk” tema başlığı altında, Atatürk’ün kişiliği ve özellikleridir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, milli emel ve iradenin yalnız bir şahsın düşüncesinden değil, milli fertlerin tamamının arzularının, emellerinin birleşmesinden ibaret olduğudur. Atatürk’e göre tek bir kişinin değil, tüm milletin fikri ve arzuları önemlidir.

3. Tema Milli Kültür

“Türküler Dolusu” Metni

1.Dil ve Anlatım

Serbest ölçünün kullanıldığı şiirde, ahengi ve ritmi sağlayan ses benzerliklerine yer verilmiştir:

“Kirazın derisinin altında kiraz

Narın içinde nar

Benim yüreğimde boyu boyunca

Memleketim var

Canıma, ciğerime dek işlemiş

Canıma, ciğerime
Elma dalından uzağa düşmez
Ne yana gitsem nafile
Memleketin hali gözümde gitmez
Bin bir yerinden bağlanmışım
Bundan ötesine aklım ermez.

...olmasına

...damar damar

...yerliyim

...peyniri

...tiftik

...çavdar

...gibi

...kadar

...ressamım

...nakışlarım

..."(s.36.37.38)

Şiir dilinin özelliği gereği şiirde, kısa ve anlaşılır cümleler tercih edilmiştir. Şiirin hemen her bölümünde sıkça benzetme ve kişileştirme sanatına yer verilmiştir. Bunlara örnek olarak: "İçerisine insan kokusu sinmiş mısralara vurgunum. Bıçak gibi kemiğe dayansın yeter. (Benzetme, s.36), "Zifiri karanlıkta gelse şiirin hası. Ayak seslerinden tanırım." (Kişileştirme, s.37), "Türkülerle yunmuş yıkanmış dilim."(Kişileştirme, s.37), "Salınsın türküler bir uçtan bir uca." (Kişileştirme, s.37), "Ana sütü gibi candan. Dilimizin tuzu, biberi." (Benzetme, s.37), "Ben türkülerden aldım haberi. Mis gibi insan kokar, mis gibi kokar." (Kişileştirme, s.38), "Karanlık kuyularda açmış çiçekler gibi. Olgun bir karpuz gibi yarılr içim."(Benzetme, s.38), "Cennet misali sevişen, cehennemler gibi dövüşen, bir çocuk gibi gülüp, mağaralar gibi inleyen."(Benzetme, s.38), "Bu türkünün yüreğinde sancı var."(Kişileştirme, s.38) gösterilebilir.

Şiir türünde sık karşılaştığımız devrik cümle kullanımı bu metinde alışlagelenin tersine birkaç yerle sınırlı kalmıştır. İncelenen metinde öğrencilere yeni kavramlardan ziyade günlük hayatta kullandığımız kelimelerle hitap edilmiştir. Parçada, Türkçenin söz varlığını ve anlatım zenginliklerini yansıtan sözcüklere ve sözcük gruplarına yer verilmiştir: “aklı ermek”, “toz kondurmamak”, “alnını karışlamak”, “bıçak kemiğe dayanmak” metinde kullanılan kalıplaşmış ifadelerdir.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Milli Kültür” tema başlığı altında, Türk müziğidir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, Türk müziğinin dilden dile aktarılacak günümüze kadar gelen milli bir değer olduğu ve türkülerimizin her zaman yaşamaya devam edeceğidir.

“Evliya Çelebi” Metni

1.Dil ve Anlatım

Kısa cümlelerin kullanıldığı metinde, yalın bir anlatım egemendir. Öğrencilere yeni kavramlar öğretilmeye çalışılmış, böylelikle öğrencilerin kavramsal gelişim süreçleri desteklenmiştir. “zümre, nükte, musahip, seyyah, sipahi, beste, üslup, iskele, medrese, şaheser, hüner, divan, elçilik, azletme, poyraz, heybet, nefer, dizdar, nahiye, serdar etme, rahip, evkaf, yalçın” gibi yerli ve yabancı kökenli kelimeler bu kavramlara örnek teşkil etmektedir. Metinde günlük hayatta kullanılan kelime ve kelime gruplarına da yer verilmiştir.

Parçada, Türkçenin söz varlığını ve anlatım zenginliğini yansıtan kalıplaşmış ifadelere sadece iki yerde yer verilmiştir. Bunlar; “üne kavuşmak” ve “gönlünü çalmak” deyimleridir. Metin türü gereği metinde, devrik cümle kullanımı ile estetik zevk uyandırabilecek herhangi bir edebi sanata yer verilmediği saptanmıştır.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Milli Kültür” tema başlığı altında, Türk büyükleridir.

3.İleti

Metinde verilmek istenilen ileti; tarihsel süreçte Türk milletinin hafızasında yer eden birçok şahsiyetin olduğu ve bu şahsiyetlerden biri olan Evliya Çelebi’nin milli kültürümüz ve değerlerimizi yaşatma ve ölümsüzleştirmede paha biçilemez bir öneminin olduğudur.

Seyahatname'nin önemi sadece bizim ülkemizde değil diğer milletlerce de mercek altına alınmıştır. Bütün Türk milleti sahip oldukları bu değerlerin varlığını kimlere borçlu olduklarını unutmamalı ve bu değerlerin her daim kıymetini bilip onları korumak için günün koşullarının gerektirdiği gibi davranmalıdır.

“Orta Oyunu” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metinde, öğrencilerin bazılarıyla ilk defa karşılaşmış olabilecekleri “kıraathane, fıkra, dekor, kuşak, hüner, hava, paravan, iskemle, zenne, kavuk, biniş, setre, şalvar, şakşak, külâh, banliyö, muhtelif, azamet, muhavere, müzayede, absürde, piyes, motif” gibi yerli ve yabancı kökenli kelimelerin yer aldığı görülmektedir. Kullanılan bu yeni kelimelerle öğrencilerin kavramsal gelişim süreçlerinin desteklenmesi amaçlanmıştır. Metinde, kavramsal gelişimi desteklemek amacıyla kullanılmış olan yeni kelimelerin dışında günlük konuşma dilinde yer alan sözcüklerin tercih edilmesiyle cümlelerin kurulduğu görülmüştür.

Metinde devrik cümle kullanımına ve sanatlı söyleyişi artırmak için kullanılan söz sanatlarına yer verilmemiş, Türkçenin söz varlığını ve söyleyiş güzelliğini yansıtan kalıplaşmış söz gruplarına sadece bir yerde yer verilmiştir. Bu da, “ akla karayı seçmek ” deyimidir. Parçada ayrıca düşünceyi geliştirme yollarından, tanımlamaya, benzetmeye, karşılaştırmaya, örneklemeye ve betimlemeye yer verilmiştir.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Milli Kültür” tema başlığı altında, seyirlik oyunlarımızdır.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, Karagöz ile Hacivat gibi Orta Oyunu ’nun da milli kültürümüzde yeri olan bir seyirlik oyun olduğudur. Türk milleti sahip olduğu bu değerlerin kıymetini bilmeli, onları günümüz insanına unutturmamalıdır.

“Yunus Emre” Metni

1.Dil ve Anlatım

Kısa cümlelerin kullanıldığı metinde, yalın bir anlatım egemendir. Öğrencilere yeni kavramlar öğretilmeye çalışılmış, böylelikle öğrencilerin kavramsal gelişim süreçleri desteklenmiştir. “bezirgân, meta, yalap yalap, arı-duru, mutasavvıf, şeyh, himmet, görklü,

miskin, tasavvuf, terennüm, divane” gibi konuyla işkili olup daha çok yabancı kökenli olan kelimeler, bu kavramlara örnek teşkil etmektedir.

Metinde devrik cümle kullanımlarına çok az yer verilmiştir. Bu kullanımlar da metnin içinde yer verilen Yunus’un dörtlüklerinde geçmektedir. Metinde Türkçenin söz varlığını ve anlatım zenginliğini yansıtan kalıplaşmış ifadelere sadece iki yerde yer verilmiştir. Bunlar, “muradına ermek” ve “gönlü olmak” deyimleridir. Metnin türü gereği metinde, edebi sanatlara yer verilmemiş, Yunus’un bazı dörtlüklerinde benzetmelerden yararlanılmıştır.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Milli Kültürümüz” tema başlığı altında, Türk büyükleridir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, Yunus’un, Türk dilinin bütün incelik ve güzelliklerini sırtlandığı, kendinden sonrakilere öncülük ettiği ve Anadolu Türklüğünün üstlenicisi olduğudur.

“Bağlamacıya” Metni

1.Dil ve Anlatım

Hece ölçüsünün kullanıldığı şiirde, ahengi ve ritmi sağlayan ses benzerliklerine yer verilmiştir:

“Çal bağlamacı çal, eski türküler,

Dirilt nağmelerini ataların!

Dertli, Emrah, Ruhsat dile gelsinler,

Duyur sesini eski ustaların!

...an,

...yan,

...Karacaoğlan,

...odaların.

...havadan,

...destan,

...Karacaoğlan,

...kadaların.

...”(s.50)

Şiir diliyle, şiir türünün anlatım olanakları ile yazılan bu metinde, kısa cümlelerin olması ve metnin dörtlüklerle yazılması metnin türün özelliklerini yansıttığını göstermektedir. Cümleler çocuğun düzeyine uygundur. Şiirde sanatsal söyleyişlerden oluşan bir biçem yoktur. Sade bir anlatım ve basit söyleyişler kullanılmıştır.

Şiirin her dörtlüğünde devrik cümle kullanımına rastlanılabilir. “Çal bağlamacı çal, eski türküler.”, “Dirilt namelerini ataların.”, “Duyur sesini eski ustaların!”, “Bağlaman şenliğidir odaların.”...(s.50). Parçada konuyla ilişkili olarak çocuklara, “name, şakımak, varsağı, kada, yashı, ozan, nesil” gibi kavramların kullanımına örnekler verilmiştir. Parçada, kalıplaşmış sözcük ve sözcük kalıplarına sadece bir yerde yer verilmiştir. Bu kullanım da; “dile gelmek” deyimidir.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Milli Kültürümüz” tema başlığı altında, Âşıklık geleneğidir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, Âşıklık geleneğinin temsilcileri olan Karacaoğlan, Sümmani, Gevheri, Dadaloğlu, Köroğlu, Emrah, Dertli gibi ustaların seslerini duyurmanın günümüz insanına bir vazife olduğudur. Destan, türkü, şiir gibi türlerin adının unutulmaması için günümüz insanına büyük görevler düşmektedir.

4.Tema Kişisel Gelişim

“Empati İle Yaşamak” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metinde, öğrencilerin ilk defa karşılaşmış olabilecekleri “mecal, ihtişam, empati, jest, mimik, muhasebe yapmak, hükümlü” gibi kelimelerin yer aldığı görülmektedir. Kullanılan bu yeni kelimelerle öğrencilerin kavramsal gelişim süreçlerinin desteklenmesi amaçlanmıştır. Metinde, kavramsal gelişimi desteklemek amacıyla kullanılmış olan yeni kelimelerin dışında günlük konuşma dilinde yer alan sözcüklerin tercih edilmesiyle cümlelerin kurulduğu görülmüştür. Metinde estetik zevk uyandırabilecek sanatsal kullanımlara yer verilmemiştir.

Parçada, karşısındakiyle konuşuyormuş havası oluşturulduğu için devrik cümle kullanımlarına yer verilmiştir: “Hoşnutsuzluk alabildiğinedir ve anlamsızdır tüm yaşanılanlar. Dertlerimizi kimseye anlatamamanın verdiği eziklikle, anlaşılamamanın verdiği eziklikle, anlaşılamama korkusu sarar her bir zerremizi.”(s.52), “Gelmesini istediğimizin kim ya da nasıl bir şey olduğuna dair fazla bir şey düşünmeyiz o anda. Halimizden anlaşılır zaten neye ihtiyaç duyduğumuz. Ve gelir gelmesi gereken. Tüm ihtişamıyla gelir ve götürür bizi gittiği yere. Sormayız nereye gidiyoruz diye.”(s.52). Metinde Türkçenin söz varlığını ve söyleyiş güzelliğini yansıtan kalıplaşmış söz gruplarına yer verilmiştir. Bunlar, “cana can katmak”, “dünya üzerine gelmek”, “kendini bulmak”, “adım atmak” ve “yol açmak” deyimleridir.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Kişisel Gelişim” tema başlığı altında, empatidir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, empatinin insanlarla nitelikli ilişki geliştirmeyi sağlayan ve sosyal ilişkilerimizde başarıyı belirleyen ve sosyal ilişkilerimizi yönlendiren bir etmen olmasıdır. Empati, insanın çevresiyle ve doğayla olan ilişkisini belirleyen ve toplumun dokusunu koruyan önemli bir beceridir.

“Karanfiller Ve Domates Suyu” Metni

1.Dil ve Anlatım

Kısa cümlelerin kullanıldığı metinde, yalın bir anlatım egemendir. Öğrencilere yeni kavramlar öğretilmeye çalışılmış, böylelikle onların kavramsal gelişim süreçleri desteklenmeye çalışılmıştır. “hudut, iğrenme, didinmek, tahsil ettirmek, mahcup, gündelik, sarnıç, dam, meskûn, mucibince, addetmek, tazyik, evlek, cüsse, saye, nasır, nektar” gibi yerli ve yabancı kökenli kelimeler bu kavramlara örnek teşkil etmektedir. Metinde, devrik cümle kullanımı tercih edilmemiş, anlatım kurallı cümlelerle sağlanmıştır.

Metinde Türkçenin söz varlığını ve anlatım zenginliğini yansıtan kalıplaşmış ifadelerle yer verilmiştir. “Kalp para ile metelik etmez.”, “sere serpe”, “Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur.” ifadeleri metinde kullanılan deyim ve atasözlerine örnektir. Metinde anlatılan olaylar gündelik hayatta yaşanılması olası olaylardır. Yazarın kurmacası, gerçek hayata uygun özellikler taşımaktadır. Metindeki sözcük kullanımından hareketle, metinde eş

anlamalı ve zıt anlamalı kelimelerin öğretiminde kullanabileceğimiz kavramlara, benzetme ve betimlemelere, öznel ve nesnel anlatımlara yer verildiği tespit edilmiştir.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Kişisel Gelişim” tema başlığı altında, azim ve kararlılıktır.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, güçlü olan ve yenilmeyen tek şeyin azim olduğudur. İnsanoğlu yılmadıkça, sabırla çalışıp didindikçe her zorluğun üstesinden gelebilir. Kişi başladığı işi yarım bırakmamalı, kendini işine vererek düzenli bir şekilde sebatla devam ettirmelidir.

4.Karakterler

Metnin ana karakteri Kör Mustafa’dır. Mustafa, azim ve kararlılıkla dişiyle tırnağıyla ve canla başla tabiatla toprağı işleyen, kendi ürününü kendisi üretebilen bir karakterdir. Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur sözünü yaşantısıyla gösteren bir metin kahramanıdır.

5.Çevre

Metnin dar çevresi, bir Anadolu kasabası ve küçük bir çam ormanıdır.

“Martı” Metni

1.Tema/İzlek

Metnin teması, “Kişisel Gelişim” tema başlığı altında, kendini tanımadır.

2.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, çok zor ve imkânsız gibi görünen işlerin üstesinden kişinin kendini tanıması ve ne istediğini bilmesiyle gelebileceğidir. Kişi ne istediğini ve neyi yapıp yapamadığını iyi bilmeli, bu doğrultuda istediğinden vazgeçmemeli, amacını gerçekleştirene kadar çabalamalıdır.

3. Karakterler

Metnin karakterleri; Martı Jonathan, Martı Chiang, Martı Fletcher, Jonathan’ın annesi ve babasıdır. Jonathan, kendini tanıyan ve ne istediğini bilen bir martıdır. Diğer martılar da Jonathan’dan uçmayı öğrenmek isteyen martılardır. Anne ve baba ise Jonathan’ın isteğinden ziyade kendi isteklerini yerine getirmelerini isteyen, Jonathan’ın ne istediğine pek de önem vermeyen bencil karaktere sahip kişilerdir. İnsana ait özelliklerin doğaya

aktarılarak anlatılması, çocukların ilgisini ve merakını çekmeyi başaran metinler olarak düşünülmektedir. Dolayısıyla bu metnin de çocukların merakını diri tutacak türden olduğu söylenebilir.

4.Çevre

Metnin geniş çevresi gökyüzü ve denizlerdir. Metnin türü ve varlık kadrosu gereği doğal çevre metinde kendine yer bulmuştur. Olay, durgun bir denizde ve üzerinde güneşin parladığı bir kıyıda yaşanmıştır. Deniz kıyısı, martılar ve hayvanlar doğal çevrenin temel unsurlarıdır. Doğayı ve hayvanları sevmeye düşüncesinin, çocuk okurların bakış açılarını etkileme noktasında aktif bir rol oynayacağı tahmin edilmektedir. Martıya atfedilen kendini tanıma ve ne istediğini bilme düşüncesi, çocukların karakter gelişimleri sürecinde yol gösterici bir örnek olarak düşünülecektir.

“Hellen Keller” Metni

1.Tema/İzlek

Metnin teması, “Kişisel Gelişim” tema başlığı altında, başarıdır.

2.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, insanın istedikten sonra ne kadar zor durumda olursa olsun her türlü sıkıntının üstesinden gelebileceği azme ve başarıya sahip olmasıdır. İnsanoğlu, içinde barındırdığı başarıma hissiyatını her zaman canlı tutmayı başarabilmelidir.

“Adam Olmak” Metni

1.Tema/İzlek

Metnin teması, “Kişisel Gelişim” tema başlığı altında, erdemli olmaktır.

2.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, çevredeki insanların tavırlarına ve söylediklerine aldırış etmeden, kendi doğrularından ayrılmadan, yolunu sapıtmadan ve emek harcayarak yapılan işler sonucunda her işte başarılı olunacağı ve her imkânın kişinin önüne serileceğidir.

5.Tema Toplum Hayatı

“Ergenekon Destanı” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metinde, öğrencilerin ilk defa karşılaşmış olabilecekleri “hendek, örs, körük, kıskaç, hakan, yalın, sarp, kavim, tan, ağarmak, yaman, büngüldek” gibi kelimelerin yer aldığı görülmektedir. Bu kelimeler öğrenciler tarafından ilk kez görülmüş veya duyulmuş olabilir. Kullanılan bu yeni kelimelerle öğrencilerin kavramsal gelişim süreçlerinin desteklenmesi amaçlanmıştır. Metinde, kavramsal gelişimi desteklemek amacıyla kullanılmış olan yeni kelimelerin dışında günlük konuşma dilinde yer alan sözcüklerin tercih edilmesiyle cümlelerin kurulduğu da görülmüştür.

Metinde sanatlı söyleyişi artırmak için kullanılan söz sanatlarına birkaç cümle dışında yer verilmemiştir. Kullanılan bu söz sanatları ise benzetmeden öteye gidememiştir. Parçada, devrik cümle kullanımına rastlanmamış, Türkçenin söz varlığını ve söyleyiş güzelliğini yansıtan kalıplaşmış söz gruplarına bolca yer verilmiştir. Bunlar metinde “gafil avlanmak”, “kılıçtan geçirmek”, “galip gelmek”, “ateş kızmak”, “hile yapmak”, “baskına uğramak”, “kul edinmek”, “esirlikten kurtulmak”, “boyun eğmek”, “taş üstünde taş kalmamak”, “insan yolu düşmez sapa bir yer”, “öç almak”, “üzerine yürümek” deyimleri olarak karşımıza çıkmaktadır. “İnsan yolu düşmez sapa bir yer” olarak geçen deyim günümüzde “Kuş uçmaz kervan geçmez” şekline dönüşmüştür

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Toplum Hayatı” tema başlığı altında, dayanışmadır.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, Göktürk Devleti’nin, zamanında bütün ülkeye ve millete hükmettiği, devletin zaman içinde yaşadıkları yere sığamamaları ve göç arayışına girip artık başka bir yerde (Ergenekon’da) yaşamaya başlamalarıdır.

4.Karakterler

Metnin kahramanları, Göktürk Devleti’nin hakanı İl Han, İl Han’ın sağ kalan küçük oğlu Yalnız Kayan(Kayı Han), hakanın yeğeni Tukuz, demirci ve Börteçine’dir. Kahramanlar, bağımsızlığına düşkün, göçebelikten yerleşik hayata geçiş yapmayı arzulayan, savaşçı ve mücadeleci bir ruhu temsil etmektedirler.

5.Çevre

Metnin geniş çevresini av yerleri ve Ergenekon adını verdikleri ülkedir.

“Misafirliklerimiz” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metinde, öğrencilerin ilk defa karşılaşmış olabilecekleri “ahbap, şark, kaide, misafir, vazife, iptidai, mühim, müşkül, heves, münasebet, sosyete, cereyan, müessese, laubali, tanzim, itibar, dönem, yöntem, deryadil” yerli ve yabancı kökenli kelimelerin yer aldığı görülmektedir. Bu kelimeler arasında Türkçe karşılıkları varken Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin kullanıldığı göze çarpmaktadır. Metinde, kavramsal gelişimi desteklemek amacıyla kullanılmış olan yeni kelimelerin dışında günlük konuşma dilinde yer alan sözcüklerin tercih edilmesiyle kurulan cümlelere de yer verildiği görülmektedir.

Metinde sanatlı söyleyişi artırmak için kullanılan söz sanatlarına birkaç cümle dışında yer verilmemiştir. Parçada kullanılan bu söz sanatları benzetmeden öteye gidememiş, devrik cümle kullanımına da rastlanmamıştır. Metinde düşünceyi geliştirme yollarından benzetmeye, tanık göstermeye, örneklemeye ve karşılaştırmaya yer verilmiştir.

Parçada Türkçenin söz varlığını ve söyleyiş güzelliğini yansıtan kalıplaşmış söz gruplarına bolca yer verilmiştir. Bunlar, “renk katmak”, “ağırlık vermek”, “canı çekmek”, “candan sevmek”, “kapısını çalmak”, “hevese kapılmak”, “hoşbeş etmek”, “hatır saymak”, “keyfi kaçmak”, “göz aşinaları”, “gönül almak”, “muamele etmek”, “ahbaplık etmek”, “yol açmak” deyimleridir.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Toplum Hayatı” tema başlığı altında, konukseverliktir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, eski zamanın misafirlik hikâyeleriyle günümüzün misafirlik hikâyelerinin birbirinden farklı olduğu, zamanın ve adetlerin farklılaşabildiği, misafirliğin günümüzde disiplin altına alındığı ve her misafirin, ne kadar alçakgönüllü olursa olsun, biraz itibar istediğidir.

“İmece” Metni

1.Dil ve Anlatım

Kısa cümlelerin kullanıldığı metinde, yalın bir anlatım egemendir. Öğrencilere yeni kavramlar öğretilmeye çalışılmış, böylelikle onların kavramsal gelişim süreçleri desteklenmiştir. Konuyla ilişkili “imece, şavk, cümbüş, ekin, orak, destе, harman, hayma, sansar, apak, dona girmek, öykünmek, yetmek(ekini erken yetmiş), koyak, yamaç, çığırden, kuşanmak ” kelimeleri bu kavramlara örnek teşkil etmektedir.

Metinde sanatlı söyleyiş artırmak için kullanılan söz sanatlarına birkaç cümle dışında yer verilmemiştir. Kullanılan bu söz sanatları ise benzetmeden öteye gidememiştir. Parçada, devrik cümle kullanımına da rastlanmamıştır.

Metinde Türkçenin söz varlığını ve anlatım zenginliğini yansıtan kalıplaşmış ifadelere yer verildiği tespit edilmiştir. “gözüne uyku girmemek”, “can atmak”, “gülmekten kırılmak”, “tadı damağında kalmak” ve “sıcak çökmek” deyimleri metinde kullanılan kalıplaşmış ifadelere örnektir.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Toplum Hayatı” tema başlığı altında, imecedir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, işlerin üstesinden tek başına gelebilmenin insanı yoracağı, imece usulü birlikte çalışılırsa çalışmanın zor gelmeyeceği, imecenin insanın yaşantısını değiştirip insanı daha insancıl yapacağıdır.

“Tasmalı Güvercin” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metnin türü fabl olduğu için, metnin çoğu yerinde tercih edilen söz sanatı kişileştirme olmuştur. Örnekeleyecek olursak; “Karga avcıdan korktu ve kendi kendine:

-Bu adamı buraya ya benim ecelim ya da benden başka birinin eceli sürüklemiştir. Yerimden hiçbir yer kıpırdamayacağım, bakalım bu herif ne yapacak göreceğim, diye söylendi. (Kişileştirme, s. 82)

Tasmalı güvercin şöyle bağırdı:

-Tuzaktan kurtulmak için çareler ararken aramızdaki birliği ve dayanışmayı bozmayın, kimse sadece kendi canını kurtarmaya kalkmasın. Hepimiz tek bir kuş gibi uçmalı ve sürekli birbirimizle yardımlaşmalıyız, böylelikle her birimiz diğerimiz sayesinde kurtulmuş oluruz, dedi.(Kişileştirme, s.82)

Parçada devrik cümle kullanımına yer verilmemiştir. Yeni kavramlar, metnin konu ve temasına uygun bir şekilde verilmiştir. Bu kavramlara örnek olarak “musibet, tasma, ecel, düğüm, yen, civanmert, asil, zan ” verilebilir. Parçada, Türkçenin anlatım zenginliğini gösteren kalıplaşmış ifadelerle yer verildiği görülmektedir. Bunlar; “ümidini kesmek”, “hayran kalmak”, “karşılıksız bırakmak”, “kapısında beklemek” ve “canını sunmak” deyimleridir.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Toplum Hayatı” tema başlığı altında, dostluktur.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, bir işin üstesinden gelebilmek için kafa kafaya vermek gerektiği ve birlikten kuvvet doğacağı ilkesiyle her işi birlikte yapmanın önemidir. Çok zor ve imkânsız gibi görünen işlerin üstesinden el birliğiyle ve dostlukla gelinebileceği anlatılmak istenmektedir.

4. Karakterler

Metnin kahramanları; Kral Debşelim, Filozof Beydeba, avcı, karga, güvercinler ve Zeyrek isimli faredir. Avcı, ağını açıp üstüne yemlerini dökerek avlarını beklemeye başlayan kurnaz biridir. Karga da kendine kurulan tuzakları fark edebilecek kadar kurnaz ve dikkatli bir hayvandır. Güvercinler, daha masum ve şirin hayvanlar olarak karşımıza çıkmıştır. Zeyrek isimli fare de kendinden emin, arkadaşlığa önem veren, işini sonuna kadar yapan bir varlık olarak aktarılmıştır.

5.Çevre

Metnin dar çevresi, ormanlık bir alandır. Metnin türü fabl olduğu için varlık kadrosu hayvanlardan oluşmuş, dolayısıyla doğal çevre metinde kendine yer bulmuştur. Olay, büyük bir ormanlık alanda yaşanmıştır. Ormandaki ağaçlar, kuşlar, hayvanlar doğal çevrenin temel unsurlarıdır. Doğayı ve hayvanları sevmeye düşüncesi, çocuk okurların bakış açılarını etkileme noktasında aktif bir rol oynayacaktır. Karakterler üzerinden dostluğun ve

dayanışmanın öneminin açıklanmaya çalışıldığı bu metnin, çocukların karakter gelişimi üzerinde de etkili olacağı düşünülmektedir.

“Seyfi Baba” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metinde, öğrencilerin ilk defa karşılaşmış olabilecekleri “esef etmek, a’la, yakamoz, hisse, haşyet, yar-ı kadim, şayak, loş, kasvet, sürme, aba, mangala, cezve, beniz, namert, maskara, abdest, namaz, kebe, teharris, âdem, mühür, tahassür, hamıyyetsiz” gibi yabancı kökenli kelimelerden oluşan kavramların yer aldığı görülmektedir. Metinde bu kelimelerin bazıları Türkçe kullanımları olduğu halde Arapça ve Farsça kullanımlarıyla yer almıştır.(hamıyyet, teharris, tahassür gibi) Bu durum, çocukların metni anlamasını güçleştirebilir.

Metinde sanatlı söyleyişi artırmak için kullanılan söz sanatlarına birkaç cümle dışında yer verilmemiştir. Kullanılan bu söz sanatları da kişileştirmeden ve benzetmeden öteye gidememiştir: “Mühürüm boynunu bükmüş duruyormuş sade.”(Kişileştirme, s.88). “Sopam artık bana hem göz hem ayak hem eldi”(Benzetme, s.86). Parçada, Türkçenin söz varlığını ve söyleyiş güzelliğini yansıtan kalıplaşmış söz gruplarına yer verilmiştir. Bunlar, “kendini atmak”, “yüz karası”, “eli ekmek tutmak”, “canına tak etmek” deyimleridir. Metin manzum hikâye türünde olduğu için anlatımı zenginleştiren devrik cümle kullanımına hemen her dizede rastlanabilir. Parçaya anlam yoğunluğu olan cümleler hâkim olmuştur.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Toplum Hayatı” tema başlığı altında, yardımseverliktir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, insanın sorumluluk duygusu ve toplumsal hayat sayesinde çevrenin tüm çıplaklığıyla yansıtılması, halkın değerlerinin ve yaşam tarzının nasıl olduğudur. Sosyal tema ve sorunlara dikkat çekilmeye çalışılmaktadır.

6. Tema Zaman Ve Mekân

“Güney İlleri” Metni

1. Dil ve Anlatım

Hece ölçüsünün kullanıldığı şiirde, ahengi ve ritmi sağlayan ses benzerliklerine yer verilmiştir:

“Gök mavi, dağlar ak, ovalar yeşil...

Dört mevsim bahardır güney illeri.

Çiğ düşmüş çiçekte gün ıslıl ıslıl...

Bir sarı, bir mordur güney illeri.

...yokuştan,

...taştan.

...kuştan

...illeri

...”.(s.90)

Şiir diliyle, şiir türünün anlatım olanakları ile yazılan bu metinde, kısa cümlelerin olması, metnin hece ölçüsüyle yazılması metnin türün özelliklerini yansıttığını göstermektedir ve metnin cümleleri çocuğun düzeyine uygundur.

Şiirde sanatsal söyleyişlerden oluşan biçemlere yer verilmiştir: “Eğilir yıldızlar öper çamları.”(Kişileştirme, s.90), “Cennet ile birdir güney illeri.”(Benzetme, s.90), “Baharda haz duyar nar çiçeklenir.”(Kişileştirme, s.90), “Tüm güzellik Toroslarda renklenir. Oylum oylum kardır güney illeri”(Mübalağa, s.90). Şiirde anlam yoğunluğu olan cümleler ve basit söyleyişler de bulunmaktadır.

Şiirin her dörtlüğünde devrik cümle kullanımına rastlanılabilir. “Dört mevsim bahardır güney illeri. Bir sarı, bir mordur güney illeri. Yollar kıvrım kıvrım iner yokuştan. Köpüklü suları dökülür taştan”...(s.90). Parçada konuyla ilişkili olarak çocuklara, “çiy, âlem, ak, gök, ozan, duman, diyar, haz, il” gibi kavramların kullanımına örnek verilmiştir. Şiirde kalıplaşmış sözcük ve sözcük kalıplarına sadece bir yerde yer verilmiştir. Bu da “özene bezene yaratmak” deyimidir.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Zaman ve Mekân” tema başlığı altında, şehirlerimizdir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, ülkemizin güney illerinin aşkı, sevgiyi ve birçok güzelliği içinde barındırdığıdır.

“Bir Göl Nasıl Bingöl Oldu?” Metni

1.Dil ve Anlatım

Kısa cümlelerin kullanıldığı metinde, yalın bir anlatım egemendir. Metinde öğrencilere yeni kavramlar öğretilmeye çalışılmış olmakla birlikte daha çok günlük hayatta sıklıkla kullandığımız kelimelerin tercih edildiği görülmüştür. Öğretilmesi amaçlanan yeni kavramlara örnek olarak; “süsen, telli turna, keramet, susalak, meziyet, sallabaş, sarkaç, akbaba, kudret helvası, cüzzam” gibi yerli ve yabancı kökenli kelimeler örnek verilebilir.

Metinde devrik cümle kullanımlarına çok az yer verilmiştir: “Birçok çiçek açmıştı kıyısında.”, “Dili, dişi kilitlendi avcının.”(s.91). “Kimse bulamaz onu.”, “Hiç yaşlanmadan, kamburu çıkmadan, saçı ağarmadan, dişleri dökülmeden”(s.92). Parçada Türkçenin söz varlığını ve anlatım zenginliğini yansıtan kalıplaşmış ifadeler de yer verildiği görülmektedir. Bunlar: “dizini dövmek”, “perişan etmek”, “niyet tutmak”, “dili dişi kilitlenmek”, “taban tepmek” ve “gözleri parlamak” deyimleridir.

Metnin türü efsane olduğu için, metinde estetik zevk uyandırmak amacıyla çeşitli söz sanatlarına yer verilmiştir. Bu söz sanatlarına şu ifadeleri örnek olarak verebiliriz:“Gölün suları ayna gibi duru, dupduruydu.”(Benzetme, s.91). “Bin gölden bir tanesinin suyu insana ölümsüzlük sağlar ama hangisi?”(Mübalağa, s.91). “Bingöllüler, o eşsiz güzellikteki yaylaları dolduran göllerden her birinin üstün meziyetleri olduğunu gururla anlatırlar.”(Kişileştirme, s.93). “Nasıl oluyor da ölmüş, tüysüz telsiz kalmış turna tekrar canlanır? Kanatlanıp uçar?(Mübalağa, s.91).

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Zaman ve Mekân” tema başlığı altında, göllerdir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, Bingöl isminin nereden geldiğini öğretmek ve Bingöl ile ilgili efsaneleri okuyuculara iletmektir. Bir avcı gölün suyunun insana ölümsüzlük

katacağına inanmış, sudan içmek için eğildiğindeyse gölün suyu bin farklı parçaya bölünmüştür. Verilmek istenen iletiye ve hikâyeye bakıldığında efsane türünün özelliklerini yansıttığını söylemek mümkündür.

4.Karakterler

Metnin ana karakterleri, avcı, turna, köylüler ve Evliya Çelebi'dir. Avcı gölde turnayı temizlerken kuşun birden canlanıp uçup gitmesi üzerine gölün suyunun hayat verdiğine inanıp gölden su içmeye kalkan bir karakterdir ve göl tam bu esnada parçalanıp her bir göl başka yerde göl oluşturmuştur. Köylüler de anlatılan bu hikâyeye inanıp her gölle ilgili farklı hikâyeler anlatmaya başlamışlardır. Evliya Çelebi ise gezisi esnasında buralardan geçerken gördüklerini ve anlatılanları not edip olayların günümüze kadar gelmesini, okuyucuların haberdar olmasını kolaylaştırmıştır. Efsanede anlatılan olağanüstü olayların, çocukların ilgisini ve dikkatini çekeceği tahmin edilmektedir.

5.Çevre

Metnin geniş çevresi, Bingöl yaylarıdır.

“Zamanı Kazanmak Veya Kaybetmek” Metni

1.Dil ve Anlatım

Kısa cümlelerin kullanıldığı metinde, yalın bir anlatım egemendir. Metinde öğrencilere yeni kavramlar öğretilmeye çalışılmış olmakla birlikte metinde daha çok günlük hayatta sıklıkla kullandığımız kelimelerin kullanıldığı görülmüştür. Çocukların ilk kez karşılaşmış olabilecekleri kavramlara örnek olarak; “aydın, harikulade, hazin, teessüf, azamet, bahtsız” sözcükleri örnek verilebilir.

Metinde devrik cümle kullanımlarına çok az yer verilmiştir. Türkçenin söz varlığını ve anlatım zenginliğini yansıtan kalıplaşmış ifadelerle sadece üç yerde yer verilmiştir. Bunlar: “gücü yetmek”, “yüreği sızlamak” ve “iş işten geçmek” deyimleridir. Türü gereği metinde, estetik zevk hissi uyandıran edebi sanatlara iki yerde yer verilmiştir, lakin kullanılan söz sanatı benzetmeden öteye gidememiştir. “Kendilerinin bir şey öğrenmelerine yarayacak en kıymetli zamanlarını boşu boşuna, bir mirasyedinin para harcaması gibi harcıyorlar.”, “Ama boşuna harcanmış zamanı tekrar geri alıp eski yerine oyamazsınız. O, boyuna akar gider”(Benzetme, s. 95).

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Zaman ve Mekân” tema başlığı altında, zamanın önemidir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, zaman hızla akıp gittiği için zamanı yararlı işler yaparak değerlendirmemiz gerektiği ve yapacaklarımızı ertelemeden yapmamız gerektiğidir.

“Türk Evinde Türk Dili, Türk Dilinde Türk Evi” Metni

1.Dil ve Anlatım

Metinde, öğrencilerin ilk defa karşılaşmış olabilecekleri “yozlaşma, paralellik, kanı, neokorteks, söylem, sofa, sedir, yüklük, arabeks, postmodern, antre, salonmanje, gardırop, şifonyer, şömine, kanepa, çekyat, divan, kaptıkaçtı, entari, ropdöşambır, verevine, elibelinde” gibi yerli ve yabancı kökenli kelimelerin yer aldığı görülmektedir. Kullanılan bu yeni kelimelerle öğrencilerin kavramsal gelişim süreçlerinin desteklenmesi amaçlanmaktadır fakat metinde geçen bu yeni kavramların çocukların yaş seviyesi için ağır ve anlaşılmaz olabileceği öngörülmektedir.

Metinde sanatlı söyleyişi artırmak amacıyla kullanılan söz sanatlarına birkaç cümle dışında yer verilmemiştir. Kullanılan bu söz sanatları kişileştirmeden ve benzetmeden öteye gidememiştir: “Türk dili sırtında, bir zamanlar Çinceyi, sonraları Arapçayı, Farsçayı, Rusçayı, sonraları Fransızca’yı, İngilizceyi taşıdı. Akıllı hamal, arada sırtındaki yükün tadına da bakar, başka dillerden kelime alıp kendi dilinin kurallarına uygun hale getirebilir; bu iyi bir şeydir ancak bazı hamalların, başka tatlara bakmaktan damak tadı değişir”(Kişileştirme, Benzetme, s. 98).

Parçada, Türkçenin söz varlığını ve söyleyiş güzelliğini yansıtan kalıplaşmış söz gruplarına yer verilmiştir. Bunlar, “Ev alma, komşu al.”, “İki gönül bir olunca samanlık seyrân olur.”, “Nohut oda, bakla sofa.” ve “İki oda bir aralık, bir ahır bir samanlık.” atasözleridir.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Zaman ve Mekân” tema başlığı altında, Türk evleridir.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, dilimizde erozyona uğrayan kelimelerin ve kuralların, yeni üretilen kelimelere oranla çok daha fazla olduğu, bu sebeple ana dilimiz konusunda

yeterince duyarlılık göstermediğimizde nice dilin başına gelen şeyin bizim dilimizin de başına gelebileceği ve Türkçenin ölü diller arasına girebileceği riskinin var olduğudur.

“Yurdum” Metni

1.Dil ve Anlatım

Serbest ölçünün kullanıldığı şiirde, ahengi ve ritmi sağlayan ses benzerliklerine yer verilmiştir:

“1917 senesinde

Topraklarında doğmuşum.

Anamdan emdiğim süt

Çeşmenden, tarlandan gelmiş,

Emmilerim sınırlarında

Senin çin döğüşürken ölmüşler, kalelerin burcunda

Uçurtma uçurmuşum.

Çimmişim derelerinde,

Bir andız fidanı gibi büyümüşüm

Topraklarının üstünde.

...binmişim / ...şehirlerine / ...gitmişim, / ...kesmiş, / ...bulamamışlar. ...”(s.100-101)

Şiir diliyle, şiir türünün anlatım olanakları ile yazılan bu metinde, kısa cümlelerin olması, metnin serbest ölçüyle yazılması metnin türün özelliklerini yansıttığını göstermektedir. Metnin cümleleri çocuğun düzeyine uygundur ve metinde sanatsal söyleyişlerden oluşan biçemlere yer verilmiştir: “Bir andız fidanı gibi büyümüşüm.”(Benzetme, s.100). “Öpüp başıma koyduğum ekmek gibisin!”(Benzetme, s.101). Parçada anlam yoğunluğu olan cümleler ve basit söyleyişler de kullanılmıştır.

Şiirin her dörtlüğünde devrik cümle kullanımına rastlanılabilir. “Bir andız fidanı gibi büyümüşüm topraklarının üstünde.”...(s.100). Şiirde konuyla ilişkili olarak çocuklara, “emmi, andız, eşkıya, naçar, ılgıt, çorak” gibi kavramların kullanımına örnek verilmiştir fakat kalıplaşmış sözcük ve sözcük kalıplarına yer verilmemiştir.

2.Tema/İzlek

Metnin teması, “Zaman ve Mekân” tema başlığı altında, yurdumuzdur.

3.İleti

Metinde verilmek istenen ileti, yaşamın her güzelliğini doğduğumuz topraklarda, barındığımız yerde yani vatanımız olan yurdumuzda yaşadığımızdır. Yurdumuz bizim anamız, toprağımız, ailemiz hatta ekmeğimiz gibidir. Bu sebeple bizim için en temel yer, yurdumuzdur.

BÖLÜM V.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Sonuçlar

Araştırmanın bu bölümünde, bulgular ışığında yorumlanan metinler üzerine sonuç ve önerilerde bulunulmuştur.

1. Çalışmada İlköğretim Türkçe 5. sınıf ders kitabında yazınsal nitelikte 15, öğretici nitelikte 8, şiir niteliğinde ise 8 metin olmak üzere toplamda 31 metin incelenmiştir. İncelenen metinler dışında ders kitabında 8 adet dinleme/izleme metni, 1 adet karikatür ve 1 adet broşür metni bulunmaktadır. Dolayısıyla İlköğretim Türkçe 5.sınıf ders kitabında toplam 40 adet metin vardır. Ders kitabının, 2017 Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan; "Her kitapta toplam 40 metin yer alacaktır." ibaresi ile uyumlu olduğu söylenebilir.
2. Yazınsal nitelikli 23 metinden, 20 metnin dil anlatım özellikleri açısından çocuğa göre olduğu, 3 metnin ise çocuğa göre olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen yazınsal metinlerin 10'unda kahramanlar vardır, 6 kahramanın çocuğa göre olduğu 4'ünün ise özdeşim kurabilmesi bağlamında çocuğa göre olmadığı saptanmıştır. Yazınsal nitelikteki metinlerin tamamının izleklerinin çocuğa göre olduğu ve iki metin hariç izleklerle konuların birbiriyle uyum içinde olduğu söylenebilir. İleti bakımından yazınsal nitelikli metinlerin 21 tanesinin çocuğa göre olduğu, 2 tanesinin çocuğa göre olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yazınsal nitelikli metinlerin 15 tanesinde doğal çevreyle ya da sosyal çevreyle alakalı (doğrudan ya da sezdirerek) anlatımlar mevcutken 8 tanesinde çevreyle alakalı bir ifadeye yer verilmemiştir.
3. Öğretici nitelikli 8 metnin, türünün özelliklerini yansıtması bakımından çocuğa göre olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Konu ve ileti bakımından bu metinler incelendiğinde de aynı sonucuna ulaşılmıştır. Metinlerin tamamının izleklerinin

çocuk gerçekliğine uygun olduğu; ancak 4 metnin dil anlatım ve söz varlığına etkisi bakımından yetersiz ya da üst düzey olduğu tespit edilmiştir. Bu durum metinlerin, öğrencide istenen etkiyi yaratması bakımından yanlış seçildiğini düşündürmektedir. 3 metin kahramanlarla özdeşim kurabilme anlamında çocuğa göre olmakla birlikte 5 metinde kahramanların çocuğun ilgi ihtiyaçlarına ve yaş düzeylerine uygun olmadığı görülmüştür.

4. 2017 Türkçe Öğretim Programı ile kitabın temalar açısından uyumluluğu incelendiğinde Erdemler, Millî Kültürümüz, Millî Mücadele ve Atatürk zorunlu temalarının bulunduğu; Okuma Kültürü, Bilim ve Teknoloji, Sağlık ve Spor, Doğa ve Evren, Çocuk Dünyası temalarının da yazarlar tarafından seçmeli olarak belirlendiği görülmektedir. 8 temanın 5'i yazar tercihlerine bırakılmıştır. Bu 5 seçmeli temanın Çocuk Dünyası, Bilim ve Teknoloji, Okuma Kültürü, Sağlık Spor, Doğa ve Evren olarak belirlendiği görülmektedir. Sonuç itibarıyla 5. Sınıf ders kitabı tema başlıkları bağlamında Türkçe Öğretim programı ile uyumluluk göstermektedir.
5. Bu araştırmanın sonuçlarına göre yazınsal nitelikteki metinler 15, bilgilendirici nitelikteki metinler 8, şiir metinleri 8 adet olarak ders kitabında yer almıştır. Türkçe öğretim Programı'nda ders kitaplarında çoklu ortam metinlerinin kullanılması gerektiğine dair doğrudan bir gönderim bulunmamasına rağmen çoklu ortam metinlerine ders kitabında 4 ayrı metinde yer verilmiştir. 2017 Türkçe Öğretim Programı'nda ders kitabındaki türlerin sayısal dağılımlarının yer yer değişebileceği, ancak dengeli bir dağılımın olması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu itibarla 5.sınıf Türkçe ders kitabında türlerin daha çok yazınsal türlerde yoğunlaştığı görülse de dengeli olduğu ifade edilebilir. Beşinci sınıf öğrencilerinin somut düşünme döneminde olduğu dikkate alındığında ders kitabındaki metin türleri dağılımının eğitim bilimleri ve Türkçe eğitimi alan yazını ile uyumlu olduğu da görülmektedir.
6. 5.sınıf öğrencilerinin soyut düşünme becerisini tam anlamıyla henüz kazanamadığı düşünüldüğünde tahkiyeli (gerçek veya tasarlanmış bir olayın sözle ya da yazıyla anlatımı) metinlerin daha fazla yer alması öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal seviyelerine uygunluk göstermektedir. Temanın tür seçimini etkilediği görülmektedir. Nitekim Bilim ve Teknoloji temasındaki metinlerin tamamı bilgilendirici metinlerden oluşmaktadır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre yazınsal nitelikteki metinler 16, bilgilendirici nitelikteki metinler 11, şiir metinleri 9 toplam

36 adet olarak ders kitabında yer almaktadır. Bu metinlere, her temada 1'er adet olmak üzere toplam 8 adet dinleme/izleme metni de dâhil edilmiştir. Diğer 4 metin ise çoklu ortam metni olarak yer almaktadır.

7. 5. sınıf düzeyindeki Türkçe ders kitabında yazınsal türlerden hikâye (13), tiyatro (1), fabl (1) ve şiir (8); öğretici türlerden deneme (2), makale (4), sohbet (1), broşür (1) türlerine yer verildiği saptanmıştır. Ders kitaplarını hazırlayan yazarların/şairlerin belli türlerde yoğunlaştıklarını ve kişisel tercihlerine göre hareket ettiklerini göstermektedir. Türler kendi aralarında birbirleriyle kıyaslandığında yazınsal türlerden en fazla hikâye ve şiire, öğretici türlerden ise en fazla makale türüne yer verildiği tespit edilmiştir.
8. 2017 Türkçe Öğretim Programında 5.sınıfta yer verilmesi gereken türler arasında; anı, dilekçe, efemera ve broşür, e-posta, haber metni-reklam, kılavuzlar, makale, fıkra, söyleşi, deneme, mektup, özlü sözler, sosyal medya mesajları, çizgi roman, fabl, hikâye, karikatür, masal, efsane, destan, mizahi fıkra, roman, tiyatro, şarkı, türkü ve şiir olmak üzere toplamda 25 metne yer verilmiştir. İncelediğimiz ders kitabındaki metinlerin ise 9 farklı türde (hikâye, tiyatro, fabl, şiir, karikatür, deneme, makale, sohbet, broşür.)olduğu saptanmıştır.
9. Ders kitabında yer alan metinlerde eserlerinden yararlanılan yazarlara/şairlere baktığımızda 31 metinde 28 farklı yazara/şaire yer verildiği tespit edilmiştir. Ders kitabında bir metin karikatür, bir metin broşür olarak yer almış, iki metnin yazarı belirtilmemiştir. 5.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan yazarlar ve şairler arasında; Cahit Sıtkı Tarancı, F. Hüsnü Dağlarca, Tarık Buğra, İskender Pala, Yunus Emre, Alberto Douglas Scotti, Abdurrahim Karakoç, Ömer Seyfettin, Ziya Osman Saba, Attila İlhan, M. Şevket Esendal, Gülten Akın, Mustafa Kutlu, Samed Behrengi gibi Türk Edebiyatının önde gelen yazarlarının ve şairlerinin yanında Erdoğan Tokmakçioğlu, Lewiss Carroll, M. İdris Zengin, Elif Akardaş, Beydeba, Suat Batur, Aslı Zülâl, Emine Çaykara, Kübra Kara, Yüce Gümüş, M. Necati Öngay, M. Halistin Kukul, Mehmet Önder ve Şevket Yücel adlı yazarların/şairlerin metinlerine yer verildiği tespit edilmiştir
10. Ders kitabında adı geçen yazarlardan/şairlerden çocuk edebiyatı alanında eser veren isimler arasında Erdoğan Tokmakçioğlu, C. Sıtkı Tarancı, Lewiss Carroll, M. İdris Zengin, Elif Akardaş, F. Hüsnü Dağlarca, Beydeba, Suat Batur, Yunus Emre, Aslı Zülâl, Kübra Kara, Ömer Seyfettin, Ziya Osman Saba, M. Necati Öngay, M.

Halistin Kukul, M. Şevket Esendal, Gülten Akın, Mustafa Kutlu, Samed Behrengi ve Şevket Yücel olmak üzere 20 yazar/şair yer almaktadır. Diğer yazarlar/şairler, ders kitabını hazırlayan kişilerin öngörüsüne kalmış, seçilen metinler doğrultusunda yazarlara/şairlere yer verilmiştir. Ders kitabına seçilen metinlerin ve metin yazarlarının/şairlerinin büyük bir kısmının çocuk edebiyatı alanında çalışan ya da bu alanla ilgilenip eser veren kişiler olduğu saptanmıştır.

11. Araştırmanın sonuçları bütüncül olarak ele alındığında çalışmamız, ders kitabının öğretim programlarıyla uyumlu olduğu sonucuna ulaşan Pilav ve Oğuz (2013), Şahin ve Bayramoğlu (2016)'nın çalışmalarıyla örtüşmektedir. Fakat ders kitabının öğretim programlarıyla uyumsuz olduğu sonucuna ulaşan Kolaç (2009), Yaylı (2009), Yılmaz ve Korkmaz (2016)'ın çalışmaları ile ters düşmektedir.
12. 6.sınıf Türkçe ders kitabında yazınsal nitelikli 18 metinden, 17 metnin dil anlatım özellikleri açısından çocuğa göre olduğu, 1 metnin ise çocuğa göre olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen yazınsal metinlerin kahramanlarının 8 tanesinin çocuğa göre olduğu 2 tanesinin ise çocukla özdeşim kurma noktasında çocuğa göre olmadığı saptanmıştır. Yazınsal nitelikteki metinlerin tamamının izleklerinin ve iletilerinin çocuğa göre olduğu söylenebilir.
13. 18 öğretici nitelikli metnin, türünün özelliklerini yansıtması bakımından çocuğa göre olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Konu ve ileti bakımından bu metinler incelendiğinde de aynı sonucuna ulaşılmıştır. Metinlerin tamamının izleklerinin çocuk gerçekliğine uygun olduğu; ancak 5 metnin dil anlatım ve söz varlığına etkisi bakımından yetersiz ya da düzey üstü olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 4 metin kahramanlarla özdeşim kurabilme anlamında çocuğa göre olmakla birlikte diğer 14 metinde kahramanlar çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarına uygun nitelikte değildir.
14. 2017 Türkçe Öğretim Programında; Erdemler, Millî Kültürümüz, Millî Mücadele ve Atatürk zorunlu temalarının bulunduğu; Birey ve Toplum, İletişim, Hak ve Özgürlükler, Kişisel Gelişim, Okuma Kültürü, Bilim ve Teknoloji, Sağlık ve Spor, Zaman ve Mekân, Duygular, Doğa ve Evren, Sanat, Vatandaşlık ve Çocuk Dünyası temalarının da seçmeli olarak yer aldığı görülmektedir. 6.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan zorunlu temalar Milli Kültürümüz ile Milli Mücadele ve Atatürk temalarıdır, Erdemler temasına yer verilmediği tespit edilmiştir. Seçmeli temalardan ise, Biz ve Değerlerimiz, Dünya ve Çevre, Vatandaşlık Bilinci, Sanat ve Toplum, Bilim ve Teknoloji, Sağlık, Spor ve Oyun başlıkları tercih edilmiştir.

Sonuç itibariyle 6. Sınıf ders kitabı tema başlıkları birebir olmasa da Türkçe Öğretim programı ile uyumluluk göstermektedir.

15. Yazınsal nitelikteki metinler 10, bilgilendirici nitelikteki metinler 18, şiir metinleri 8 toplam 36 adet olarak ders kitabında yer almıştır. 2017 Türkçe Öğretim Programı'nda ders kitabındaki türlerin sayısal dağılımlarının yer yer değişebileceği, ancak ders kitabında dengeli bir dağılımın olması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu itibarla 6.sınıf Türkçe ders kitabında türlerin daha çok öğretici nitelikte olduğu görülmüş, tür dağılımının dengeli olmadığı sonucuna varılmıştır.
16. 6. sınıf düzeyindeki Türkçe ders kitabında yazınsal türlerden öykü (6), efsane (1), masal (1), tiyatro (1), fabl (1) ve şiir (8); öğretici türlerden deneme (4), anı (3), söylev (1), makale (3), sohbet (2), röportaj (2), mektup (1), biyografiye (2) yer verilmiştir. Yazınsal 6, öğretici 8 tür metinler yoluyla tanıtılmaya çalışılmıştır. Türler kendi içinde kıyaslandığında yazınsal türlerden en fazla öyküye ve şiire, öğretici türlerden ise en fazla denemeye yer verildiği tespit edilmiştir.
17. 2017 Türkçe Öğretim Programında 6.sınıfta yer verilmesi gereken türler arasında; anı, blog, efemera ve broşür, e-posta, haber metni-reklam, kılavuzlar, gezi yazısı, makale, fıkra, söyleşi, deneme, mektup, özlü sözler, sosyal medya mesajları, çizgi roman, fabl, hikâye, karikatür, masal, efsane, destan, mizahi fıkra, roman, tiyatro, şarkı, türkü ve şiir olmak üzere toplamda 27 metin türünden bahsedilmiştir. İncelediğimiz ders kitabında ise 14 farklı türe (hikâye, efsane, masal, tiyatro, fabl, şiir, deneme, anı, söylev, makale, sohbet, röportaj, mektup, biyografi) yer verildiği saptanmıştır. Bu türlerden röportaj ve söylev programda yer almadığı halde ders kitabında tercih edilen türler olarak karşımıza çıkmaktadır.
18. Metinlerde eserlerinden yararlanmayı tercih edilen yazar ve şairlere baktığımızda 36 metinde, 35 farklı yazara ve şaire yer verilmiştir. Ders kitabında Sara Gürbüz Özeren adlı yazarın iki ayrı metnine yer verilmiştir, bunlar “Çayda Çıra” ve “Çılgın Dedemin Zaman Makinesi” adlı metinlerdir. Ders kitabında metinlerine yer verilen diğer yazarlar ve şairler arasında; Âşık Veysel, Prof. Dr. Özcan Demirel, Ezop, Nurullah Ataç, Halide Nusret Zorlutuna, Dr. Ferhan Oğuzkan, W. Butler Yeats, Melih Cevdet Anday, Tarık Uslu, Nick Arnold, Ali Püsküllüoğlu, İbrahim Alaattin Gövsa, Yavuz Bahadıroğlu, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Cevdet Kudret, Dr. Frederic Saldman gibi Türk edebiyatının önde gelen yazarlarının ve şairlerinin yanında Murat Ertan, Halim Yağcıoğlu, Mehmet Sayan, Vasfi Bingöl, Orhan Bilir, Sara

Gürbüz Özeren, Ekrem Erdem, Mehmet Önder, Behzat Taş, Hatice Bilici, E. Nedim Pehlivan, Mehmet Tanju Akerman, Ercan Kesal, Aytaç Yalman, Duygu Kaçaranoğlu, Şevki Çobanoğlu, Giulia Bartalozzi, Halim Yazıcı, Ebru Demirhan, Doğukan Gezer ve Savaş Ünlü gibi yazarların/şairlerin metinlerine yer verildiği tespit edilmiştir.

19. Ders kitabında adı geçen yazarlardan/şairlerden çocuk edebiyatı alanında eser veren isimler arasında Ezop, Vasfi Bingöl, Doç. Dr. Ferhan Oğuzkan, Tarık Uslu, Orhan Bilir, Nick Arnold, Sara Gürbüz Özeren, Behzat Taş, Hatice Bilici, İbrahim Alaattin Gövsa, Yavuz Bahadıroğlu, Duygu Kaçaranoğlu, Giulia Bartalozzi ve Savaş Ünlü olmak üzere 14 yazar/şair yer almaktadır. Diğer yazarlar ve şairler, ders kitabını hazırlayan kişilerin öngörüsüne kalmış, kitabı hazırlayanların seçtikleri metinler doğrultusunda yer almışlardır. Ders kitabına seçilen metinlerin ve metin yazarlarının/şairlerinin neredeyse yarısının çocuk edebiyatı alanıyla ilgilenen ya da çocuk kitabı yazarı olarak karşımıza çıkan kişiler olduğu saptanmıştır.
20. Ortaokul Türkçe 8. sınıf ders kitabında yazınsal nitelikte 8, öğretici nitelikte 21, şiir niteliğinde ise 7 metin olmak üzere toplamda 36 metin incelenmiştir. Dinleme/izleme metinleri sadece türler ve yazarlar/şairler açısından incelenmiş çocuğa görelik ilkeleri açısından (Dil ve Anlatım, tema, ileti, karakterler/varlıklar, çevre) değerlendirmeye tabi tutulmamıştır. Dinleme/izleme metinlerinde de 2 yazınsal nitelikte, 3 öğretici nitelikte ve 1 adet şiir türünde metin bulunmaktadır. Dolayısıyla İlköğretim Türkçe 8.sınıf ders kitabında toplam 36 adet metin bulunmaktadır. Ders kitabının, 2017 Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan; "Her kitapta toplam 40 metin yer alacaktır." ibaresi ile uyumlu olmadığı görülmektedir.
21. Yazınsal nitelikli 12 metinden, 11 metnin dil anlatım özellikleri açısından çocuğa göre olduğu, 1 metnin ise çocuğa göre olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen 8 yazınsal metnin kahramanlarının 5 tanesinin çocuğa göre olduğu 3 tanesinin ise çocukla özdeşim kurma bağlamında çocuğa göre olmadığı saptanmıştır. Yazınsal nitelikteki metinlerin tamamının izleklerinin ve iletilerinin çocuğa göre olduğu söylenebilir.
22. Öğretici nitelikli metinlerin türünün özelliklerini yansıtması bakımından çocuğa göre olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Konu ve ileti bakımından bu metinler incelendiğinde de aynı sonucuna ulaşılmıştır. Metinlerin tamamının izleklerinin çocuk gerçekliğine uygun olduğu; ancak 4 metnin dil anlatım ve söz varlığına etkisi

bakımından bunun tam tersi olduğu söylenebilir. Bu durum metinlerin, çocuklarda istenen etkiyi bırakabilmesi noktasında yetersiz kalabileceğini düşündürmektedir.

23. Öğretici nitelikteki 6 metin kahramanlarla özdeşim kurabilme anlamında çocuğa göre olmakla birlikte diğer 12 metinde kahramanlar çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarına uygun nitelikte değildir. Öğretici nitelikteki bu 18 metnin 3'ünde sosyal çevre ya da doğal çevreyle alakalı anlatıma yer verilmekle birlikte, 15'inde sosyal çevre ya da doğal çevremizle alakalı doğrudan anlatımlara yer verilmediği saptanmıştır. Öğretici metinlerin sadece biri dil ve anlatım yönünden çocukların seviyesine uygun bulunmamış, 3 tanesinde ise herhangi bir kahramana yer verilmediği tespit edilmiştir. İzlekler ve iletiler yönünden tüm metinlerin çocuğun seviyesine uygun olduğunu söylemek mümkündür.
24. 2017 Türkçe Öğretim Programında; Erdemler, Millî Kültürümüz, Millî Mücadele ve Atatürk zorunlu temalarının bulunduğu; Birey ve Toplum, İletişim, Hak ve Özgürlükler, Kişisel Gelişim, Okuma Kültürü, Bilim ve Teknoloji, Sağlık ve Spor, Zaman ve Mekân, Duygular, Doğa ve Evren, Sanat, Vatandaşlık ve Çocuk Dünyası temalarının da seçmeli olarak yer aldığı görülmektedir. 8.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan zorunlu temalar Milli Kültür ile Atatürk temalarıdır, Erdemler temasına yer verilmediği gözlemlenmiştir. Seçmeli temalardan ise, Okuma Kültürü, Kişisel Gelişim, Toplum Hayatı ve Zaman ve Mekân başlıkları tercih edilmiştir. Sonuç itibarıyla 8. Sınıf ders kitabı tema başlıkları birebir olmasa da Türkçe Öğretim programı ile uyumluluk göstermektedir.
25. Yazınsal nitelikteki metinler 6, bilgilendirici nitelikteki metinler 18, şiir metinleri 6 adet olarak ders kitabında yer almıştır. Bu metinler dışında her temada 1'er adet olmak üzere toplam 6 adet dinleme/izleme metnine yer verilmiştir. 2017 Türkçe Öğretim Programı'nda ders kitabındaki türlerin sayısal dağılımlarının yer yer değişebileceği, ancak ders kitabında dengeli bir dağılımın olması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu itibarla 8.sınıf Türkçe ders kitabında türlerin daha çok öğretici türlerde yoğunlaştığı dolayısıyla programla örtüşmediği ifade edilebilir.
26. Yazınsal türlerden şiir (7), öykü (2), efsane (2), roman (1), destan (1), fabl (1), manzum hikâye (1); öğretici türlerden anı (7), sohbet (4), biyografiye (3) deneme (2), söylev (2), makale (2), eleştiri(1) yer verilmiştir. Yazınsal türlerden 7, öğretici türlerden 7 adet tür ders kitabındaki metinler yoluyla tanıtılmaya çalışılmıştır.

Yazınsal türlerden en fazla şiire, öğretici türlerden ise en fazla anıya örnek verilmiştir.

27. 2017 Türkçe Öğretim Programında 8.sınıfta yer verilmesi gereken türler arasında; anı, biyografi-otobiyografi, blog, dilekçe, efemera ve broşür, e-posta, günlük, haber metni-reklam, kılavuzlar, makale, fıkra, söyleşi, deneme, mektup, özlü sözler, sosyal medya mesajları, çizgi roman, fabl, hikâye, karikatür, masal, efsane, destan, mizahi fıkra, roman, tiyatro, şarkı ve türkü olmak üzere toplamda 29 metin türünden bahsedilmiştir. İncelediğimiz ders kitabında ise 14 farklı türe (şiir, hikâye, efsane, roman, destan, fabl, manzum hikâye, anı, sohbet, biyografi, deneme, söylev, makale, eleştiri) yer verildiği saptanmıştır. Bu türlerden manzum hikâye ve söylev programda yer almadığı halde ders kitabında tercih edilen türler olarak karşımıza çıkmaktadır.

28. Metinlerde eserlerinden yararlanmayı tercih edilen yazarlara/şairlere baktığımızda 36 metinde, 31 farklı yazara ve şaire yer verilmiştir. Ders kitabında seçilen diğer 2 metinden biri Atatürk'ün Ankara 29 Ekim 1933 tarihinde yaptığı bir konuşmadan alınmış, diğeri ise www.balikesirkulturturizm.gov.tr adlı internet sitesinden alınmıştır. 8.sınıf Türkçe ders kitabında aynı yazarların farklı metinlerine yer verilmiş olduğu saptanmıştır. Aynı ders kitabında birden fazla yer alan yazarlar Mehmet Önder (f:2) ve Şevket Rado (f:2)'dur. 8.sınıf ders kitabında karşımıza çıkan diğer isimler arasında; Coşkun Ertepinar, Rasim Özdenören, Hasan Ali Yücel Prof. Dr. Mehmet Kaplan, Ord. Prof. Aydın Sayılı, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Halit Fahri Ozansoy, Ahmet Kutsi Tecer, Memduh Şevket Esendal, Sait Faik Abasıyanık, Richard Bach, Rudyard Kipling, Can Yücel, M. Necati Sepetçioğlu, Yaşar Kemal, Beydeba, M. Akif Ersoy, Katharine Branning, Abdurrahim Karakoç, Üstün Dökmen, Cahit Külebi gibi Türk edebiyatının önde gelen yazar ve şairlerinin yanında İlknur Güntürkün Kalıpçı, Fethi Naci, Prof. Dr. Muzaffer Göker, İsmet Zeki Eyüboğlu, İdris Bilen, Nuray Bartoschek, Hasan Latif Sarıyüce gibi yazarların/şairlerin metinlerine yer verildiği tespit edilmiştir.

29. Aynı ders kitabında birden fazla yer alan yazarlar olarak karşımıza çıkan Mehmet Önder ve Şevket Rado, çocuk edebiyatı ya da ilk gençlik edebiyatı alanında eser veren isimlerdir: Şevket Rado (Eşref Saat/100 Temel Eser) ve Mehmet Önder (Çocuk Kitapları). Ders kitabında adı geçen yazarlardan/şairlerden çocuk edebiyatı alanında eser veren isimler arasında Rudyard Kipling, Yaşar

Kemal, Beydeba, Hasan Latif Sarıyüce, Coşkun Ertepinar, Ahmet Kutsi Tecer, Cahit Külebi, Richard Bach, M. Şevket Esendal, Sait Faik Abasıyanık, Şevket Rado, M. Akif Ersoy, Üstün Dökmen, Mehmet Önder ve Mehmet Kaplan olmak üzere 15 isim bulunmaktadır. Araştırma alanı doğrudan çocuk edebiyatı olan yazar/şair Beydeba, Rudyard Kipling ve Hasan Latif Sarıyüce olarak saptanmıştır. Diğer yazar ve şairlerin de yer yer çocuklar için kaleme aldığı eserler olsa da bu yazar ve şairler çocuk edebiyatı alanında çalışan araştırmacılar değildir. Metinleri seçilen yazarlar ve şairler, kitabı oluşturan yazarların önceliğine ve tema başlıklarına göre tercih edildiğinden, ders kitabına metin seçilirken doğrudan çocuk edebiyatı alanında eser verenlerden seçilmesine dikkat edilmediğini söyleyebiliriz.

30. Araştırmadan elde edilen bulgular Türkçe ders kitaplarının hazırlanmasında gerekli özenin gösterilmediğine dair işaretler taşımaktadır. Belli türlere yoğunlaşılması, önemli türlere kitaplarda yer verilmemesi, öğrenci seviyesinin göz ardı edilmesi, gerçek hayatın kitaplara aktarılamaması, metinlerin çok uzun oluşu ve metinler arası okumaya önem verilmemesi başlıca sorunlardır. Bu sorunların çoğu Yağmur (2009) tarafından işaret edilen sorunlarla örtüşmektedir.

31. Metinler öğreticilik bakımından incelendiğinde; atasözü ve deyim kullanımının yetersiz olduğu, nesnel yargılar içeren metinlerin gerekenden fazla olduğu, “Milli Kültür” ve “Atatürk” temalarında bilimsel ifadelerin öğrenci seviyesi için uygun olmadığı, “Sağlık ve Çevre” temalarının ise güncel bilgilerden oluşmadığı saptanmıştır.

32. Metinler program kazanımları bakımından MEB’in genel amaçlarına uygun olduğu, herhangi bir ırkçılık veya ayrımcılık fikrine yer vermediği, metin uzunluğunun dört temel dil becerisi olan okuma, yazma, dinleme, konuşma kazanımlarının gerçekleşmesini güçleştirdiğini, “Erdemler” temasının kapsamının geniş olmadığını, uzun ve yoğun bilimsel metinlerin öğrenci ilgi ihtiyaç ve seviyesine uygun olmadığı tespit edilmiştir.

33. Metinlerin en yetersiz olduğu alan, metin türlerinin çeşitliliğindeki yetersizliktir. Temalarda blog, haber metni, mizahi fıkra, sosyal medya mesajları gibi türlere hiç yer verilmediği gözlemlenmiştir.

34. Ders kitaplarına alınan metinlerin bir kısmının çocuğun ilgisini çekmeyen, okuma ilgisi ve sevgisi uyandırmayacak metinler olduğu görülmektedir.

Metinlerin dil ve anlatım özellikleri bakımından çocuğun düzeyinin çok üstünde olduğu, bazı metinlerin ise çocuğun kelime hazinesini zenginleştirmeye yönelik olmadığını söyleyebiliriz.

Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında şu önerilerde bulunulabilir:

1. Türkçe öğretimi sürecinde, öğrencilerin anlama (okuma/dinleme) ve anlatma (yazma-konuşma) becerilerinin geliştirilmesi için, ilköğretim süreci bütüncül bir anlayışla değerlendirilmelidir. Bu süreçte, tanınmış çocuk yazını yazarlarından, öğrencilerin ilgiyle okuyacağı, onlarda benzer anlatımlı metinler yazma isteği uyandıracak, yazınsal ve öğretici nitelikli metinler tercih edilmelidir.
2. Erikson, psiko-sosyal gelişim kuramı çerçevesinde 7-11 yaş dönemini başarılı olmaya karşı yetersizlik olarak tanımlamaktadır. Bu dönem çocukları, kendini tanımaya ve yeteneklerini keşfederek başarıya ulaşmaya ihtiyaç duymaktadır. Çocukların başarıya ulaşma ihtiyacının karşılanmasında onları başaramayacakları işlere değil başarabilecekleri işlere yönleltmek gerekir. Bu sebeple ders kitabı yazarlarının, seçmeli temalarda çocuğun kendini keşfetmesini sağlayabilecek “Kişisel Gelişim” temasını tercih etmelerinin faydalı olacağı düşünülmektedir.
3. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin zirveye ulaştığı günümüzde medya metinlerine büyük görevler düştüğünden, ders kitaplarına seçilecek metinlerde medya metinlerinden yeterince faydalanılması gerektiği düşünülmektedir.
4. Metinlerin seçiminde türünün en güzel örnekleri olmasına dikkat edilirse öğrencide anadili bilinci oluşmasına ve çocukta okuma alışkanlığı kazanmasına yardımcı olur. Gerek Bakanlık gerekse akademisyenler tarafından yapılacak yeni çalışmalarla Türkçe ders kitaplarının daha kaliteli boyutlara getirilmesi önemlidir. Böylece anadili eğitimimizin niteliği hızla arzu edilen düzeye ulaşacaktır.
5. Ders kitaplarına metinleri seçilen yazarların ve şairlerin, çocuk edebiyatı alanında çalışan ya da bu alanda eser veren isimlerden seçilmediği sonucuna ulaşılmış, türünün güzel örneklerini yansıtmaya ve alanında uzman kişilerin eserlerine yer verme bağlamında, Mustafa Ruhi Şirin, Tacettin Şimşek, Gülten Dayıoğlu, Muzaffer İzgü, Selahattin Dilidüzgün, Dr. Ferhan Oğuzkan, Mevlana İdris Zengin, Yalvaç Ural, Yavuz Bahadıroğlu gibi çocuk edebiyatçısı isimler önerilmiştir.

6. Bu çalışma, MEB Yayınları içindir. Özel yayınevlerinin ders kitapları için de yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Açık-Önkaş, N.,& Günay, E. (2015). Ders kitabı inceleme ölçütlerine göre Türkçe ders kitaplarının karşılaştırılması. *International Journal of Languages Education and Teaching*, 3 (3), 365-378.
- Akbaş, O. (2009). *Dünyada ve Türkiye’de çocuk edebiyatının gelişimi*.
- Aksan, D. (1998). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aktaş, Ş.,& Gündüz, O. (2009). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Akçağ.
- Akyol, H. (2008). *Yeni programa uygun Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Akyol, H. (2007). Türkçe öğretim programı: Yenilikler ve sorunlar. *İlköğretmen Dergisi*, 6.
- Akyol, H. (2006). *Yeni Programa Uygun Türkçe Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Akyol, H. (2008). *Ders kitaplarındaki metin yapıları ve öğretim açısından analizleri*. VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu’nda sunulmuş bildiri, Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Arıcı, A.F.,& Urgan, S. (2009). *Çocuk edebiyatında türler*. Ankara: Doktorum Yayınları.
- Arıcı, A. F. (2016). *Çocuk edebiyatı ve kültürü*. Ankara: Pegem.
- Aşıcı, M. (1997). *Türkçe öğretiminde metin ve metin incelenmesi*. Türkçe ve Edebiyat Öğretimi Sempozyumu Türkçe –Edebiyat Eğitiminde Sorunlar, Çözümler, Yeni Yaklaşımlar Sempozyumu’nda sunulmuş bildiri, Eyüboğlu Eğitim Kurumları Yayınları, İstanbul.

- Aytan, T. & Güneş, G. (2017). 2017 Türkçe öğretim programına göre hazırlanan 5.sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin temaları ve türleri üzerine bir değerlendirme. *Kesit Akademi Dergisi*, 3(11), 256-275.
- Bağcı, H.,& Ünal, Y. (2013). İlköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeyi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1 (3), 12-28.
- Balcı, A.,&Temizyürek, F. (2006). *Cumhuriyet dönemi ilköğretim okulları türkçe öğretim programları*.Ankara: Nobel Yayınları.
- Baş, B. (2003). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metin türleri üzerine bir inceleme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*,8, 257-26.
- Batur, Z. (2010). *İlköğretim 6. sınıf türkçe ders kitaplarının farklı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Canlı, S. (2015). Türkçe ders kitaplarına seçilecek metinlerin belirlenmesinde çocuğa görelilik ilkesi.*Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 98-123.
- Cansız- Aktaş, M. (2015). Nitel veri toplama araçları. M. Metin (Ed.), *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Ciravoğlu, Ö. (2000). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Esin Yayınevi.
- Çakıroğlu, O. (2015). İlkokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeylerinin öğrenme güçlüğü olan öğrenciler açısından değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 14 (2), 671-681.
- Çer, E. (2016a). *Çocuk Edebiyatı: 0-6 Yaş Çocuk Kitaplarında Çocuk Gerçekliği ve Çocuğa Görelilik*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Çer, E. (2016b). Preparing for books children from birth to six: The approach of appropriateness for the child. *Journal of Education and Practice*, 7(6), 78-99.
- Kırkkılıç, A.,& Akyol, H. (Eds.). (2014). *İlköğretimde türkçe öğretimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık
- Coşkun, E.,& Taş, S. (2008). Ders kitaplarına metin seçimi açısından Türkçe öğretim programlarının değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (10), 59-74.

- Danışoğlu, H.(2006). *Eğlendirici yazınsal türlerin türkçe öğretiminde kullanımı ve bu çerçevede 2004-2005 türkçe öğretim programının değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Demir, S.,& Sinan, A. T. (2016). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin anlam yapıları üzerine bir inceleme. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 1324-1342.
- Demiray, K. (1963). *Türkçe çocuk edebiyatı*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Seyhun, T. (Ed.). (1998). *Türkçe öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Demirel, Ö.,& Kıroğlu, K. (2005). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Demirel, Ö. (2010). *Öğretim ilke ve yöntemleri-öğretme sanatı*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Demirel, Ö. (2009). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme* (12. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Dilidüzgün, S. (2000). *Çocuk kitaplarında yazınsal nitelik*. I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve TÖMER Dil Öğretim Merkezi Yayınları, Ankara.
- Dilidüzgün, S. (2004). Okuma öğretimi hedefleri bağlamında Türkçe ders kitaplarındaki çocuk edebiyatı ürünleri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 43-55.
- Dilidüzgün, S., Sever, S.,Öztürk,A., &Adıgüzel, Ö. (2002) *Çocuk edebiyatı*.Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Dilidüzgün, S. (2003). *Çağdaş çocuk yazını-yazın eğitime atılan ilk adım*.İstanbul: Morpa Kültür Yayınları
- Duman, A. (2003). Türk soylulara Türkiye Türkçesi öğretiminde metin seçimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 13, 151-154.
- Durukan, E.(2015). Öğretmen görüşü açısından türkçe dersi öğretim programı. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8),1-15.
- Durukan, E.(2008). İlköğretim ikinci kademe (2005) türkçe dersi öğretim programında genel amaçlar-hedef kazanımlar ilişkisi. *Türkçe Öğretimi Kongresi*,1-15.

- Durukan, E. (2014). Metinlerin okunabilirlik düzeyleri ile öğrencilerin okuma becerileri arasındaki ilişki. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2 (3), 68-76.
- Düğü, Ö.(2010). *1981 ve 2005 türkçe öğretim programlarına göre hazırlanmış ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki masal ve fabl metinlerinin işleniş süreçlerinin karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Erdal, K. (2009). Eğitim değerleri açısından çocuk kitapları. *Uluslar Arası Hakemli Sosyal Bilimler E- Dergisi*, 17.
- Esengül, M. (2006). *İlköğretim 8. sınıf türkçe ders kitaplarındaki dil ve anlatım yanlışları*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gömleksiz, M.N., & Bulut, İ. (2007). Yeni ilköğretim türkçe dersi öğretim programının uygulamadaki etkililiğinin değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 175, 161-184.
- Göğü, B. (1978). *Orta dereceli okullarımızda türkçe ve yazın eğitimi*. Ankara: Gül Yayınevi.
- Göğü, B. (1983). Anadili eğitim programlarının niteliği. *Türk Dili-Dil Öğretimi Özel Sayısı*. Sayı: 379-380 Temmuz Ağustos
- Güleryüz, H.(2006). *Yaratıcı çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Günay, V. D. (2003), *Metin bilgisi*. İstanbul: Multilingual.
- Güneş, F. (2013a). Türkçede metin öğretimi yerine metinle öğrenme. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı*. 6(11), 606.
- Gürel, Z. (2001). *İkibine doğru çocuk edebiyatımız*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Güven, A.Z. (2014). 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin metinsellik ölçütlerine göre değerlendirilmesi. *TurkishStudies*, 9 (8), 517-535.
- Güven, A. Z., Halat, S. & Bal, M. (2014). Ortaokul 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin metinsellik ölçütleri açısından incelenmesi. *International Journal of Language Academy*, 2 (3), 208-231.

- Güven, A. Z., Bal, M. & Halat, S. (2014). 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin metinsellik ölçütleri açısından incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 10 (3), 739-763.
- Halliday, M.A.K.,&Haşan, R. (1976). *Cohesion in english*. New York: Longman GroupUK Limited.
- Halis, İ. (2002). Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- İşeri, K. (2002). *Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ilköğretim programına uygunluğunun incelenmesi: Göstergibilimsel bir betimleme*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karakuş, N. (2014). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin dil ve anlatım yönünden incelenmesi. *Tarih Okulu Dergisi*, 7 (18), 567-593.
- Kabadayı, H.İ.(2006). *İlköğretim okullarında okutulan 5.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin 1981-2004 türkçe öğretim programlarına uygunluğunun değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Kaplan, M. (1996). *Kültür ve dil*.(9. Baskı).İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karasar, N. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Güzel, A. & Karatay H. (Ed.). (2013).*Türkçe öğretimi el kitabı*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Kavcar, C.,Oğuzkan, F. & Aksoy, Ö. (2002). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kemiksiz, Ö. (2018). Yazar ve metin tercihleri bakımından Türkçe ders kitapları. *Tarih Okulu Dergisi*, 11, 945-967.
- Kıbrıs, İ. (2010). *Çocuk edebiyatı*. (4. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Kırkılıç, A.,& Akyol, H. (2005). *İlköğretimde türkçe öğretimi*.Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kolaç, E. (2009). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür açısından değerlendirmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6 (1), 594-626.
- Küçük, S. (1996) Türkçe öğretiminde metin seçimi ve önemi. *Dil Dergisi*.43, 10-14.

- Lüle-Mert, E. (2011). 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin metinsellik ölçütlerine uygunlukları. *Dil Dergisi*, 153, 7-23.
- Lüle Mert, E. (2013). İlköğretim Türkçe Programı ile Türkçe Çalışma Kitaplarındaki Kazanım ve Etkinliklerin Sözcük Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 2(5), 13-31
- Maltepe, S. (2006). Türkçe öğretiminde yazılı anlatım uygulamaları için bir seçenek: Yaratıcı yazma yaklaşımları. *Dil Dergisi*. 132, 56-66.
- MEB (1995). *Ders kitapları ve eğitim araçları yönetmeliği. Tebliğler Dergisi*, 2434.
- MEB. (2017). *Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Türkçe dersi (5, 6, 7, 8.sınıflar) öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB (2017). *5. Sınıf türkçe ders kitabı*. İstanbul: Bilnet Matbaacılık.
- MEB (2017). *6. Sınıf türkçe ders kitabı*. İstanbul: Bilnet Matbaacılık.
- MEB (2017). *8. Sınıf türkçe ders kitabı*. İstanbul: Bilnet Matbaacılık.
- MEB (2018). *Türkçe dersi (1-8. Sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Mutlu, H.H.(2012). *Türkçe öğretiminde (ilköğretim) program amaçlarının hedefleri gerçekleştirilmedeki rolü*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Mutlu, H. H.,&Ayrancı, B. B.(2017). 2006, 2015 ve 2017 türkçe öğretim programlarının karşılaştırılması. *International Journal of Language Akademi Dergisi*, 5/7, 119-130.
- Neydim, N. (2003). *Çocuk edebiyatı*. İstanbul: Bu Yayınevi.
- Oğuzkan, A.F. (1997). *Yerli ve yabancı yazarlardan örneklerle çocuk edebiyatı*. (5.Baskı). Ankara: Emel Matbaacılık.
- Oğuzkan, A. F. (2000). *Çocuk edebiyatı*. (6. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Oğuzkan, F. (1993). *Eğitim terimleri sözlüğü*. (3. Baskı). Ankara: Emel Matbaacılık.

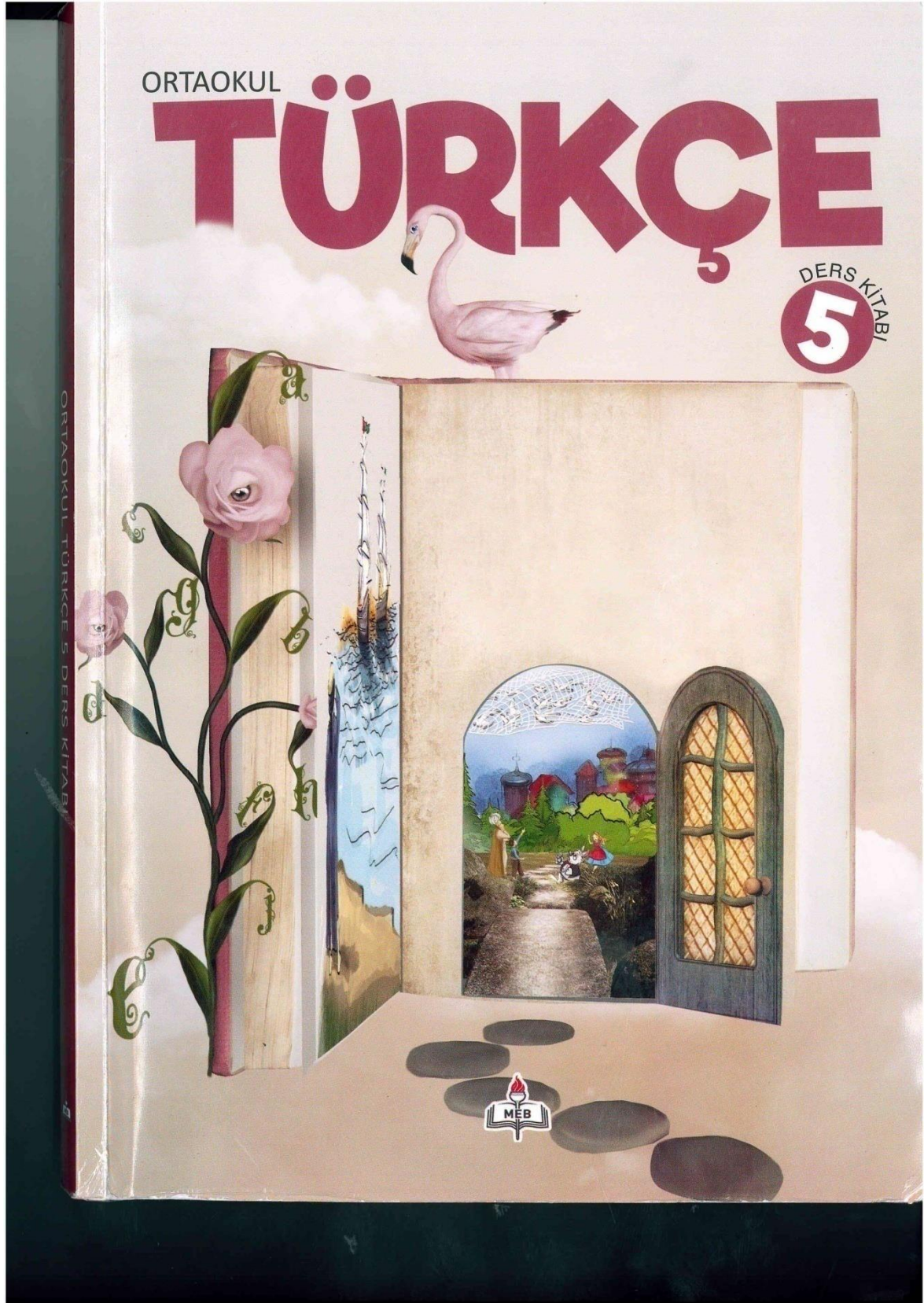
- Öz, G. (2012). *İlköğretim sekizinci sınıf Türkçe ders kitaplarının söz varlığı bakımından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Özdemir, S. (2016). Beşinci sınıf türkçe ders kitabındaki öyküleyici ve bilgilendirici metinlerin okunabilirlik durumu. *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 1 (1), 33-46.
- Payza, T. (2015). *Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Pilav, S., ve Oğuz, M. M. (2013). Türkçe ders kitaplarında yer alan metin türleri üzerine bir araştırma. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (2),16-30.
- Sağır, M. (2002). *Türkçe dilbilgisi öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- San, İ. (2010). *Sanat eğitimi kuramları*. Ankara: Ütopya Yayıncılık.
- Sever, S.,Dilidüzgün, S., Neydim, N., & Aslan, C. (2007b). *İlköğretimde çocuk edebiyatı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Sever, S. (2002). *Öğretim dili olarak türkçenin sorunları ve öğretme-öğrenme sürecindeki etkili yaklaşımlar*, Türkçenin Dünü Bugünü Yarını, Uluslararası Bilgi Şöleni'nde sunulan bildiri, Kültür Bakanlığı, Ankara.
- Sever, S. (2006). Türkçe öğretiminin çözölemeyen sorunları, *Varlık*, 1189, 8-16.
- Sever, S. (2010). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Sever, S., Kaya, Z., & Aslan, C. (2011). *Etkinliklerle türkçe öğretimi*. İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Sınar, A. (2006). Türkiye'de çocuk edebiyatı çalışmaları-yeni türk edebiyatı tarihi. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 4, 7.
- Sinan, A.T.,& Demir, S.(2011). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki anlatısal metinlerin yapı özellikleri ve programa uygunluğu. *TurkishStudies-International Periodicalfor he Languages, LiteratureandHistory of TurkishorTurkic*, 6(3), 1149-1167.
- Solak, M.,& Yaylı, D. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarının türler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (9), 444-453.

- Şahin, D.,&Bayramoğlu, C.D.(2016). 2015 türkçe öğretim programının metin tür ve tema seçimi bakımından değerlendirilmesi. *TurkishStudies- International Periodicalfor the Languages, LiteratureandHistory of TurkishorTurkic*, 11(3), 2095-2130.
- Şirin, M. R. (2007). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2000). *99 soruda çocuk dizisi: Çocuk edebiyatı*. (3. Baskı). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şimşek, T. (2002). *Çocuk edebiyatı*.Ankara: Rengârenk Yayınları.
- Şimşek, T. (Ed.). (2012). *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı el kitabı*. (2.Baskı). Ankara: Grafiker Yayınları
- Temizkan, M. (2009). *Metin türlerine göre okuma eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tırıl, M.(2016). *İlköğretim 5-8.sınıf türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin, öğrencilerin estetik gelişimine katkısı ve türkçe öğretim programına uygunluğu*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Toprak, T. (1993). *İlkokul ders kitaplarının öğretim programlarına uygunluğunun değerlendirilmesi (Adana ilinde bir araştırma)*,Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi (2014). *Çocuk ve ilk gençlik edebiyatı özel sayısı,CVII*, 756.
- Türk Dil Kurumu. (2011). Türkçe sözlük. Ankara: TDK.
- Ungan, S. (2006). Fabl türünün çocuk edebiyatındaki yeri ve günümüzde bu türden yararlanma olanakları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 105-114.
- Ungan, S.,& Demir, E. (2016). Günümüz çocuk edebiyatı yazarları ve eserleri üzerine bir inceleme. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 1 (1), 40-65.
- Uslu, M. (2007). *Türk dil ve edebiyatı sözlüğü*.İstanbul: Yağmur Yayınları.
- Üründü, V. (2011). *6-8. sınıf türkçe ders kitaplarının tema ve metin türü yönünden incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Varış, F. (1996). *Eğitimde program geliştirme*.Ankara: Alkım Yayınları

- Yağmur, K. (2009). Türkçe ders kitapları dil gelişimini ne oranda desteklemektedir? *Cito Eğitim: Kuram ve Uygulama*, 2, 53-64.
- Yalçın, A. (1996). Türkçe ders kitaplarının plânlanması ve yazılması. *Türk Yurdu*, 107, s. 24-27.
- Yalçın, A.,& Aytaş, G. (2008). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yıldırım, A.,& Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, M.,& Korkmaz, C. (2016). İlköğretim 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(36), 33-46.
- Yurt, G. & Arslan, M. (2014). 7. sınıf Türkçe ders kitaplarının şekil-içerik-metin yönünden incelenmesi: Zambak ve pasifik yayınları örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31, 317-327.

EKLER

EK 1. Türkçe 5.Sınıf Ders Kitabı

ORTAOKUL

TÜRKÇE 6

DERS KİTABI

YAZARLAR

Fatma Kevser SÜMER

Gülşah MUŞTU

Sinan ŞENGÜL

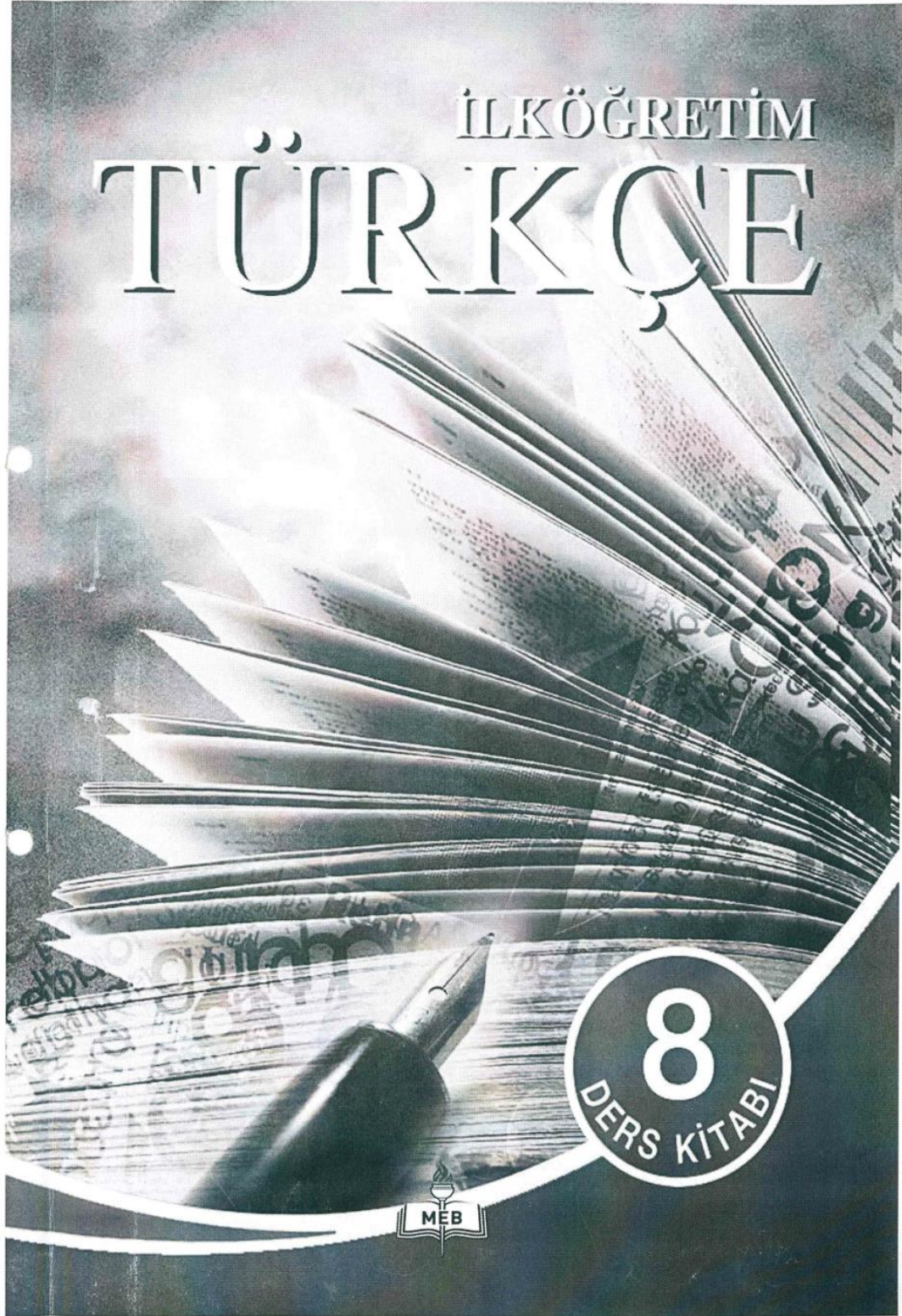

DEVLET KİTAPLARI

BİRİNCİ BASKI

....., 2017

EK 3. Türkçe 8.Sınıf Ders Kitabı

“GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR...”